

LORD HARLEY OG GREV THOTT
EN STUDIE I NOGLE AF DET KONGELIGE BIBLIOTEKS BIND
OG BØGER FRA HARLEYS OG THOTTS BOGSAMLINGER

AF

RUTH BENTZEN

I. Edward Harleys bibliotek

Det Kongelige Bibliotek har som bekendt gennem tiderne indlemmet bøger fra andre biblioteker. Allerede i Frederik 3.s tid indgik en række store bogsamlinger i biblioteket. I 1700-tallet var de mest markante erhvervelser grev Otto Thotts (1703-85) testamentariske gave bestående af hans håndskrifter og palæotyper (tryk til og med 1530), og P. F. Suhms (1728-98) store bibliotek.

Grev Thott havde fra sin tidligste ungdom samlet bøger og håndskrifter. De bøger, han under sin store udenlandsrejse 1723-27 havde samlet, gik dog for det meste til under Københavns brand i 1728. Men i den følgende tid samlede han et bibliotek, der i alle måder stod mål med tidens store europæiske bogsamlinger. Mens hans 6.159 palæotyper og 4.154 håndskrifter testamenteredes til Det Kongelige Bibliotek, solgtes resten på auktion i årene 1786-92. På disse auktioner erhvervede Det Kongelige Bibliotek yderligere ca. 50.000 bind. Til brug for auktionerne udarbejdedes en trykt katalog over biblioteket.¹ I den følgende sammenhæng har det exemplar, der findes i Universitetsbiblioteket, speciel interesse, idet der i dette er noteret ikke blot priser, men også navne på køberne. Vi kan således se, hvilke bøger der indkøbtes til Det Kongelige Bibliotek, til Universitetsbiblioteket, samt af en række private købere, blandt disse Suhm. Da Suhms bibliotek nogle år senere indgik i Det Kongelige Bibliotek, fulgte hans Thott-bøger med. Da man i biblioteket i følgende tider udskilte dubletter til andre biblioteker og til salg, er det i dag ikke nødvendigvis Thotts exemplar af et værk, man finder i Det Kongelige Bibliotek. Thotts bøger er heller ikke umiddelbart identificerbare, da han aldrig ejermærkede sine bøger. I Thotts bibliotek befandt sig en del bøger, som igen stammede fra Harley-biblioteket,

¹ *Catalogi Bibliothecae Thottianae F-VII ... 1788-1795* (herefter *Thott*).

og disse fandt således vej til Det Kongelige Bibliotek dels sammen med palæotyperne og dels ved senere køb på auktionerne over resten af Thottbiblioteket. Ifølge A. Kall² og E. C. Werlauff indkøbte Thott 500 palæotyper: "En af hans vigtigste Acquisitioner var uidentivl den Samling af meer end 500 Palæotyper, han omtrent 1745 erholdt af det Harleyske Bibliothek, som han alt i London havde lært at kiende," siger Werlauff.³ Det er blevet hævdet af H. Ilsoe, at Det Kongelige Bibliotek nok besidder den største samling af bøger fra Harley-biblioteket, og at de fleste af disse er kommet til biblioteket via Thott.⁴ Dog er i hvert fald to indgået i biblioteket uden om Thott, idet inc. 782 stammer fra C. F. Temlers (1717-80) bogsamling,⁵ og S. Clarke's udgave af Cæsar trykt i London af Tonson i 1712 indkøbtes til Det Kongelige Bibliotek af B. Møllman (1702-78) direkte på auktionen efter Harley.

Det berømte Harley-bibliotek hidrørte fra den boginteresserede Harleyfamilie. Robert Harley, 1st earl of Oxford (1661-1724) må betragtes som bibliotekets grundlægger, og hans søn Edward Harley, 2nd earl of Oxford (1689-1741), nærede allerede i sin studietid i Oxford stor interesse for bøger og brugte store summer på bogkøb og ikke mindst på deres indbinding. Efter Edward Harleys død spredtes biblioteket, idet håndskrifterne afhændedes til British Museum, mens bogsamlingen i 1742 købtes af London-boghandleren Thomas Osborne (d. 1767). Robert Harley knyttede den lærde og boginteresserede Humfrey Wanley (1672-1726) til biblioteket. Gennem dennes dagbøger for årene 1715-1726 får man et indblik i boganskaffelser, bøgernes indbinding etc. Dagbøgerne blev i 1966 efter mere end 20 års arbejde udgivet af C. E. & Ruth C. Wright: *The Diary of Humfrey Wanley 1715-1726*. Deres indledning og C. E. Wrights artikel: 'Portrait of a Bibliophile' fra 1962 giver os en detaljeret indføring i dette store og værdifulde biblioteks historie.⁶

Robert Harley var i sine ledige stunder fra et ellers virksomt offentligt liv i Dronning Annes tjeneste begyndt at opbygge et bibliotek omkring år 1700. Hans hovedinteresse var historiske, topografiske og heraldiske værker. Han samlede med iver både håndskrifter og tidlige trykte bøger. I de første år af århundredet var hans samling af en sådan beskaffenhed, at det krævede hjælp af en kyndig bibliotekar. I 1701 præsenterede den Oxford-lærde George Hickeys (1642-1715) Humfrey Wanley for Harley. Wanley var da allerede anerkendt som kyndig indenfor håndskriftstudier. I de følgende år var Wanley involveret

² A. Kall: *Symmikta Historica delineationi vitæ cursus ... Otto Thott ... 1787*, s. 9.

³ E.C. Werlauff: *Historiske Efterretninger om Det store Kongelige Bibliothek*, 1844, s. 224.

⁴ H. Ilsoe: Hvordan så Otto Thotts bøger ud? *Fund og Forskning* 35, 1996, s. 70.

⁵ Se auktionskatalogen over hans bibliotek, s. 8 no. 7.

⁶ *The Diary of Humfrey Wanley 1715-1726*, edd. C.E. & R.C. Wright, London 1966. C.E. Wright: Portrait of a Bibliophile, *The Book Collector*, London 1962, s. 158-174.

i flere erhvervelser til Harley-biblioteket og blev efterhånden inddraget som fuldtidsbeskæftiget i bibliotekets daglige drift. Ca. 1711 overlod Robert Harley, sandsynligvis på grund af sine offentlige pligter, sin søn Edward ansvaret for tilsyn med biblioteket. Og ved Robert Harleys først afskedigelse og senere fængselsophold i Tower 1715-1717, blev Edward så at sige bibliotekets virkelige leder, og Wanley fortsatte som hans højre hånd. Edward Harley havde som nævnt fra sin studietid i Oxford interesseret sig levende for bøger, og hans udgifter til indkøb og ikke mindst til indbinding af bøger vakte på et tidspunkt i Oxfordtiden bekymring hos hans lærere, der skrev til Robert Harley om sønnens ødsle vaner på dette område.

Edward Harley fortsatte med anskaffelser til biblioteket indenfor sin faders interesseområder men udvidede også anskaffelsesområdet. Hans specielle interesse var som en række af hans samtidige, specielt Charles Spencer, 3rd earl of Sunderland (1672-1722), inkunabler og tidlige tryk, hvor han særligt søgte at skaffe sig førstetryk af antikkens forfattere. Desuden samlede han i lighed med sin bibliotekar Wanley ivrigt på bibeludgaver. Engelske tidlige tryk havde selvsagt også hans store interesse, og i sine senere år var han specielt stolt af sine Caxton-udgaver. Selvom de trykte bøger synes at have haft hans største interesse — hvad der bl.a. afspejlede sig i at de befandt sig på hans hovedopholdssted, landstedet Welbeck, som han havde fået ved sit giftemål i 1713, mens håndskrifterne havde til huse i hans Londonerresidens, hvor Wanley havde sit hovedarbejdssted — købte han stadig håndskrifter og viste en for tiden usædvanlig interesse for Orientens håndskrifter, som han dels købte dels modtog som gaver, fx skænkede A. Pope (1688-1744) ham ved en lejlighed et persisk håndskrift. Harleys samleriver begrænsede sig ikke til håndskrifter og bøger men udstrakte sig i lighed med hans samtidige til billeder, mønter og medaljer, til antikkens kunstneriske frembringelser samt andre curiosa i almindelighed.

Mens anskaffelser til biblioteket i de første to årtier af 1700-tallet hovedsagelig synes at have bestået af indkøb af hele private samlinger mere eller mindre ved direkte mellemværender med ejerens efterladte, skete der, som det kan følges i Wanleys dagbøger, ca. 1720 en forandring, idet indkøb via boghandlere og deres agenter på kontinentet blev hyppigere. Engelske boghandlere indkøbte også samlinger fra kontinentet, som blev sat på auktion i England, fx solgtes Louis Henri de Lominie, comte de Brienne's, bogsamling i 1724. På sådanne auktioner var Harley med Wanley som mellemmand ivrig køber. Auktioner, der foregik på kontinentet, havde derimod mindre interesse. Fx fremgår det af Wanleys dagbøger, at han modtog katalogen over danskeren Frederik Rostgaards (1671-1745) samling, men at han nogen tid senere måtte meddele sin kontakt, at Lord Harley ikke var interesseret i så fjerne auktioner. 2. november 1725 skriver Wanley: "Mr. Gerdes came to my Lodging at Noon; and left with me a

printed [catalogue] of the late (sic) Mr. Rostgards Books, which are to be sold at Copenhagen the next Christmass Holy-days," og den 24. november 1725 følger han op således: "Mr. Gerdes came; I told him that I had deliver'd his Catalogue to my Lord, but found not his Lordship enclined to meddle at a Sale so far-off."⁷

Rostgaards bøger solgtes på auktion 1. januar 1726.

Harley øgede også sit bibliotek ved at modtage gaver, ligesom han var rundhåndet med selv at give boggaver. I lighed med andre var han også gavmild med at give lærde og andre mulighed for at benytte biblioteket. Hans samling af inkunabler var fx så righoldig, at Michael Maittaire (1668-1747) gjorde rig brug af den ved udarbejdelsen af sit store værk *Annales Typographici*, Oxford 1719-41, hvor bind 2 er dediceret til Harley.

Skønt Edward Harley i en periode 1711-14 sad i parlamentet for Radnor og fra 1722 for Cambridgeshire, deltog han ikke som faderen i tidens politiske liv, men synes at have foretrukket en tilbagetrukket tilværelse med sine bøger og med omgang med tidens kulturpersonligheder. Det, der for faderen havde været et åndehul fra hans hektiske offentlige liv, syntes for Edward at have været livets hovedindhold.

Af Wanleys dagbøger får vi som sagt et indblik i bibliotekets daglige drift i de perioder, de dækker. De beretter om indkøb, forhandlinger med boghandlere og bogbindere, om hjælp til besøgende forskere eller modtagelse af gæster, der blot ville se dette efterhånden særdeles berømte bibliotek og dets herligheder. Wanley udarbejdede også en række kataloger over samlingerne, både over håndskrifter og trykte bøger. Disse kataloger findes nu i British Library.⁸ Efter Wanleys død i 1726 har der tilsyneladende ikke været nogen fast bibliotekar tilknyttet samlingerne. Fra tid til anden fik Harley hjælp af åbenbart mere løsttilknyttet arbejdskraft, men ingen af Wanleys kaliber. En af disse, Randall Minshull, udarbejdede i 1729 en katalog i 12 bind over de trykte bøger.⁹

Harley-biblioteket blev af eftertiden lovprist i lige så høje toner som det var blevet i samtidens omtale af engelske biblioteker. Fx skriver W. Nicolson i *The English, Scotch and Irish Historical Libraries*: "The next Post of Honour is justly due to the Noble Harleyan Library; which, after so much Industry as was used in the Collection forementioned, is truly amazing. We have here another Treasure ... gathered in less than a Quarter of forty Years ..."¹⁰ Eftertidens beskrivelser var som nævnt ikke mindre anerkendende, lige fra sobre redegørelser til T. F. Dibdins kuriøse fremstillinger i *Bibliomania; or Book Madness: a bibliographical*

⁷ *The Diary of Humphrey Wanley*, 1966, s. 391 og 396.

⁸ Fx kataloger over de trykte bøger, se BL. MS. *Lansdowne 816*, BL. MS. *Harley 3886* og *7627A* — *7627B*.

⁹ BL. MS. *Add 19746-57*.

¹⁰ W. Nicolson: *The English, Scotch and Irish Historical Libraries*, London 1736, s. vi.

romance in six parts, London 1811, og *The Bibliographical Decameron; or, Ten Days Pleasant Discourse upon illuminated manuscripts and subjects connected with early engravings, typography and bibliography*, London 1817.

Men at opbygge et sådant bibliotek kostede penge — mange penge — og Harley sparede tilsyneladende ikke på noget, og slet ikke når det gjaldt at give bøgerne en værdig indbinding. I sine sidste år var Harley da også i svare økonomiske kvaler.

Osbornes salgskatalog

Ved Edward Harleys død 1741 menes biblioteket at have rummet 7.618 håndskrifter, godt og vel 50.000 trykte bøger, ca. 350.000 pamfletter og ca 41.000 grafiske blade. Håndskrifterne blev i 1753 afhændet til British Museum for 10.000 pund, hvor de nu udgør en kernesamling i bibliotekets håndskriftsamling. Bøgerne afhændedes til London-boghandleren Thomas Osborne (død 1767) for en sum af 13.000 pund, hvilket samtidige beretninger hævder var mindre end Harley havde anvendt på bogbinderregninger. Osborne, der til trods for at han måtte regnes for en af tidens fremmeste boghandlere, havde dog ikke noget godt ry i samtiden. Talrige er de nedsættende bemærkninger, der fremkom om ham. Han skal have været temmelig uvidende og ubehagelig, men har tilsyneladende været en smart forretningsmand.

I et brev dateret 4. oktober 1742 til en af tidens lærde, Dr. Birch, annoncerer Osborne købet: "... Having purchased the Library of the Earle of Oxford, a more valuable Collection than perhaps was ever in the hands of any Bookseller, I am desirous of consulting the Learned with regard to the disposal of it, and have therefore inclosed the Scheme of a Catalogue which I intend to publish in February, of which the Compiler joins his request that you will facilitate the Composition by your advice, with my entreaty that you will promote the Subscription to it by your recomandation ..."¹¹

I *Gentleman's Magazine* for december 1742, s. 636-639, træffer vi *Proposals for printing, by subscription, the two first volumes of BIBLIOTHECA HARLEIANA: or a Catalogue of the Library of the Late EARL of OXFORD. Purchased by THOMAS OSBORNE, Bookseller in Gray's-Inn*, fulgt af *An ACCOUNT of the HARLEIAN LIBRARY*.

Osbornes katalog over Harley-biblioteket udkom i 5 bind i de følgende år, fordelt på 3 salgsrunder, bd. 1-2 (7/4 1743), bd. 3-4 (14/2 1744) og endelig bd. 5 (22/4 1745).¹² Til hvert bind finder vi en række indledende bemærkninger,

¹¹ H. Ellis: *Letters of Eminent Literary Men*, London 1843, s. 368.

¹² *Catalogus Bibliothecæ Harleianæ* I-V, London 1743-45 (herefter *Harley*).

således i bind I en beskrivelse af biblioteket. James Boswell (1740-95), der med detaljeret emsighed beretter om sit idol Samuel Johnsons (1709-84) liv og færden, redegør for dennes bedrifter i 1742 med bl.a. følgende bemærkninger "... he wrote ... 'Proposals for printing Bibliotheca Harleiana, or a Catalogue of the Library of the Earl of Oxford'. His account of that celebrated collection of books, in which he displays the importance to literature, of what the French call a *catalogue raisonné*, when the subjects of it are extensive and various, and it is executed with ability, cannot fail to impress all his readers with admiration of his philological attainments. It was afterwards prefixed to the first volume of the Catalogue, in which the Latin accounts of books were written by him. He was employed in this business by Mr. Thomas Osborne the bookseller, who purchased the library for 13.000 l, a sum Mr. Oldys says, in one of his manuscripts, was not more than the binding of the books had cost: yet, as Dr. Johnson assured me, the slowness of the sale was such, that there was not much gained by it ..."¹³

Til trods for alle disse forsikringer, er katalogen absolut ikke let at bruge. I bind 5 optræder titler fra bind I-2, uden at man klart kan se, om det drejer sig om dubletter, eller om bogen blot ikke er blevet solgt på de foregående auktioner. Nogle titler træffer man ikke mindre end 3 gange. Står man med en bog, der bærer Harleys ejermærke på titelbladet (Oxford/BH), kan man ihærdigt men forgæves søge efter den i katalogen. Her skal blot som eksempel nævnes en udgave fra Paris 1521 af *Roman de la Rose*.

Til trods for at en række af tidens bogsamlere bl.a. grev Thott købte stort ind, gik salget langsomt af det store bibliotek, og Harley-bøger dukkede op senere i kataloger over andre bogsamlinger udsendt af Osborne. Resultatet var dog, at Harley-biblioteket spredtes for alle vinde og at bøgerne nu med møjsomhed må søges i andre bogsamlinger, bl.a. i Det Kongelige Bibliotek.

Harley-bøger i Det Kongelige Bibliotek

Osborne forsynede bøgerne med en prisangivelse (pund, shilling og pence) skrevet med blyant på første friblad. Prisen, der angiver mindsteprisen for hvad bogen kan sælges for, er blevet betragtet som et sikkert tegn på Harley-proveniensen. Men den kendsgerning, at den var skrevet med blyant, gør også, at den let har kunnet fjernes enten bevidst eller ubevidst. Det Kongelige Bibliotek rummer et eksempel på, hvorledes man ved velmenende restaureringer kan komme til at fjerne proveniens-angivelser og således bidrage til at vidnesbyrd om bogens historie går tabt. Se nedenfor om Indianerbibelen.

¹³ *Boswell's Life of Johnson*. Edited by George Birkbeck Hill, Oxford 1934, I, s. 153-54.

Grev Otto Thott forøgede som sagt sit i forvejen store bibliotek ved køb på auktioner over den Harley'ske bogsamling med en række pergamenttryk, et stort antal inkunabler og talrige andre bøger. Det i Det Kongelige Bibliotek bevarede eksemplar af katalogen over Harley-biblioteket kan muligvis stamme fra Thott, da eksemplaret som nævnt i katalogen over Thotts bogsamling købtes af D. G. Moldenhawer (1753-1823).¹⁴

Identifikationen af Harley-bøger er hidtil foregået ved, at man er gået efter tre kendetegn: Den Osbornske prisangivelse, et afklippet hjørne af fribladet, hvor det Harley'ske navnetræk angiveligt skal have stået,¹⁵ og endelig de vidt berømte røde maroquinbind med deres karakteristiske forgyldte dekoration. I opslagsværker (fx *Nordisk Leksikon for Bogvæsen*, 1946-1962) beskrives Harley-biblioteket som om det har bestået af ensartede røde maroquinbind. Ved blot at undersøge ca. 200 af de bøger, der har fundet vej til Det Kongelige Bibliotek, får man hurtigt det indtryk, at Harley-biblioteket har haft et ligeså forskelligartet og broget præg som grev Thotts og enhver anden større bogsamling givetvis har haft.¹⁶ Hovedmassen af bøger i Harley-biblioteket blev indbundet i brunt skind, og kun til specielt værdsatte bøger anvendtes den røde maroquin, som påpeget af H. M. Nixon.¹⁷

Edward Harley var som nævnt meget optaget af sine bøgers fremtrædelsespræg. Selv om han ikke lod alle sine bøger ombinde, var han fx meget optaget af, at de blev udstyret med omhyggelig titel- og tryk-keangivelse på ryggen. Gennem tiden brugte han flere forskellige bog-bindere, men det er dog specielt to, man har hævdet var ansvarlige for at skabe det karakteristiske "Harley-look," nemlig Thomas Elliott og Christopher Chapman. I det følgende skal også et par andre fremdrages. Selv om bogbinderne arbejdede efter et hoveddesign, som sandsynligvis var fastlagt af Harley og Wanley, viser de aktuelle bøger en rigdom i detaljer, idet bogbinderne hver især varierede dekorationen på egen karakteristisk facon med forskellige stempler, der gør det muligt med nogenlunde sikkerhed at tillægge enkelte bind til en bestemt bogbinders værksted.

Litteraturen om Harley-biblioteket er mangfoldig. Her kan i første række henvises til bibliografien i C. E. & R. Wrights udgave af Wanleys dagbøger (jf. note 6). Men til vort øjeblikkelige formål er en række artikler i *The Book Collector* af bl. a. H. M. Nixon og specielt dennes lige nævnte artikel

¹⁴ *Thott* VI, s. 542, nr. 4878.

¹⁵ Se H.P. Rohde: Henri III og hans bogbind på Det kongelige Bibliotek, *Fund og Forskning* 1, 1954, s. 161.

¹⁶ Se herom Ilsoe 1996.

¹⁷ I artiklen Harleian Bindings, *Studies in the Book Trade in honour of Graham Pollard*, Oxford 1975, s. 153-194.

'Harleian bindings' (jf. note 17) af størst interesse. Artiklerne i *The Book Collector* behandler en række af tidens bogbindere, som også har arbejdet for Harley.¹⁸ Alt dette kan yderligere suppleres med specielt oversigtsværker som H. M. Nixon: *Five Centuries of English Bookbinding*, London 1978, og H. M. Nixon & Mirjam Foot: *The History of Decorated Bookbinding in England*, Oxford 1992. Udfra Harley-håndskriftsamlingen og materiale fra Harley-familiens arkiv deponeret i British Museum tillige med Wanleys dagbøger har Nixon således været i stand til at identificere de enkelte bogbinderes stempler, som han så har publiceret et udvalg af. Ved de følgende beskrivelser er gjort brug af dette materiale, specielt artiklen 'Harleian Bindings' (jf. note 17), plates 9-15.

Det er således blevet muligt at foretage en mere detaljeret beskrivelse af i første række et antal inkunabler i Det Kongelige Bibliotek, end Victor Madsen var i stand til i sin *Katalog over Det kongelige Biblioteks Inkunabler*, 1935-38. Ved bestemmelsen af Harley-provenienser er Madsen sandsynligvis gået ud fra de tre førnævnte kriterier: Blyantsprisen (som jo dog kan være forsvundet siden 1700-tallet), det afklippede hjørne (som ikke findes i alle sikre Harley-provenienser, idet det afhænger af om en af Harley'erne har skrevet sit navn i bogen, hvilket heller ikke er universelt), samt de røde bind (der heller ikke var hverken enerådende eller dominerende i det Harleyske bibliotek). I sit index opgiver Madsen 142 Harley-provenienser, og desuden er der to, han ikke har fået med i sit index. Gennemgår man Thott-provenienserne for bind fra 1700-tallet i kalveskind, ruslæder og rød maroquin, træffer man en række bind, som ved hjælp af det ovennævnte materiale af Nixon og andre synes at kunne tilskrives de kendte Harley-bogbindere og dermed kunne antyde en mulig Harley-proveniens.

Det Kongelige Bibliotek har endnu ikke en katalog over postinkunabler (tryk 1501-30) i stil med Madsens inkunabel-katalog, så her er opsporingen af Harley-provenienser helt afhængig af hyldegennemgang. En stor del af disse bøger er i samtidige bind, men det har dog været muligt at finde nogle Harley-bøger. Ved den igangværende edb-registrering af samlingen vil der givetvis dukke flere op.

Tryk efter 1530 fra Harley-biblioteket er ligeledes svære at finde, men træffer man de karakteristiske stempler parret eventuelt med Osbornes pris og eventuelt også det berømte afklippede hjørne, er man nærmere en sikker bestemmelse. Alle værker, der er fundet på denne vis, er søgt identificeret i

¹⁸ *The Book Collector*, London, 11, 1962, s. 466; 13, 1964, s. 194; 15, 1966, s. 321; 18, 1969, s. 62; 20, 1971, s. 226; 22, 1973, s. 494; 26, 1977, s. 353-64.

Wanleys dagbøger, Osbornes katalog samt i Universitetsbibliotekets eksemplar af auktionskatalogen over Thotts bogsamling.

Ved den følgende gennemgang af bøger, som kan have forbindelse med Harley-biblioteket, opdeles de i en række grupper, og så mange som muligt søges tilskrevet en bestemt bogbinder ud fra det publicerede stempelmateriale. Det drejer sig om Jane Steele, Thomas Elliot og Chr. Chapman. Indenfor afsnittene om hver bogbinder grupperes bøgerne typemæssigt efter deres dekoration. Til sidst gennemgås de bøger med Harley-proveniensen, der enten ikke blev ombundet for Harley eller som ikke på det nuværende grundlag kan tilskrives nogen bestemt bogbinder.

Ved beskrivelsen af bøgerne er medtaget karakteristika, som ikke nødvendigvis går tilbage til Harley-tiden. Det drejer sig fx om påklæbete nummermærkater og nogle blæksignaturer på fribladet bestående af en kombination af bogstaver (store og små) og tal (araber).

Alle henvisninger til Nixons "plates" med stempel- og rullenumre, gælder Nixons artikel, 'Harleian bindings' (jf. note 17), når ikke andet er anført. Henvisninger til Madsen er til Victor Madsens katalog over Det Kongelige Biblioteks inkunabler (1935-1938).

II. Kendte Harleybøger i Det Kongelige Bibliotek, ordnet efter bogbinder

Jane Steele

Vi vil starte med bøger indbundet for Harley af Jane Steele, fordi hun er et bindeled mellem to perioder, hvilket vil fremgå af et par biografiske oplysninger. Ifølge Ellic Howe var der muligvis tale om *to* personer.¹⁹ Under *Steele, Robert* finder vi oplysning om, at denne havde både en kone og en datter af dette navn, som var virksomme i bogbinderfaget. Robert Steele var fra 1668 til 1675 lærling i det fremtrædende Mearne-bogbinderi, der fra 1653 til 1683 lededes af bogbindermester Samuel Mearne (fra 1660 med titel af Bookbinder to the King) og derefter i nogle år fortsattes af hans søn Charles. Efter Charles' død i 1686 ser det ud til, at Robert Steele (mester i 1677) har overtaget værkstedet og dets stempelmateriale og ført det videre på adressen Little Britain til ca. 1710, hvorefter hans enke, Jane, fortsatte til ca. 1718. Derefter overtages det af en af Robert Steeles lærlinge ved navn Thomas Elliott, som menes at have ægtet sin mesters datter (Jane). Ifølge Wanley var Elliotts kone også virksom som bogbinder.²⁰ Der er også

¹⁹ Ellic Howe: *A List of London Bookbinders 1648-1815*, London 1950, s. 89.

²⁰ 3. august 1725: "Mr. Elliot brought his Wife to Sew-together the loose Sheets of my Lords Catalogue of his Coins & Medals, so far as it is done (*The Diary of Humphrey Wanley*, 1966, s. 366).

en umiskendelig lighed i hoved-designet mellem de nedenfor omtalte Jane Steele-bind og nogle af de mere enkle Robert Steele-bind.²¹ Kaster man desuden et blik på bind af Samuel Mearne, ser man også i nogle af disse det samme grundlæggende design. Mearnes bind er overordentlig forskelligartede og i nogle tilfælde næsten overlæssede i deres udsmykning, men vi træffer også det enkle design, vi finder hos Jane Steele, f.ex. som gengivet i Nixons nævnte værk (jf. note 21), plates 29, 30, 31 og 33. Elementer fra denne Mearne-Steele tradition finder vi senere eksempler på i Thomas Elliott-bindene. Et benævnt Mearne-bind i det til Mearne tilskrevne design "Cottage-roof binding" i Det Kongelige Bibliotek må således være fra det af enken Jane Steele ledede værksted.²²

I sin artikel 'Harleian Bindings' har H. M. Nixon publiceret en regning på indbinding af bøger af Jane Steele i april 1717, som findes i det Harley-materiale, som er deponeret i British Museum.²³ Bøgerne har han søgt identificeret i Osbornes katalog. Han har af disse identificeret tre i tre forskellige biblioteker i Storbritannien og en fjerde, der blev solgt på Sothebys auktion 25. juni 1969, nr. 85A. I Det Kongelige Bibliotek er det nu muligt at identificere endnu fire bøger fra denne regning, samt endnu en, som udfra stemplerne også må tilskrives hende.

1. Regningen nr. 92 = perg. 2 = inc. 3931. Thomas de Aquino: *Summa theologiae*, Mainz 1467.
Rød maroquin. 41,5 cm x 28,5 cm. Forgyldning på permer, i rygfelt, på ryggens seks ægte bind, samt på kanter og indslag. Dekoration på kanter og indslag er ens. Forsats af marmorpapir, ufarvet snit. Afklippet hjørne. Osbornes pris: 10-10-0. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. På første friblad er skrevet notat, muligvis af Johannes Bonnesen (1868-1946, ansat ved Det Kongelige Bibliotek 1902-1938, med specielt tilsyn med indbindingen), "nr. seddel (209) forsvundet ved vask af bind i 1923". C. Molbech henviser for denne til *Harley III*, s. 224, no. 5250.²⁴ Nixon refererer til en indførsel i *Harley I*, s. 52, no. 952.²⁵ Se også *Thott VII*, s. 16, no. 405.

2. Regningen nr. 18 = inc. 1207 4to. Claudianus: *Opera*, Venezia 1495.
Rød maroquin. 22 cm x 16 cm. Forgyldning på permer, ryg (i feltet og på de fem ægte bind), kanter og indslag. Kanter og indslag har samme dekoration. Forsats af marmorpa-

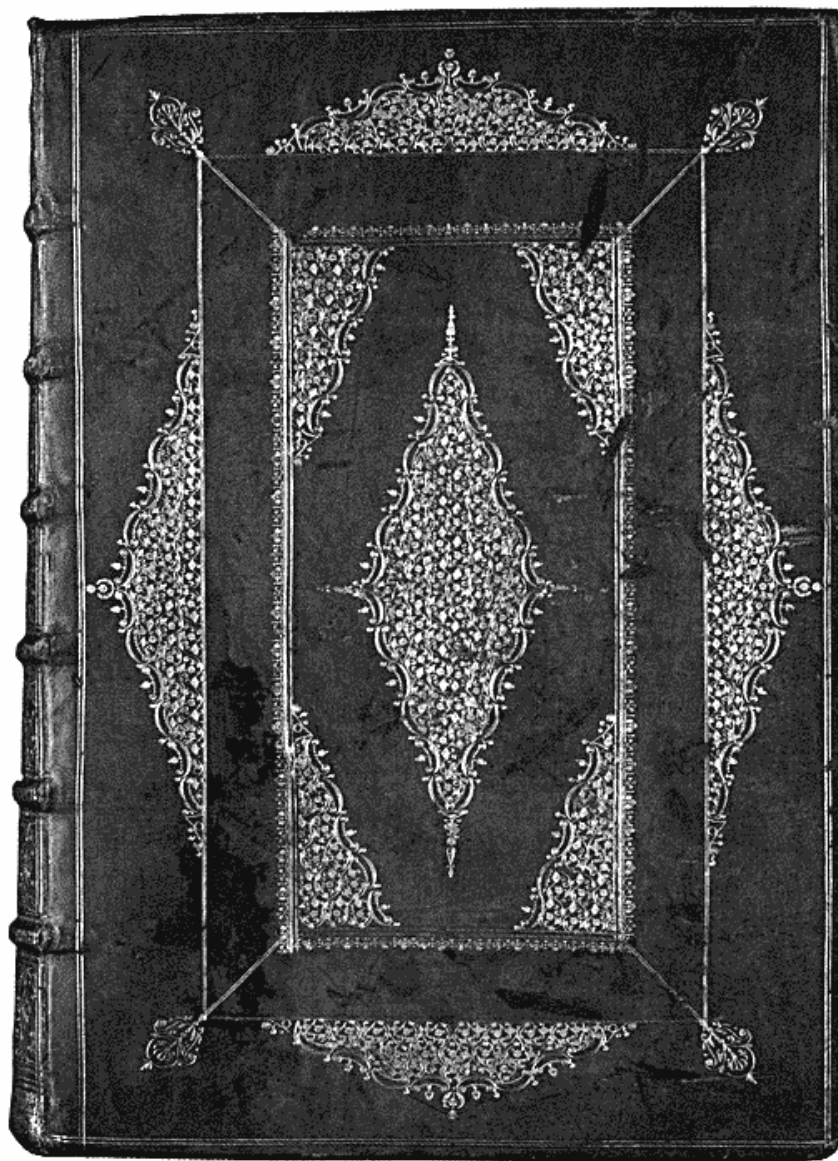
²¹ Fx plate 35 i Howard M. Nixon: *English Restoration Bookbindings. Samuel Mearne and his contemporaries*, London 1974 og nr. 75 i *Maggs Bros Ltd. Catalogue 966*, London 1975, og nr. 117 i *Maggs Bros. Catalogue 1075*, London 1987.

²² *The book of common prayer*, Oxford 1718 (Kat. sign 4,-90 fol.).

²³ BM Loan, 29/112, *Miscellanea I(r)*. Se Nixon 1975, s. 191-94 og jf. s. 159-66.

²⁴ C. Molbech: *Fortegnelse over de paa Pergament trykkede Bøger i det store Kongelige Bibliothek*, 1830, s. 9.

²⁵ Nixon 1975, s. 193.

Ill. 1. Inkunabel 3931=pergamenttryk 2.
Bogbinder: Jane Steele. Som hjørnestempel ses stempel 5.

pir, ufarvet snit. Der er ingen spor af nummer-mærkat på ryg. Afklippet hjørne af første friblad. Osbornes pris: -15-. *Harley I*, s. 194, nr. 4057.

3. Regningen nr. 29 = KB kat. sign 16,-361 fol.

Marci Tullii Ciceronis Tusculanarum Quaest. libri quinque ..., Paris 1533.

Rød maroquin. 34 cm x 21,3 cm. Forgyldning på permer, ryg (i felterne og på de seks ægte bind), kanter og indslag. Dekoration på kanter og indslag er ens. Forsats af marmorpapir. Ufarvet snit. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 766. Der har tilsyneladende været et afklippet hjørne, der senere er blevet papirudfyldt. Bogen er blevet restaureret af Birgitte Dall i 1964. Osbornes pris: -15-. På Thotts auktion blev bogen købt af Suhm.²⁶ Denne har Nixon ikke identificeret i *Harley*-katalogen, men se *Harley I*, s. 218, nr. 5083 og *Harley III*, s. 92, nr. 1126. Endnu et eksempel på hvorledes man kan finde samme titel flere steder i *Harley*-katalogen.

4. Regningen nr. 20 = KB kat. sign. 75 I,-211 4to.

Marci Hieronymi Vidae Cremonensis Albae Episcopi Christiados libri sex, Cremona 1535.

Bogen er i rød maroquin (19,8 cm x 14 cm) med forgyldning på permer, ryg (i felterne og på de fem ægte bind), kanter og indslag. Dekoration på kanter og indslag er ens. Forsatsen er af marmorpapir, snittet er ufarvet. Ingen spor af rund nummer-mærkat på ryg. Der er intet afklippet hjørne af friblad med Osborne-pris: 1-1-0. *Harley I*, s. 204, nr. 4248.

5. Inc. 1182 fol. Cicero: *Orationes*, Venezia 1480.

Rød maroquin. 30,5 cm x 21,3 cm. Forgyldning på permer, ryg (i felterne og på de fem ægte bind), kanter og indslag. Dekoration på kanter og indslag ens. Afklippet hjørne. Osbornes pris: 1-10-. Der er rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 434. På dette bind findes alle de samme karakteristiske elementer/stempler som på de øvrige, dog er disses midtornament erstattet af endnu et ramme-felt bestående af tredobbelt stregramme og rulle 1 (Nixon, plate 10). Hjørnestemplerne i den ydre stregramme er stempel 5 (Nixon, plate 10) og lig de tilsvarende på inc. 3931 = perg. 2.

Lægger man de fem bøger ved siden af hinanden, får man et indtryk af dekorationens forskelligartethed. Foliobøgerne nr. 1, 3, 5 har det samme overordnede lay-out, men nr. 1 udviser den rigeste udsmykning. Nr. 3 viser en forenkling, idet den indre ramme kun består af forgyldte linier, her er rulle 1 udeladt tillige med hjørneornamenterne, og ved nr. 5 er som nævnt også midtornamentet udeladt. De to bøger i kvartformat, nr. 2 og 4, udviser ligeledes ensartet lay-out med variation i detaljen, idet midtstykket i nr. 4 er usædvanligt, derved at de sædvanlige blomsterstempler er erstattet af spiralstempler 1a og b (Nixon, plate 10), kun suppleret med en midtroset og de små agernstempler i spidserne af ornamentet. Også rygudsmykningen indbyder til nærmere studier med Nixons

²⁶ Se *Thott IV*, s. 36, nr. 583.

Ill. 2. Inkunbel 1182. Bogbinder: Jane Steele.
Indenfor inderste stregramme ses rulle 1.

stempeltavle i hånden. Foruden de små stempler som går igen på alle rygfelterne er dog nr. 1 desuden udstyret med vuggæggestempler ordnet i 2 kvadrater i hvert rygfelt.

Thomas Elliott

Efter Jane Steele er det således naturligt at gå til Thomas Elliott-bindene. Elliott var som ovenfor nævnt i lære hos Robert Steele i 1703, giftede sig sandsynligvis med hans datter og overtog værkstedet efter sin svigermoder. Han har tilsyneladende arbejdet for Harley-biblioteket fra ca. 1719 til ca. 1729. En af de første omtaler i Wanleys dagbøger er fra 25 Jan. 1719/20: "... having Inspected Mr. Elliots Bill I found him exceedingly dear in all the Work of Marocco- Turkey- & Russia-Leather: besides that of Velvet."²⁷ Af omtalerne i Wanleys dagbog fremgår det, at samarbejdet dem imellem ikke altid var ganske gnidningsløst. Elliott synes på trods af, at han var en dygtig og i sin bindudsmykning fantasirig bogbinder, ikke altid ganske stabil i sit arbejde. Han har dog tilsyneladende været en af tidens fremmeste bogbindere med en bred kundekreds. Han døde i begyndelsen af 1760'erne.

Elliott-bindene er dels i rød maroquin dels i brunt skind, enten det såkaldte ruslæder med en let skravering af skindet eller almindeligt brunt kalveskind. Dekorationen på både de røde og de brune bind falder i en række grupper. I det følgende opdeles de i fire hovedgrupper. Gruppe 1 består af bind med den fulde dekoration, dvs. ramme og midtornament. Gruppe 2 er uden det bekendte Harleyske midtornament og er kun dekoreret med forgyldte borter på permerne. Gruppe 3 er dekoreret med forgyldte stregrammer med hjørnestempler og med blindtrykte borter. Gruppe 4 har kun forgyldt dekoration på ryg eventuelt kombineret med dekoration på kanter og/eller indslag i guld- eller blindtryk. Indenfor de enkelte hovedgrupper behandles bindene efter deres større eller mindre ligheder. En del af Det Kongelige Biblioteks inkunabler, som det er søgt at henføre til Elliotts værksted ved hjælp af de af H. M. Nixon identificerede og publicerede stempler, har i Madsens inkunabelkatalog ikke Harley som proveniens men kun Thott. Nogle af disse har det været muligt at identificere i Wanleys dagbøger eller/og i Osbornes katalog over Harley-biblioteket. Disse mulige Elliotske Harleybind omtales til sidst i hvert afsnit. Som tidligere nævnt er karakteristika ved bøgerne, som muligvis stammer fra tiden efter Harley, medtaget; dette gælder de påklæbde nummermærkater på nogle af ryggene og blæksignaturer på første friblad. På grund af det arbejdsmæssigt og familiemæssigt nære forhold mellem Elliott og Steele-værkstedet er det vel næppe overraskende, at man synes at kunne finde stempler fra Steele-værkstedet på Elliott-bind. Sammenligner man de af Nixon publicerede stempler (plates 10 og 15), finder man således flere stempler,

²⁷ *The Diary of Humfrey Wanley*, 1966, s. 23.

der synes at være så godt som identiske eller meget lig, fx stempel 7 og 9. Der kan tilsyneladende også findes ligheder mellem de Elliotske og de Chapmanske stempler, fx et blomsterstempel. Elliots rulle 2 og Chapmans rulle 2 må dog betragtes som den endelige prøvesten for, om man står med et Elliott-bind eller et Chapman-bind i hånden (Nixon, plate 14.). Ved de følgende beskrivelser af Elliott og Chapman er henvisningerne til Nixon, plates 14 og 15.

Elliott, gruppe 1

Elliott, I.A: Inc. 1521, 2002, 3129, 4255

Alle fire er indbundet i rød maroquin. Permdekorationen i guldtryk består af rammer udført med to ruller og et lidt langstrakt midt-ornament udført med enkeltstempler, blandt andet vuggegængerstempel 2. Som regel bruges samme rulle 2 til dekoration af kanter, indslag samt ryggens top og fod.

Inc. 1521. Eusebius: *De praeparatione evangelica a Georgio Trapezuntio traducta, Venezia 1470.*

Rød maroquin. 34,7 cm x 23,5 cm. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 198. Forgyltning på kanter og indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind udført med Elliots rulle 2. I rygfelter er brugt bla. stempel 1 og 3. I permernes midt-ornament træffer vi foruden vuggegængerstemplerne bla. stempel 3a-b, 9 og 15. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 2002. Homer: *Ilias, per Laurentium Vallam traducta, Brescia 1474.*

Rød maroquin. 32 cm x 21,5 cm. Ryg: titelfelt grøn maroquin. Perm bort identisk med inc. 3129, bestående af yderst rulle 3 og inderst rulle 5. Midt-ornamentet udført foruden af vuggegænger af bla. stempel 3, 6, 9 og 10. Forgyltning på kanter og indslag samt på ryggens top og fod og på de seks ægte bind udført med rulle 2. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0. Wanley s. 144 under 5. maj 1722 (jf. note 6).

Inc. 3129. Petrarca: *De remediis utriusque fortunae, Cremona 1492.*

Rød maroquin. 32,7 cm x 21 cm. Ryg: titelfelt grøn maroquin. Marmorforsats. Forgyltning på kanter og indslag samt ryggens top og fod udført med rulle 2. I rygfelter finder vi bla. stempel 6 og 9. Perm bort lig inc. 2002. I permens midt-ornament træffer vi bla. stempel 3, 6 og 9. Titel på bundsnit. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 1-11-6. På friblad med blæk: 31,7., 14. Wanleys. 160 under 10 sept. 1722 (jf. note 6).

Inc. 4255. Bossius: *Chronica, Milano 1492.*

Rød maroquin. 34,5 cm x 24 cm. På ryggen olivengrønt titelfelt. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Forgyltning på kanter og indslag samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind udført med rulle 2. I rygfelter ses bla. stempel 7, 19, 13 eller 15. Permernes bort består af rulle 3 og 4 og inderst enkeltstempler. Permernes midt-ornament er bygget op af vuggegængestempler suppleret

III. 3. Inkunabel 2002. Bogbinder: Thomas Elliott. I permborten ses yderst rulle 3 og inderst rulle 5. I midtornamentet ses bl.a. stempel 2, 3, 6, 9 og 10.

med bla stempel 3, 7, 18, 19 og 13 eller 15. Marmorforsats. Snit: spor af rødfarvning. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-11-6.

Elliott, I.B: Inc. 2664, 3433 + 3439.

Skemaet for begge er næsten ens. Midt-ornamentet er bredt med fremherskende brug af blomsterornament. På begge inkunabler består den yderste rulle i borten indenfor en tredobbelt stregramme af en rulle med franske liljer og stempel 6, der også findes på inc. 1521. Den inderste del af borten er forskellig, men domineres af blomsterstempel, der er meget lig Chapmans stempel 3 og af Elliotts stempel 15. Begge bind kendetegnes ved deres brug af Elliott-rulle 2 på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de ægte bind.

Inc. 2664. Martial: *Epigrammata*, Rom 1473.

Lysere rød maroquin. 35 cm x 24,5 cm. Ryggen har fem ægte bind. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 301. Marmorforsats. Kanter og indslag er ens dekoreret. Afklippet hjørne. Pris: 3-10-0.

Inc. 3433+3439. Quintilian: *Declamationes, ab Andrea Pontio editae*, [Treviso] uden år. + Quintilian: *Institutiones oratoriae*, [Venezia ca. 1480].

Rød maroquin. 33 cm x 21,7 cm. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 360. Kanter og indslag og ryggens fem ægte bind dekoreret med rulle 2. Samme bort yderst på perm som på inc. 1521. Marmorforsats. Text på forsnit. Afklippet hjørne. Pris: 1-15-0.

Elliott, I.C: Inc. 1131, 2397, 3850

Elliott-rulle 2 finder vi på alle tre inkunablers kanter, indslag og ryggens top og fod. Permernes borter af varierende næsten kniplingsagtigt præg med grundstamme af Elliott-ruller 1, 3 og 4 suppleret med et væld af enkelt-stempler. Midt-ornamentet er også med kniplingspræg udført med bl.a. små blomsterhovedstempler og stempel 1a-b, 3a-b, 13, 16a-b og 19 om centrums parvis arrangerede vuggegængerstempler.

Inc. 1131. Cicero: *Opera philosophica*, Rom 1471. Vol. I.

For vol. II se afsnit Chapman gruppe 3.D. 36 cm x 24,5 cm. Rød maroquin. Ryggen har seks ægte bind, firkantet nummer-mærkat i nederste rygfelt: 1240 — tallet svært læseligt. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Pris: 4-4-0. På samme friblad D.3.,l. *Harley* I, s. 246, no. 5033 + 5035, *Thott* VII, nr. 1921 + 1936.

Inc. 2397. Juvenal: *Satirae*, [Paris ca. 1472].

Rød maroquin. 30 cm x 20,8 cm. Ryggen har seks ægte bind. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 3850. Terents: *Comoediae*, [Venezia], uden år.

Rød maroquin. 31 cm x 22,3 cm. Ryggen har seks ægte bind. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Elliott, I.D: Inc. 390, 1142, 1314, 1440, 3510.

Denne gruppes permdekorationer demonstrerer en fortsættelse og udbygning af det kniplingsagtige præg med små stempler i midt-ornamenter og borter af varierende bredde med anvendelse af op til fire ruller suppleret med enkeltstempler. Dekorationen illustrerer Elliotts evne til utallige variationer over et tema. Men alle binds dekoration er udført efter samme skema bestående af ens rulle på kanter, indslag samt på ryggenes top og fod. På ryggene spiller fantasien også i felternes udsmykning.

Inc. 390. Augustin: *De civitate dei*, Rom 1470.

Rød maroquin. 42,4 cm x 29 cm. Ryggen har seks ægte bind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 28. I rygfelterne ses stempel 10 og 18. Permernes ramme er udført af rulle 3 anvendt tre gange og inderst rulle 4 plus enkeltstempel 18. I permernes midt-dekoration findes foruden vuggegænger bl.a. stempel 6, 7 og 10. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0. Se *Wanley* s. 273 under 10. febr. 1723/24 (jf. note 6).

Inc. 1142. Cicero: *Epistolae ad familiares*, Venezia 1480.

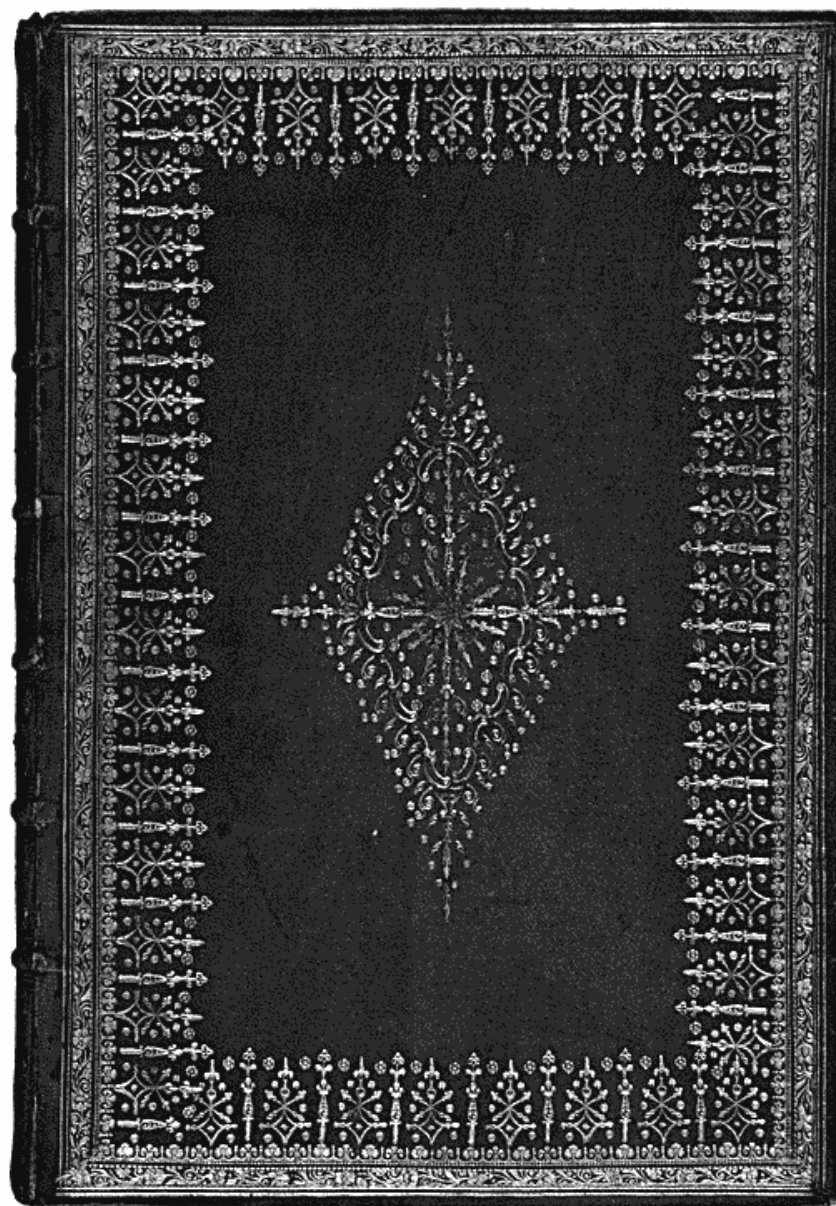
Rød maroquin. 32,5 cm x 22,3 cm. I rygfelter ses bl.a. stempel 9, der har stor lighed med Jane Steeles stempel 9 eller ligefrem er identisk med det. Permernes ramme består yderst af rulle 1 og derindenfor enkeltstempler. Midt-ornamentet opbygges foruden af vuggegænger bl.a. af stempel 1 eller 9. Marmorforsats. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 1314. Cyprianus: *Epistolae*, Rom 1471.

Rød maroquin. 34,5 cm x 23,7 cm. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 686. Forgyltningen på kanter og indslag samt ryggenes top og fod og på de seks ægte bind er udført med rulle 2. Rygfelterne er udfyldt med enkeltstempler. På permene udgøres rammen af rulle 3 brugt to gange og derindenfor rulle 4 og enkeltstempler. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 1440. Donatus: *Commentarius in Terentium*, [Venezia], uden år.

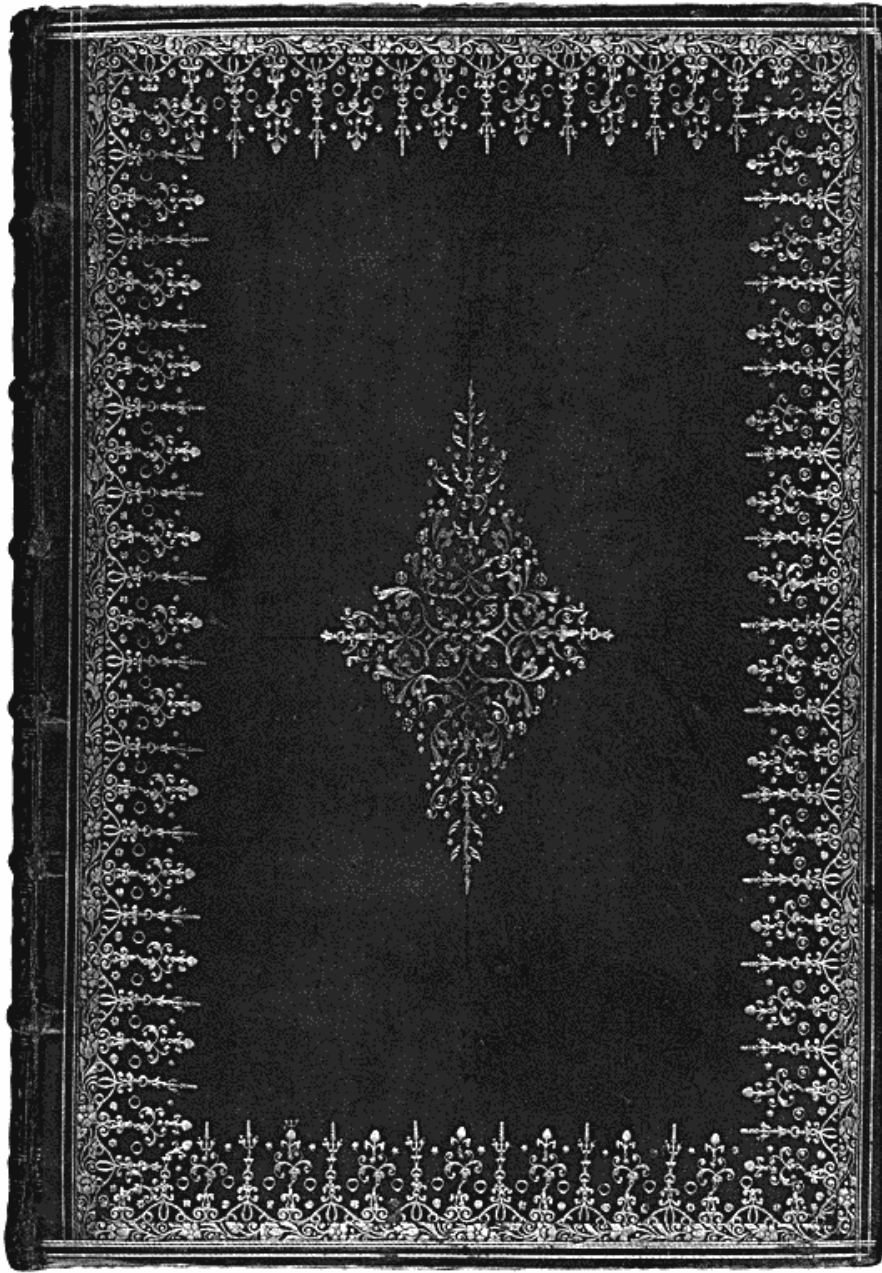
Rød maroquin. 34 cm x 23 cm. Ryggen har seks ægte bind. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Kanter og indslag samt ryggenes top og fod er dekoreret med rulle 2.1 rygfelterne er bl.a. brugt stempel 9 og Jane Steeles stempel 3. Permernes bort består yderst af rulle 3 derindenfor rulle 4 plus enkeltstempler. Permernes midtornament består af bl.a. stempel 16a-b og stempler, der ligner Jane Steeles stempel 3 og 9. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne, men det ser ud til, at det kan have været der og så måske senere er blevet papirudfyldt. Pris: 2-2-0.

Ill. 4. Inkunabel 1131 vol. 1. Bogbinder: Thomas Elliott. Permborten består yderst af rulle 3 og derindenfor rulle 1 og inderst enkeltstempler. Sammenlign Ill. 22, inkunablens vol. 2 indbundet af Chr. Chapman.

Ill. 5. Inkunabel 390. Bogbinder: Thomas Elliott. Inderst i permporten ses rulle 4 suppleret med enkeltstempel 18.

III. 6. Inkunabel 1440. Bogbinder: Thomas Elliott. Permbort og midtornament udført med udvalg af Elliotts enkeltstempler.

Ill. 7-8. Inkunabel 3510. Bogbinder: Thomas Elliott. Kanter dekoreret med rulle 2.

Inc. 3510. Rodericus Zamorensis: *Compendiosa historia Hispanica*, Rom [1470].

Rød maroquin. 30,3 cm x 23 cm. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 277. Kanter og indslag samt ryggens top og fod og de seks ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelter finder vi bl.a. stempler, der ligner Jane Steeles stempel 3. Permernes bort består yderst af rulle 1, dernæst rulle 3 brugt to gange og inderst rulle 4 plus enkeltstempler. I permernes midtfelt ses bl.a. stempel 16a-b og 13. Marmorforsats. Titel på forsnit. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Elliott, I.E: Perg. 3 = inc. 1209, Perg. 5 = inc. 1800, inc. 2370, 2868.

Vi kommer her til den sidste variation af gruppe 1. Midtfeltet er opbygget over samme skema med kompakt brug af enkeltstempler. Borterne på permene er opbygget i varierende og imponerende bredde med brug af ruller og enkeltstempler. Den hidtil faste brug af samme rulle til kanter og indslag samt ryggens top og fod er fraveget for de to sidstes vedkommende (inc. 2370 og 2868). Som det vil fremgå af det følgende, møder vi i denne gruppe også Elliotts brug af brunt skind (ruslæder med skraveret mønster i skindbehandlingen). Denne gruppe repræsenterer nok Elliotts mest pompøse bind.

Perg. 3 = inc. 1209. Clemens V: *Constitutiones cum apparatu Johannis Andreae*, Mainz 1467.

Rød maroquin. 43,8 cm x 32 cm. Ryggen har grønt titelfelt og spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Rygfelterne er udfyldt med enkeltstempler bl.a. stempel 3a-b. Kanter og ryggens top og fod samt ryggens seks ægte bind er dekoreret med rulle 2. Permernes ramme udgøres yderst af en rulle, der minder om Chapmans rulle 3, dernæst Elliotts rulle 5 suppleret med enkeltstempler bl.a. stempel 15. Permernes midt-ornament udgøres af enkeltstempler bl.a. stempel 3, 9 og 20 m.fl. Marmorforsats. Ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 10-10-0. *Harley III*, s. 224, no. 5250. *Thott VII*, s. 72, no. 1456.

Perg. 5 = inc. 1800. Gregorius IX: *Decretales, cum glossa domini Bernhardi*, Mainz 1473.

Ruslæder. 52,2 cm x 34,8 cm. Forgyldning på kanter og indslag samt ryggens top og fod og på ryggens syv ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelter ses bl.a. stempel 16a-b. Permernes bort udgøres yderst af rulle 5 indrammet af tredobbelt stregramme dernæst rulle 4 derindenfor enkeltstempler og inderst rulle 4 anvendt to gange men fod mod fod eller spejlvendt. Permernes midtornament er opbygget af enkeltstempler, hvori bl.a. ses stempel 3a-b, 15 og 18. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats og ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris men ifølge Molbech²⁸ og Madsen er det Harleys exemplar. *Harley III*, s. 225, no. 3261, *Thott VII*, s. 72, no. 1442.

²⁸ Molbech 1830, s. 10.

III. 9. Inkunabel 1800=pergamenttryk 5. Bogbinder Thomas Elliott.

Inc. 2370. Justinianus: *Institutiones cum glossa*, Mainz 1472.

Rød maroquin. 42 cm x 29 cm. Forgyldning på kanter og indslag udført med rulle 2. Permernes bort består yderst mellem tredobbelte stregrammer af rulle 4 og dernæst rulle 5 suppleret med enkeltstempler 18 og muligvis stempel 6. Permernes midt-ornament er lig pergamenttryk 3 med bl.a. stempel 1a-b og 9 m.fl. Ryggen har seks ægte bind og titel på olivenfarvet skind. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 235 eller 285. Marmorforsats, ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: 4-10-0.

Inc. 2868. Nicolaus de Lyra: *Postilla super Bibliam 1-5*, Rom 1471-72.

Ruslæder. 42,4 cm x 29 cm. Runde nummer-mærkater i rygfelter: 320-5. Forgyldning på kanter og indslag udført med rulle 2 (på indslag tre gange, på kanter to gange). På ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er anvendt en rulle, der minder om Chapmans rulle 3. I rygfelter ses bl.a. stempel 16a-b og 20. Permernes bort udgøres yderst af en rulle, der ligner Chapmans rulle 3, anvendt to gange og indrammet af tredobbelt stregramme, derindenfor Elliotts rulle 3 anvendt to gange og inderst rulle 5. Permernes midt-ornament kompakt udført med små stempler blandt hvilke ses stempel 9 og 14. Læderknuder som index på forsnit. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Pris: 15-15-0.

Elliott, gruppe 2

Denne gruppe Elliott-bind består udelukkende af bind af brunt skind af forskellig art (fåreskind, kalveskind eller ruslæder) med forskellig skindbehandling. I dekorationen er der en forenkling i brug af guldtryk. Denne indskrænker sig til fuld rygforgyldning og til en dobbelt forgyldt stregramme på permer, samt kanter dekoreret med Elliotts rulle 2. Den øvrige permudsmykning består af borter i blindtryk udført med de ruller, vi på de tidligere omtalte bind har truffet i guldtryk. Desuden træffer vi i nogle tilfælde blindtrykt dekoration på indslag, der varierer fra kantdekorationen. Også her søger vi at opdele gruppevis, i dette tilfælde efter de blindtrykte borter.

Elliott, 2.A: Inc. 850, 1922+1924, 1986, 3711, kat. 1,-104 fol.

På permerne anvendes i blindtryk Elliotts rulle 5, på inc. 3711 dog indenfor en ramme, der har stor lighed med Chapmans rulle 3. Denne rulle findes også anvendt på indslaget af inc. 1922+1924. Dog har vi tidligere mødt denne rulle på det umiskendelige Elliott-bind inc. 2868, hvor den er brugt to gange i rammen sammen med Elliotts rulle 5, alt i guld. Dette minder en om, hvor vanskeligt det er at tilskrive på grundlag af stempler, og at det kræver, at man har flere elementer på et bind, der peger samme vej, da mange af stemplerne og rullerne har stor lighed med hinanden. Men med udgangspunkt i specielt Nixons plates 14 og 15 søger vi fremdeles at tilskrive til bogbinderen.

Inc. 850. Jacobus Bracellus: *De bello Hispano*, [Milano ca. 1475].

Stænket fåreskind. 20,3 cm x 14 cm. Forgyltning på permer (dobbelstregramme), kanter og ryg. På kanter og ryggens top og fod og på ryggens fem ægte bind er anvendt rulle 2. Blindtryk på permer (bort) er udført med rulle 5, og på indslag med rulle 2. Marmorforsats. Rygtitel på rødt skind. Afklippet hjørne. Pris: 7-6.

Inc. 1922 (+1924). *Herbarius*, Mainz 1484.

Brunt stænket kalveskind. 22,6 cm x 16,2 cm. Forgyltning: permer (stregramme), ryg, og kanter (rulle 2). Blindtrykt bort på permer udført med rulle 5 indenfor stregrammen i guld. Indslag er dekoreret i blindtryk med rulle, der har lighed med Chapmans rulle 3. Marmorforsats. Snit ubeskåret. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 1986. Ranulph Higden: *Polycronicon*, Westminster 1495.

Brunsort stænket kalveskind. 27,5 cm x 19,2 cm. Forgyltning på ryggens top og fod samt på de fem ægte bind og på kanter er udført med rulle 2. I rygfelter ses bl.a. stempel 7. Stregramme på permer i guldtryk men borten derindenfor samt decorationen på indslag udført med rulle 5 i blindtryk. Forsats ufarvet papir. Rygtitel på rødt skind. Rund nummer-mærkat i øverste felt er ikke læsbar. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 3711. Bonifacius Simoneta: *Ad Venetos de pace servanda*, Pavia [ca 1494].

Brunt stænket skind. 29 cm x 20,5 cm. Forgyltning på permer består af dobbeltstregramme og på kanter er anvendt rulle 2. Permen er desuden dekoreret med to blindtrykte borter, hvoraf den yderste rulle er lig Chapmans rulle 3 og den inderste er Elliotts rulle 5. Indslag dekoreret i blindtryk med rulle 5. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Marmorforsats. Ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: 7-6.

Kat. 1,-104 fol. (rev.nr. 469). *The Byble*, London: Thomas Raynalde & William Hyll, 1549.

Brunt stænket kalveskind. 31,8 cm x 21,5 cm. Forgyltning på permer med 3-dobbelstregramme, på ryg (meget afslidt) og på kanter udført med rulle 2. Den blindtrykte bort på permer er udført med rulle 5, og samme rulle er anvendt på indslag. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Marmorforsats. Rødt snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-5-0. *Harley* I, s. 11, no. 168.

Elliott, 2.B: Inc. 2330, 1386, 2778, 3834.

På permerne i denne gruppe finder vi Elliotts ruller 1 og 2 i blindtryk anvendt sammen som bort. Det er også en gruppe, hvor Madsen ikke opgiver Harley-proveniensen for de 3. Lad os først tage det sikre Harley-bind.

Inc. 2778. *Missale Romanum*, Venezia 1482.

Brunt stænket kalveskind. 29,4 cm x 20,5 cm. Forgyltning på ryg, hvor der i rygfelter ses bl.a. stempel 1a-b, 9 og 18. Forgyltning på permer består af tredobbelstregramme og på kanter er anvendt

rulle lig Chapmans rulle 3 i guld. Blindtrykt dekoration på indslag er udført med Elliotts rulle 2. Ryggen har seks ægte bind og titel etc. på rødt skind. NB: dekoration på kanter og indslag er ikke ens. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 1817. Afklippet hjørne. Pris: -15-.

Derefter til sammenligning de tre usikre, hvor dog det første findes omtalt hos Wanley.

Inc. 1330. Dante Alighieri: *Divina commedia col commento di Benvenuto d'Imola*, [Venezia] 1477. Brunt skind med skraveret mønster — ruskæder. 34,3 cm x 23 cm. Forgyltning på permer med stregramme samt på ryg og kanter. I rygfelter ses bl.a. stempel 7, 15, 3a-b. På kanter og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er anvendt rulle 2 i guld. Dekorationen på permer består af to borter i blindtryk, yderst rulle 2 inderst og rulle 1. Indslaget er udekoreret. Ryggen har seks ægte bind og spor af nummermærkat i øverste og nederste rygfelt. Marmorforsats. Snit bleget indigo. Titel på bundsnit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: Xx,9,,17. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen og ikke Harley, men vi træffer en omtale af denne inkunabel i *Wanley* s. 144 under 5. maj 1722 (jf. note 6).²⁹

Inc. 1386. Diodorus Siculus: *Bibliotheca historica a Poggio traducta. Cornelius Tacitus: Germania*, Bologna 1472.

Ruskæder. 30 cm x 22 cm. Permer: indenfor forgylt dobbelt stregramme to borter i blindtryk yderst rulle 2 inderst rulle 1 adskilt af tredobbelt stregramme. Kanter samt ryggens top og fod og de fem ægte bind dekoreret med rulle 2 i guldtryk, i rygfelternes ses bl.a. stempel 3a-b og 9 i guld. Ryggens dekoration næsten identisk med inc. 2778. Firkantet nummermærkat i nederste rygfelt: 1606. Kanter: forgylt. Indslag: ingen dekoration. Marmorforsats. Rødstenket snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: B, 2,,12. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen og ikke Harley.

Inc. 3834. Terents: *Comoediae, cum commentariis Aelii Donati et Johannis Calphurnii*, Venezia 1476.

Ruskæder. 30 cm x 21 cm. Forgyltning på permer med dobbelt stregramme, derindenfor to borter i blindtryk, yderst rulle 2 og inderst rulle 1. Dekoration på kanter er udført med rulle 2 i guld og på indslag med en rulle, der ligner Chapmans rulle 3 i guld. Ryggen har seks ægte bind og firkantet nummermærkat i nederste rygfelt. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: D,1,,20. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen.

Elliott, 2.C: Inc. 1426, 3343

Permborterne på disse to er udført med Elliotts rulle 4. Vi har her en sikker Harley-tilskrivning og en usikker. Udsmykningen er dog så lig, at vi må anse dem for at stamme fra samme bogbinder.

²⁹ *Harley* V, s. 125, no. 2904, hvor Dante-kommentaren tillægges Christophoro Landino, må anses som trykfejl, og den rette beskrivelse må antages at være Wanleys (jf. GW 7964).

Inc. 1426. *Dits morauz des philosophes, traduits par Guillaume de Tignonville, Brügge [ca. 1477].* Brunt skind med tæt sort stænkning. 27,3 cm x 19,8 cm. Permerne dekoration består af forgyldt dobbelt stregramme og indenfor den en bort i blindtryk udført med rulle 4. Rygforgyldning på top og fod og på de seks ægte bind udført med rulle 2. Titel og trykår på rødt skind. I øverste rygfelt spor af nummer-mærkat. Kanter er dekoreret med rulle 2 i guld. Indslaget har ingen dekoration. Forsats af ufarvet papir. Ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-11-6.

Inc. 3343. *Poggio Bracciolini: Historia Fiorentina, tradocta da Jacobo Poggio, Venezia 1476.* Lyst brunt kalveskind. 32,8 cm x 22,5 cm. Forgyldning på permer med dobbelt stregramme. Forgyldning på ryggens top og fod og på ryggens seks ægte bind samt på kanter udført med Elliott-rulle 2. Blindtrykt bort på permer udført med Elliott rulle 4. På indslag er anvendt rulle 2 i blindtryk. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: J,2.,19. Madsen tillægger den kun Thott-proveniens og ikke Harley. Se dog *Harley I*, s. 350, no. 6672.

Elliott, Gruppe 3

Elliot, 3.A: Inc. 672, 2349, 4025

I denne gruppe er forgyldningen endnu mere sparsom. På permer består den allerhøjest af en dobbelt stregramme i guld. Ellers er gulddekorationen indskrænket til ryggen, men i to tilfælde træffer vi dog også forgyldte kanter. Skindet er i alle tilfælde brunt stænket skind. Dette synes at være, hvad man kunne kalde Elliotts discount-indbindinger. Disse bind har ikke klaret tidens tand særlig godt i modsætning til hans brune ruslæder-bind. Forgyldningen er stærkt afslidt. Vi har dog her sikre Harley-provenienser.

Inc. 672. *Biblia Latina, Venezia 1478.*

Brunt stænket skind. 33 cm x 21,7 cm. Permdekorationen består af dobbelt forgyldt stregramme, og indenfor denne en bort i blindtryk udført med to ruller, hvoraf den inderste er Elliotts rulle 1 og den yderste har lighed med Chapmans rulle 3. Da Chapman også har en rulle lig Elliotts rulle 1, kan man her komme i svare kvaler: er dette Chapman eller Elliott? Kanterne er dog klart forgyldt med Elliotts rulle 2 og dette må give udslaget til fordel for et Elliott-bind. Indslaget er dekoreret med blindtryk. Rygforgyldningen er afslidt men rygfelternes midt-ornament synes at være det samme som perg. 5 = inc. 1800. Ryggen har seks ægte bind. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 2349. *Flavius Josephus: De bello Judaico, Firenze 1493.*

Brunt stænket kalveskind. 33 cm x 21,7 cm. Der er kun forgyldning på ryg, og denne er meget afslidt, men muligvis er det samme midt-ornament i rygfelterne som på inc. 672 og Pergamenttryk 5. Blindtrykket på kanterne er tilsyneladende udført med rulle 2. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 2056. Ufarvet forsats og rødstænket snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 0-10-6.

Inc. 4025. Johannes de Turrecremata: *Expositio Psalterii*, Mainz 1476.

Brunt stænket kalveskind. 29 cm x 20,8 cm. Forgyldningen på permer består af tredobbelt stregramme, i rygfelter ses stempel 3a-b og 6 og 9, på ryggens top og fod rulle 2 i guldtryk. Forgyldning på kanter er udført med en rulle, der ligner Chapmans rulle 3. Blindtrykt dekoration på indslag. Ryggen har seks ægte bind og titel og trykfelt på skind, der muligvis oprindeligt har været rødligt. Afklippet hjørne men ingen pris.

Elliott, 3.B: Inc. 782, 1606, 4024.

På disse tre består permdekorationen af yderst en dobbelt stregramme og dernæst en tredobbelt stregramme med udadvendte hjørnestempler i guldtryk. Alle tre inkunabler tilskrives Harleys ejerskab af Madsen, og de besidder alle de karakteristiske Harley-spor, dvs. afklippet hjørne på første friblad og Osbornes blyantspris. De to første er i samme type stænket kalveskind og den sidste inc. 4024 i det for Elliott karakteristiske ruslæder med skravering. Inc. 782s rygforgyldning indskrænker sig desuden til blot forgyldte stregindramninger af felterne. På kanter finder vi Elliotts rulle nr. 2 både i guldtryk og i blindtryk.

Inc. 782. Boethius: *De disciplina scholarium, cum commentario*, Deventer 1492.

Brunt stænket skind. 21 cm x 14,8 cm. Ryggen har seks ægte bind. Marmorforsats. Ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: -3-. Denne er ikke indgået i Det Kongelige Bibliotek via Thotts donation, men stammer som nævnt fra C. F. Temlers bogsamling. (Temlers auktionskatalog s. 8, no. 7).

Inc. 1606. Lucius Annaeus Florus: *Epitoma gestorum Romanorum*. Jordanus Osnaburgensis: *De commendatione Romani imperii*, [Köln], uden år.

Lysbrunt stænket kalveskind. 28,2 cm x 20,4 cm. Permernes hjørnestempler er formet som en blomsterdusk. Ryggen har seks ægte bind. I rygfelter ses bl. a. et stempel, der ligner Jane Steeles stempel 3. Rygtitel på rødt skind. Dekoration på kanter og indslag udført med rulle 2. Marmorforsats. Rødstænket snit. Afklippet hjørne. Pris: -10-6.

Inc. 4024. Johannes de Turrecremata: *Expositio Psalterii*, Rom 1476.

Ruslæder. 26,2 cm x 18,7 cm. Forgyldning på ryg, permer og kanter. Permernes hjørnestempler er udført med Elliotts stempel 8. I rygfelter ses bl.a. stempel 3a-b og 7. Indslaget er uden dekoration. Ryggen har fem ægte bind og rund nummer-mærkat: 340 i øverste rygfelt. Ufarvet forsats og snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

Elliott, 3.C: Inc. 1860 og Le Romant de la rose. Paris 1521 (kat. 18,-115 fol.)

Inc. 1860. Guilelmus: *Postilla super evangelia et epistolas*, [Paris] 1499.

Sort brunt skind. 20,6 cm x 14 cm. Forgyldning på permer (stregramme), samt på kanter og ryg. På ryggens top og fod er tilsyneladende anvendt rulle 2, rygdekorationen er meget afslidt

men i felter kan muligvis ses stempel 6. Men sammenlign ryggens dekoration med inc. 228 i afsnittet Andre Bøger gruppe 2.A. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 3117. Afklippet hjørne. Pris: -5-.

Kat. 18,-115 fol. *Le Romant de la rose*, Paris 1521.

Brunt poleret skind. 25,5 cm x 18,3 cm. Rygforyldning. Dekorationen på permer består af dobbelt stregramme i guldtryk. Foryldning på kanter udført med rulle 2. Ryggen har seks ægte bind og titel + år på lysere skind. Rester af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Ufarvet forsats og snit. Afklippet hjørne. Pris: 7-6. På titelblad er skrevet med blæk: Oxford B.H, dvs. Bibliotheca Harleiana. Det er denne ejermærkning som må formodes at have stået på de friblade, hvor hjørnet er klippet af. Trods ihærdig søgen i Harleykatalogen har det ikke været muligt at identificere denne titel. Men ejermærkningen taler jo sit tydelige sprog.

Elliott, Gruppe 4

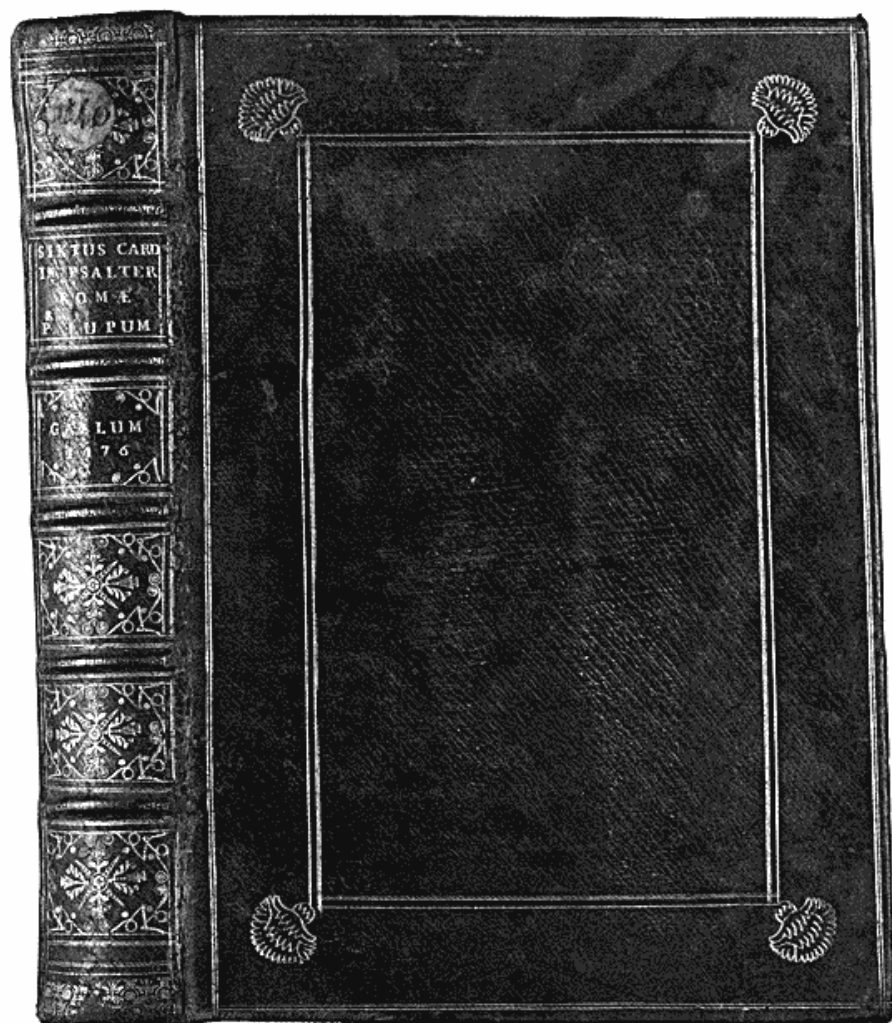
Og til sidst problemgruppen. Denne gruppes hovedpræg er, at det karakteristiske midt-ornament ikke er brugt. Dekorationen består af forgyldte rammer på permer, samt forgyldning på ryg, kanter og indslag. Bindene er i rødt eller brunt skind. I denne gruppe finder vi hovedparten af de karakteristiske Elliott-stempler på bind, som dog ifølge Madsen ikke har Harley-proveniensen.

Elliott, 4.A: Inc. 1130 og 3644

Begge bind er i brunt ruslæder. Dekorationen består af samme lay-out med små variationer. På permer er samme rulle (Elliotts rulle 5) anvendt til rammen, men med forskellige hjørnestempler. På inc. 3644 er anvendt stempel 20. Til dekoration af ryggens felter er anvendt forskelligartet dekoration, men Elliotts rulle 2 finder vi på ryggens top og fod og på de ægte bind, ligesom rullen genfindes på bindkanternes dekoration. Madsen tillægger begge bind Thott-proveniensen men ikke Harley. Den ene kan dog verificeres i Wanleys dagbog (jf. note 6).

Inc. 1130. Cicero: *Opera*, ab Alexandro Minutiano edita, 1-4, Milano 1498-99.

Brunt ruslæder. 41,3 cm x 28 cm. Ryggen har seks ægte bind. Foryldning på ryg, permer og kanter. Indslaget er uden dekoration. Rygfelternes midt-ornament udført med stempel, der synes lig stempel på bl.a. ryggen af Pergamenttryk 5 samt i dennes permbort og tillige findes i rygfelterne på inc. 672. Marmorforsats. Ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: Vol. 1: D,4,5. Vol.2: D,4,7. Vol.3: D,4,4. og Vol.4: D,4,6. Madsen tillægger den Thott-proveniensen men ikke Harley, og han opgiver ingen proveniensen før Thott.

Ill. 10. Inkunabel 4024. Ryg og forperm. Bogbinder: Thomas Elliott. Hjørnestempler i permens inderste stregramme stempel 8. I rygfeltens midtornament ses stempel 7 vandret.

Inc. 3644. Sueton: *Vitae caesarum. Scriptores historiae Augustae*. Ed. Bonus Accursius, Milano 1475. Brunt ruslæder. 34,4 cm x 24,2 cm. Ryggen har seks ægte bind. Forgyldning på ryg, permer og kanter. Indslaget er uden dekoration. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: C,3,22. Madsen tillægger den Thott-proveniens men ikke Harley. Som tidligere proveniens end Thott opgives, at på bl. 5 er malet våbenskjold, der skal jævnføres med inc. 659, der af Madsen tillægges Harley-proveniens. Her kan vi sammenligne med omtalen i Wanleys dagbog s. 179 under 2 6. dec. 1722 og s. 273 under 10. febr. 1723/24 (jf. note 6) samt *Harley I*, s. 222, no. 4711.

Elliott, 4.B: Inc. 1201, 1387, 2675.

Disse tre knyttes sammen ved identisk forgyldt permdekoration bestående af yderst dobbelt stregramme og derindenfor tredobbelt stregramme med udadvendte hjørnestempler, der har en vis lighed med Chapmans stempel 13. Bortset fra inc. 2675 er derindenfor suppleret med Elliott-rulle 2 i blindtryk. Denne rulle dukker som sædvanlig også op på kanter, indslag og ryggenes top og fod. Rulle 2 må som nævnt betragtes som det udslagsgivende Elliott-kendetegn. De tre er så ens, at de to førstes sikre Harley-proveniens uvægerlig trækker den tredje (inc. 2675) med, og denne kan yderligere verificeres i Harley-katalogen.

Inc. 1201. Cicero: *Rhetorica nova ab Aeneo Sylvio edita*, [Köln] Uden år.

Brunt skind med sortstenkning. 29,5 cm x 20,1 cm. Indslag er uden dekoration. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Muligvis spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 1387. Diodorus Siculus: *Bibliotheca historica a Poggio traducta*. Cornelius Tacitus: *Germania*, Venezia 1476.

Brunt stænket skind. 30,6 cm x 21,4 cm. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Nummer-mærkat: 636 — tallet er svært at læse — i øverste rygfelt. Titel på forsnit. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Inc. 2675. Martial: *Epigrammata*, Uden år.

Rød maroquin. 22,3 cm x 14,2 cm. Forgyldning på ryg, permer, kanter og indslag. Kanter og indslag er ens og udført med rulle 2. Ryggen har seks ægte bind og nummer-mærkat i nederste rygfelt: 2100 (tallet er svært læseligt). Marmorforsats. Guldsnit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: R,3,6. Madsen tillægger den Thott-proveniens men ikke Harley og giver ingen anden proveniens før Thott. Men se *Harley I*, s. 191, no. 3976 eller 77.

Elliott, 4.C: Inc. 1328, 2389, 3118, 3119, 3680, 3752, 3821.

De første fire er i rød maroquin, de sidste tre i brunt skind. De tre brune er identiske med hensyn til den forgyldte dekoration. På alle syv træffer vi Elliotts karakteristiske rulle 2 og på permer finder vi alle steder rulle 1 anvendt

med forskellige hjørnestempler. På inc. 2389 er fx anvendt Elliott-stempel 8. Skemaet for permdekorationen er på de seks: yderst dobbelt stregramme og inderst en ramme bestående af tredobbelt stregramme og rulle 1 med udadvendte hjørnestempler. Kun inc. 1328 afviger, idet der her er indskudt en extra tredobbelt stregramme med udadvendte hjørnestempler og med forbindelseslinier i hjørner til den inderste ramme, der her kun er udført med rulle 1. Også i denne gruppe træffer vi Elliots rulle 2 på ryggens top og fod samt på kanter.

Inc. 1328. Dante Aligieri: *Convivio col commento*, Firenze 1490.

Rød maroquin. 21,2 cm x 13,8 cm. Kanter og indslag ens. Ryggen har fem ægte bind. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: X,x,5.,15. Madsen giver kun Thott-proveniencens og ikke Harley, og han nævner ingen proveniencens for Thott.

Inc. 2389. Justinus: *Epitome in Trogi Pompeji Historias*, Venezia 1470.

Rød maroquin. 28,2 cm x 18,4 cm. Permernes hjørnestempler er udført med Elliots stempel 8. I rygfelter er anvendt bl.a. stempel 7. Kanter og indslag er dekoreret med rulle 2. Ryggen har seks ægte bind. Marmorforsats. Guld-snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. Madsen giver Thott-proveniencens men ikke Harley og opgiver ingen proveniencens for Thott. Men se *Harley* 1, s. 236, no. 4736.

Inc. 3118. Francesco Petrarca: *Sonetti e canzoni col commento di Francesco Filelfo*, Bologna 1476.

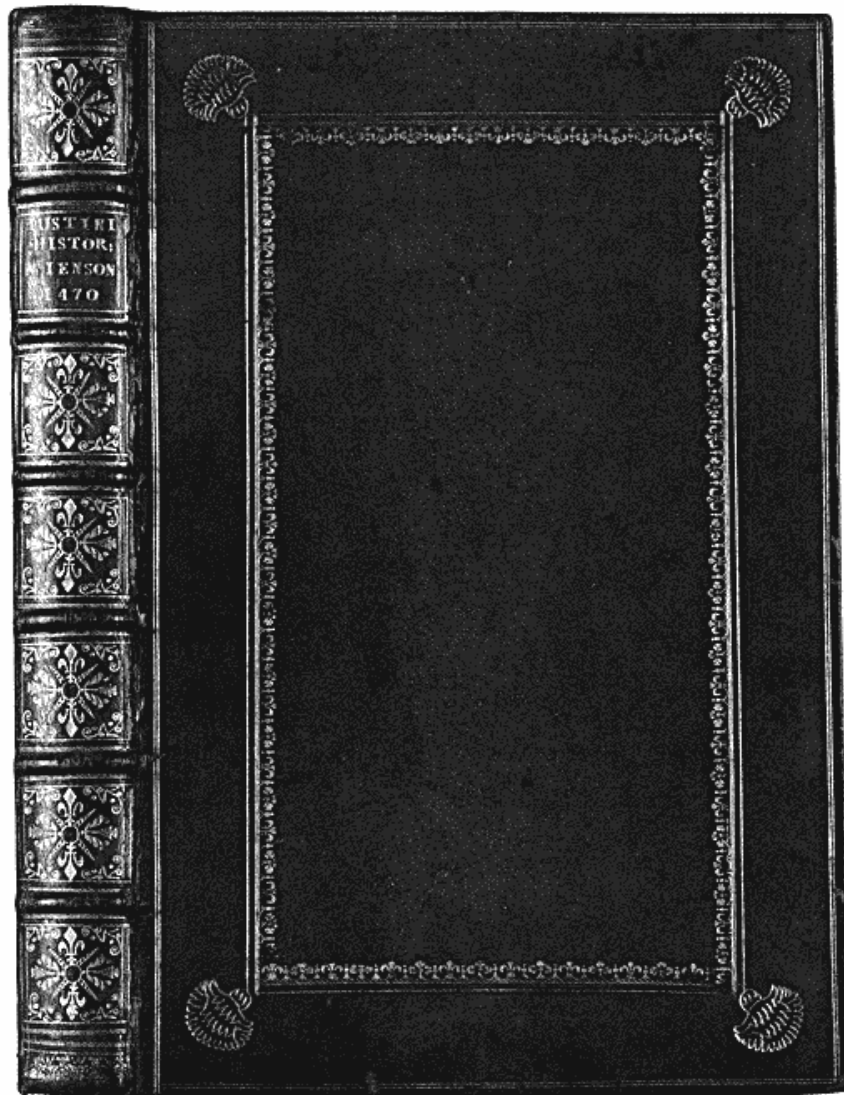
Rød maroquin. 28,8 cm x 18 cm. Ryggen har seks ægte bind og spor af firkantet mærkat i nederste rygfelt. Forgyldning på kanter og indslag er ens udført med rulle 2. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: Xx,8.,8. Madsen tillægger den Thott-proveniencens men ikke Harley. Som tidligere proveniencens angiver han: "Iste liber est monasterii S. Leonardi extra Veronam ad usum Veronensium qui Patauii student" "Denne bog tilhører Sankt Leonardus-klostret uden for Verona og er beregnet for de veronensiere som studerer i Padua(. Desuden mener han, at dette bind er fransk maroquin. Der synes dog at måtte have været en ejer mellem dette kloster og Thott.

Inc. 3119. Francesco Petrarca: *Sonetti e canzoni e trionfi*, Napoli 1477.

Rød maroquin. 27,5 cm x 19,4 cm. Ryggen har fem ægte bind og spor af firkantet mærkat i nederste rygfelt. Rygtitel på olivengrønt skind. Forgyldning på kanter og indslag er ens udført med rulle 2. I rygfelter ses bl.a. stempel 9. Marmorforsats. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: Xx,8.,ll. Madsen tillægger den Thott-proveniencens, men ikke Harley. Som tidligere proveniencens angiver han et biblioteksstempel med et kors og bogstaverne S.P.B.C.N. Også dette bind bestemmer Madsen til at være fransk maroquin. Inc. 3118 og 3119 synes at være blevet indbundet samtidigt samme sted, så ens er de.

Inc. 3680. Seneca: *Tragoediae*, [Ferrara 1484].

Ruslæder. 30 cm x 20,2 cm. Permernes hjørneornamenter er lig Jane Steeles stempel 10. Kanternes dekoration er udført med Elliots rulle 2. I rygfelter ses stempel 3a-b, 7 og 9. Indslag er udekoreret.

Ill. 11. Inkunabel 2389. Bogbinder: Thomas Elliott. På permen ses rulle 1 og stempel 8 som hjørneornamenter.

Marmorforsats. Ryggen har fem ægte bind. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: B.2.,19. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen og ikke Harley. Se dog *Harley I*, s. 187, no. 3903.

Inc. 3752. Status: *Sylvae, cum commentario Domitii Calderini*. Ovid: *Sappho, cum commentario Domitii Calderini*. Domitius Calderinus: *Elucubratio in quaedam Propertii loca*, Rom 1475.

Ruskleder. 28,4 cm x 19,9 cm. Forgyldning på ryg, permer og kanter. Der er ingen dekoration på indslag. Dekoration på permen er identisk med inc. 3680 og inc. 3821. Ryggen har fem ægte bind. Marmorforsats. Ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: D.1.,17. Madsen tillægger den Thott-proveniensen, men ikke Harley og opgiver ingen proveniens før Thott.

Inc. 3821. Tacitus: *Opera*. [Venezia], uden år.

Ruskleder. 29,2 cm x 20,6 cm. Ryggen har fem ægte bind. Forgyldning på ryg, permer og kanter. Indslag er uden dekoration. Dekoration på permen er identisk med de to foregående. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: D.i.,23. Madsen tillægger den Thott-proveniensen, men ikke Harley og opgiver ingen proveniens før Thott. Men se *Harley I*, s. 228, no. 4691.

De følgende 3 inkunabler har vi intet gruppemæssigt sammenlignings-grundlag til, og vort tilskrivningsforsøg bygger udelukkende på enkeltstempler, som muligvis kan henføre dem til Elliott.

Elliott, 4.D.

Inc. 970. Caesar: *Commentarii*, Venezia 1471.

Rød maroquin. 33,4 cm x 22,6 cm. Ryggen har seks ægte bind og titel på grønt skind. Marmorforsats i sædvanlige mønster i Harley-bind. Forgyldning på kanter og indslag er udført med Elliotts rulle 2. Permerne bort udgøres af ruller og enkeltstempler, rullerne er Elliott-rulle 3 og 4, enkeltstemplet kan sammenlignes med Elliott stempel 15. Denne tilskrivelse bygger således hovedsagelig på rulle 2. Midt på permen er senere anbragt det danske rigsvåben. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: D.3.,11. Madsen tillægger den Thott-proveniensen, men ikke Harley og giver ingen proveniens før Thott. Men se *Harley I*, s. 223, no. 4606.

Elliot, 4.E.

Inc. 1137. Cicero: *Epistolae ad familiares*, Venezia 1469.

Gulbrunt skind. Madsen beskriver det som gult engelsk maroquin. 34,3 cm x 23,4 cm. Ryggen har fem ægte bind og titel på mørkegrønt skind. Spor af nummer-mærkat i nederste og muligvis også i øverste rygfelt. Forgyldning på kanter og indslag, samt på ryggens top og fod er udført med Elliotts rulle 2. Permerne er dekoreret med yderst dobbelt stregramme i guld, derindenfor bort med udadvendte hjørnestempler. Denne bort består af tredobbelt stregramme og Elliotts rulle 2 i guldtryk. Marmorforsats. Rødstænket snit. Intet afklippet

hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk: D,3,4. Madsen tillægger den Thott-proveniensen men ikke Harley og giver ingen proveniens før Thott. Ud fra beskrivelsen af Harleys exemplar af denne inkunabel i *Harley I*, s. 245, no. 5019 kan det dog slås fast, at Det Kongelige Biblioteks exemplar ikke stammer fra Harley-biblioteket, men sandsynligvis fra en anden engelsk bogsamler — en anden af Elliotts kunder. Ifølge Gesamtatalog der Wiegendrucke (GW) findes to forskellige udgaver, trykt af Speyer, Venezia 1469, og de adskiller sig bl.a. ved slutverset. Udfra dette kan Harleys exemplar bestemmes som GW 6800 og Det Kongelige Biblioteks eksemplar som 6801.

Elliott, 4.F.

Inc. 2630. Manlius. *Astronomicum*, Uden år.

Brunt stænket skind. 21,5 cm x 14,8 cm. Forgyldning består af en dobbelt stregramme på permer og på kanter og ryggens top og fod af rulle 2. Blindtryk på indslag er også udført med rulle 2. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. I rygfelter ses Elliotts stempel 13 i guld. Ufarvet forsats og snit. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På spejlet finder vi følgende blæknotat: "Editio s. loco & a. descripta a Dibdin. Bibl. Spencer. II. p. 168. Panzer. Ann. IV. p. 158" (Udgaven, der er uden trykkeår og trykkested, er beskrevet af Dibdin i *Bibliotheca Spenceriana II*, s. 168. Panzer, *Annales typographici IV*, s. 158). Madsen tillægger den Thott-proveniensen, men ikke Harley og giver som tidligere proveniens Laurentius Adrianus. I *Harley V*, s. 148, no. 3644 og i *Harley III*, s. 60 no. 785 omtales et andet eksemplar af dette værk — eller er det det samme?

Som det fremgår af det foregående, og som det vil fremgå af det følgende, er det hovedsagelig den fantasirige Elliotts stempler, vi synes at finde på inkunabler, der ifølge Madsen stammer fra Thott, men ikke fra Harley. Thott købte selvfølgelig også bøger fra andre samlinger i England end den Harleyske, og Elliott indbandt selvsagt for andre engelske bogsamlere, men ligheden med sikre Harley-bind er til tider slående og fanger ens opmærksomhed.

Christopher Chapman

I lang tid regnede man med, at Elliott og Chapman var et fælles foretagende, der indbandt for Harley, men i 1943 påviste J. B. Oldham i *Shrewsbury School Library Bindings*. Oxford, s. 112-116, at det drejede sig om to forskellige værksteder, der så at sige konkurrerede om pladsen som Harleys foretrukne bogbinder. Chapman var søn af bogbinder George Chapman, og hans søn igen, Nathaniel, var også bogbinder. Chapman afviklede sin læretid omtrent samtidig med Elliott, idet han kom i lære hos William Sparkes i 1704, få måneder efter at Elliott var kommet i lære hos Robert Steele. Skønt der som i tilfældet med Elliott ikke er bevaret regninger fra Chapman, er det lykkedes H. M. Nixon udfra omtale i Wanleys dagbog og fra korrespondance mellem Harley og Wanley at identificere en række bind, som stammende fra Chapmans værksted, og dermed at identificere en del af hans

stempelmateriale og påvise dets forskelligartethed fra Elliotts.

Hovedparten af de bind i Det Kongelige Bibliotek, der søges tilskrevet ham, er røde maroquinbind. De er dekoreret med guldtryk og falder i to hovedtyper: dem hvis permdekoration kun består af borter, og dem hvis permdekoration består af borter samt det midt-ornament, der normalt betragtes som karakteristisk for Harley-bindene. Chapman varierede ligesom Elliott sin binddekoration, men de i Det Kongelige Bibliotek identificerede er knap så varierede som Elliotts. Ved beskrivelsen af bindene i det følgende er der i lighed med de tidligere beskrivelser af Jane Steele og Thomas Elliott benyttet det publicerede stempelmateriale i H. M. Nixons førnævnte artikel *Harleian Bindings*, specielt plates 14 og 15.

Chapman, gruppe 1

I denne gruppe er bindpermerne som sagt kun dekoreret med borter. Her opdeler vi efter de forskellige borter enkeltvis og deres kombinationer. En meget anvendt rulle på Chapmans bind er en bred blad- og blomsterbort, hvori agern indgår som et fremherskende element, se Nixon, plate 13. I det følgende vil den blive benævnt agernløvrullen eller borten. Denne findes på en række bind i alle grupper. I det følgende behandles først de bind, hvor den forekommer som hovedelement i rammen, og dernæst de bind, hvor den indgår sammen med andre ruller. I denne gruppe træffes kun een inkunabel (inc. 3581), der af Madsen ikke tilskrives Harley men kun Thott. Den er dog så karakteristisk, at den trods sin manglende blyantspris og uafklippede hjørne grupperes med andre lignende sikre Harley-provenienser. Den adskiller sig kun ved sit guldsnit.

Chapman, I.A: Inc. 1893 og Justinian: Institutionum ... libri, 1534 (kat. 100,-135 8vo).

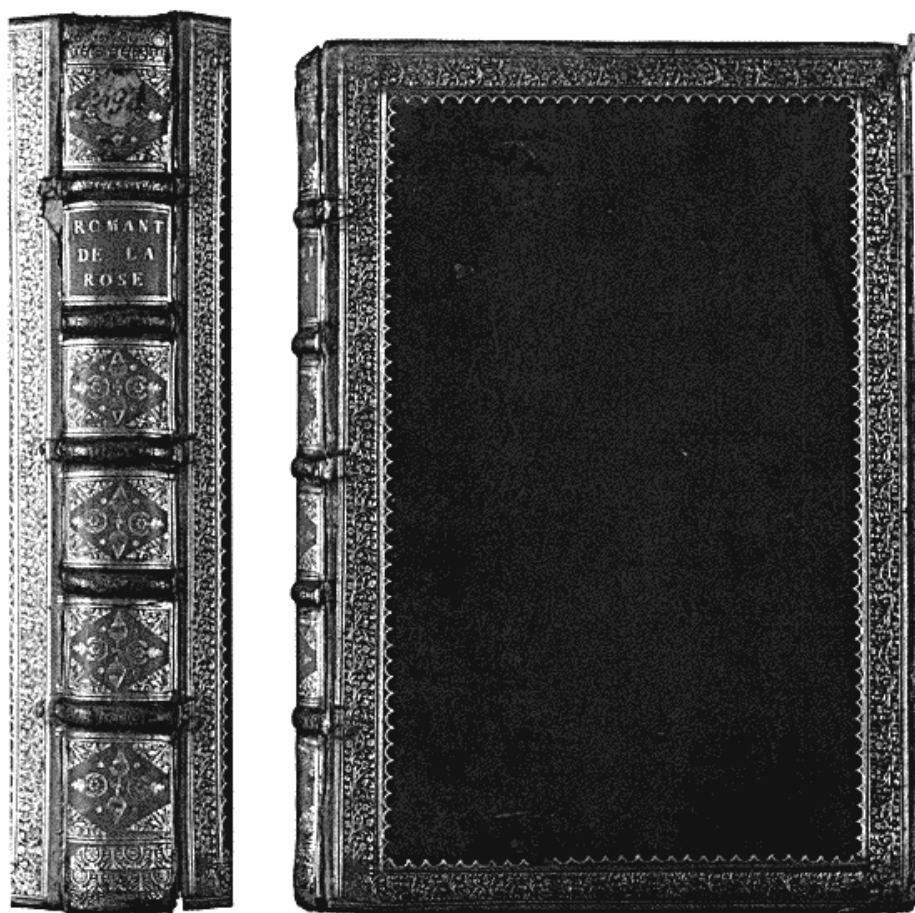
Disse to røde maroquinbind udviser samme dekorerings i guldtrykket af permerne. Yderst tredobbelt stregramme derefter agernløvborten og inderst en punkteret buelinie.

Inc. 1893. Lorris & Meung: *Roman de la Rose*, [Geneve], uden år.

Rød maroquin. 29,8 cm x 20,7 cm. Marmorforsats. Kanter og indslag samt ryggens top og fod og de fem ægte bind er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 9 og 10. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 3493 (tallet svært læseligt). Afklippet hjørne. Pris: 1-10.

Kat. 100,-135 8vo. Justinian: *Institutionum Fl. Justiniani Caesaris libri III*, Paris 1534

Bind af rød maroquin. 16,7 cm x 11 cm. Marmorforsats. Guldsnit. Kanter, indslag og ryggens top og fod er dekoreret med Chapmans rulle 3. I rygfelter ses som hjørnestempler 1a-1b og agern som midt-ornament. Afklippet hjørne. Pris: -4-. *Harley II*, s. 629, no. 10404.

Ill. 12. Inkunabel 1893. Bogbinder: Chr. Chapman. Perm med agernløvrulle.

Ill. 13. Inkunabel 1893. Bogbinder: Chr. Chapman. Ryg: i felterne ses stempel 9 og 10 som midtornament. På ryggens top og fod ses rulle 2.

Chapman, I.B: Inc. 1139, 1666, 2628, 4083 samt inc. 3581

Alle disse kendetegnes ved at det yderste element i borten er agernløvrulle kombineret med en af Chapmans andre ruller.

Inc. 1139. Cicero: *Epistolae ad familiares*, Milano 1478.

Rød maroquin. 34,2 cm x 24 cm. Marmorforsats. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Forgyldning på kanter og indslag udført med Chapmans rulle 3. På ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er anvendt agernløvrullen. I rygfelter ses bl.a. stempel 1a-1b, 7 og 10. Permernes ramme består af yderst dobbelt stregramme, dernæst agernløvrulle og inderst Chapmans rulle 5. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

Inc. 1666 og 2628. Disses dekoration på permer er identisk. Yderst dobbelt-stregramme, dernæst agernløvrullen og inderst en bort, der er sammensat af Chapmans stempel 11 kombineret med et stempel, der minder om Elliotts stempel 15.

Inc. 1666. A. Gellius: *Noctes Atticae*, Venezia 1472.

Rød maroquin. 34 cm x 23,2 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 749. Kanter og indslag, ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 4 og 10. Afklippet hjørne. Pris: 2-10-0.

Inc. 2628. Manilius: *Astronomicum*, Bologna 1474.

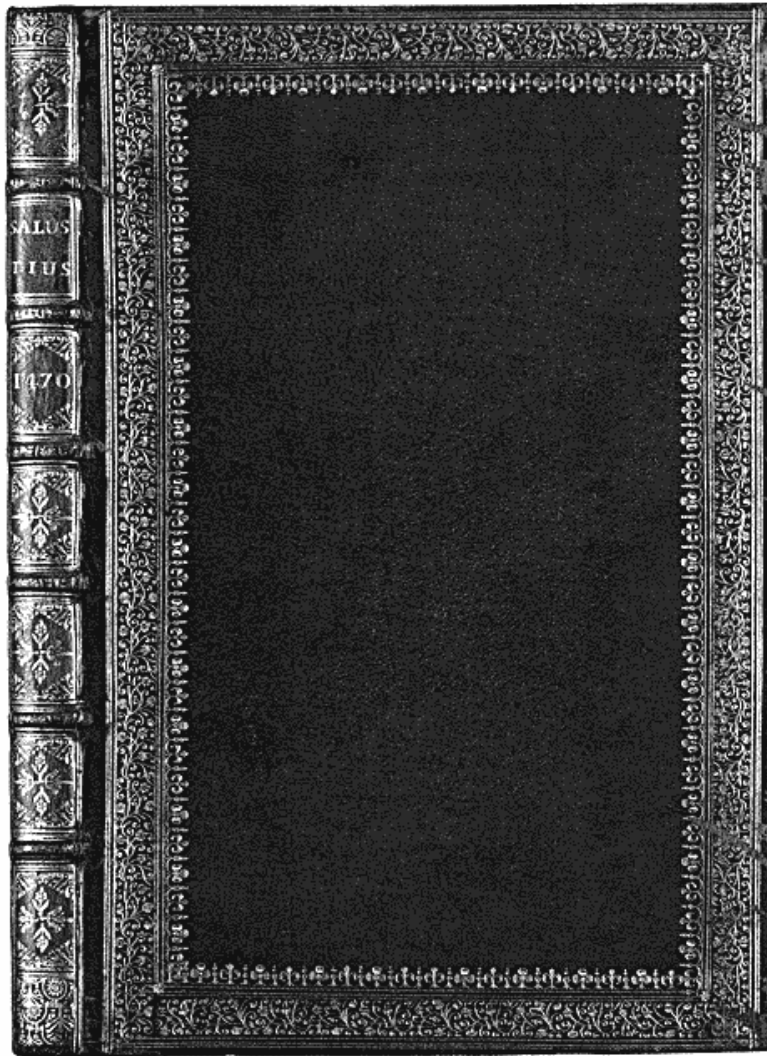
Rød maroquin. 32,2 cm x 21,2 cm. Marmorforsats. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Kanter, indslag, ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses agernstempel 8. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

Inc. 4083. Valturius, Robertus: *De re militari*, [Verona] 1472.

Rød maroquin. 34,7 cm x 23 cm. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Forgyldning på kanter, indslag, ryggens top og fod samt de seks ægte bind er udført med Chapmans rulle 2. I rygfelter er anvendt bl.a. stempel 11a-1b, 8 og 9. I permernes bort er agernløvborten kombineret med endnu en rulle, der ikke er kendt fra det publicerede materiale, nemlig en rulle bestående af sammenslyngede buer med små cirkler i toppen og inderst den punkterede buelinie. Afklippet hjørne. Pris: 3-10-0.

Inc. 3581. Sallust: *Opera*, 1470.

Rød maroquin. 27,2 cm x 18,1 cm. Marmorforsats. Guldsnit. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Permernes bort består af agernløvrulle indrammet af tredobbelt stregramme og inderst Chapmans rulle 1. Dekoration på kanter og indslag er udført med Chapmans rulle 3. På ryggens top og fod og på de seks ægte bind er anvendt Chapmans rulle 2. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. Madsen tillægger den Thott-proveniencs, men ikke Harley. Dens lighed med de forrige bortset fra guldsnittet synes at gøre det rimeligt at tilskrive den Chapmans værksted. Se også *Harley I*, s. 222, no. 4580.

Ill. 14. Inkunabel 3581. Bogbinder: Chr. Chapman. Inderst i permiborten ses rulle I.

Chapman, I.C: Inc. 178 + 673, 286, 2677, 3835 og I.D. Inc. 971, 3595, 3702

På alle disse erstattes agernløvrulle af rulle 5 som det bærende element i permernes bort.

Inc. 178 + 673, 286, 2677, 3835. Rulle 5 er eneste dekoration indenfor en dobbelt eller tredobbelt stregramme.

Inc. 178. Johannes Andreae: *Super arboribus consanguinitatis*, Strassburg ca. 1483 + inc. 673. Biblia Latina, [Basel] 1479.

Rød maroquin. 31,7 cm x 22,6 cm. Marmorforsats. Spor af stor firkantet nummer-mærkat i øverste rygfelt. Text på snit. Forgyltning på kanter og indslag er udført med Chapmans rulle 2, mens ryggens top og fod og de seks ægte bind her er dekoreret på anden vis. I rygfelterne ses bl.a. stempel 8 og 17. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 286. Appianus: *Historia Romana, in Latinum traducta per Petrum Candidum Decembrium*, Venezia 1472.

Rød maroquin. 34,3 cm x 23 cm. Ryggen har seks ægte bind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 516. Marmorforsats. Kanter, indslag samt ryggens top og fod er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 3 og 8. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-5-0. På samme friblad som pris med blæk: "see Harleian Catal. vol. 3, no. 1175". På forsatsblad overfor med blæk "J. Johnson, P + I". Denne proveniens er ikke nævnt af Madsen. (Madsen nævner dog en anden proveniens på blad 2: et rundt stempel hvori ses et kors og bogstaverne S M A I).

Inc. 2677. Martial: *Epigrammata*, [Venezia], uden år.

Rød maroquin. 29,4 cm x 19,3 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 645. Forgyltning på kanter, indslag, ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med Chapmans rulle 2. I rygfelter ses bl.a. stempel 9 og 10. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 3835. Terents: *Comoediae*, Milano 1477.

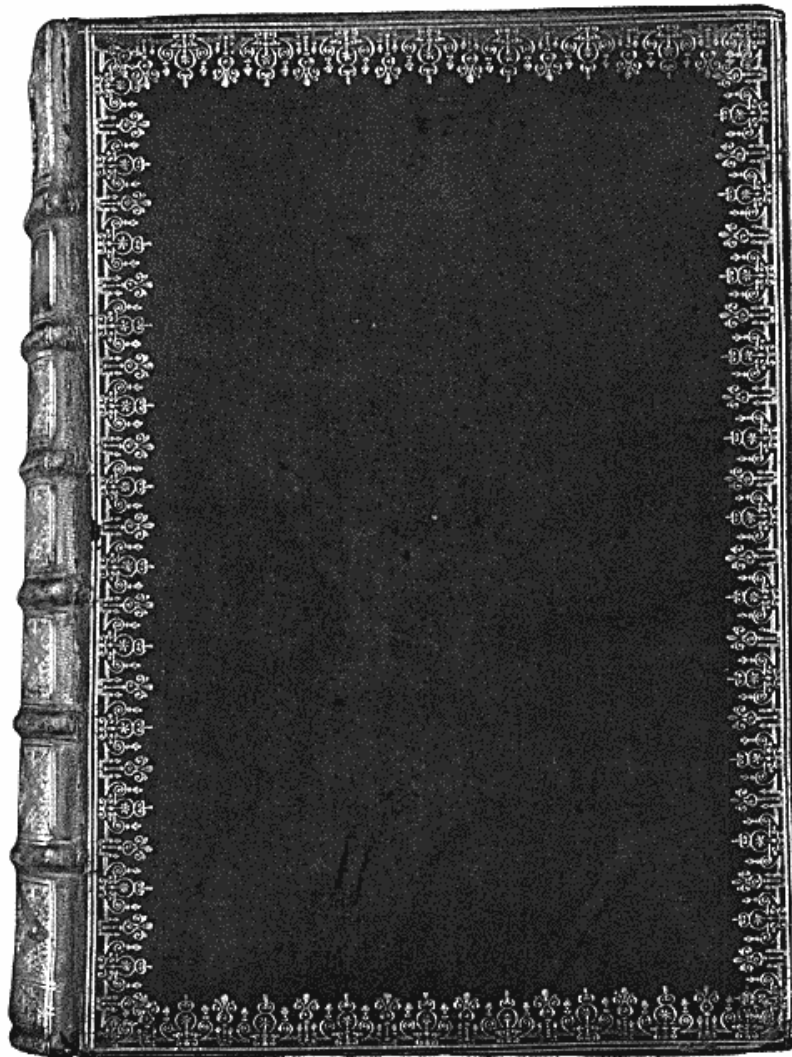
Rød maroquin. 30,9 cm x 22,2 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 351. Forgyltning på kanter, indslag, samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med Chapmans rulle 2. I rygfelterne er anvendt stempel la-lb og stempel 8. Afklippet hjørne. Pris: 1-116.

Chapman, I.D: Inc. 971, 3595, 3702.

På disse tre suppleres rulle 5 i permernes bort af extra elementer.

Inc. 971. Caesar: *Commentarii, cum indice Raimundi Marliani*, [Milano], 1477.

Thott VII, no. 2243 angiver Milano som trykkested. På bindryg angives Parma som trykkested. Rød maroquin 33,2 cm x 23,5 cm. Marmorforsats. Forgyltning på kanter og indslag er udført

III. 15. Inkunabel 178. Bogbinder: Chr. Chapman. Permborten udført med rulle 5.

med Chapmans rulle 3. Ryggens top og fod, samt de seks ægte bind er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne er bl.a. anvendt stempel la-1b, 7 og 13. På permer er borten udført med rulle 5, og udenfor denne ses først dobbelt stregramme og smal bladbort og yderst tredobbelt stregramme. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 3595. Sallust: *Catilina & Jugurtha*, [Rom], uden år.

Rød maroquin. 29,8 cm x 20,8 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 257. Forgyldning på kanter, indslag samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 8. På permerne består borten af rulle 5 inderst og derudenfor den punkterede buelinie afgrænset af tredobbelte stregrammer. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 3702. Servius: *Commentarius in Vergilium*, [Rom], uden år.

Rød maroquin. 35,5 cm x 24 cm. Marmorforsats. Mørkegrønt titelfelt. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 679. Forgyldning på kanter, indslag samt på ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med Chapmans rulle 2. Permerne bort udgøres foruden af Chapmans rulle 5 indenfor en tredobbelt stregramme af yderligere en bort bestående af en række enkeltstempler, f.ex. stempel 9 skiftende med stempel 13. Afklippet hjørne. Pris: 2-10-0.

Chapman, gruppe 2.

Denne gruppe karakteriseres ved rammer samt midtornament, der opbygges med et "nyre-agtigt" stempel som grundelement (Nixon, plate 15 stempel 15a-15b).

Chapman, 2.A: Inc. 1608, 2888, 3025 og inc. 438 + 341 + 3183.

Disse fire bind (seks inkunabler) er alle indbundet i rød maroquin med dekoration af stor ensartethed. Alle har deres rhombeformede midtornament bygget op af 4 "nyre-stempler", hver udført med stempel nr. 15a-15b, suppleret med stempler i rhombens hjørner bl.a. stempel 9. På permerne udgøres borterne på de første tre (inc. 1608, 2888, 3025) af agernløvborten og indenfor denne en punkteret buelinie. Det fjerde binds (inc. 438+341+3183) bort består af to ruller, den yderste af buelinier, der ikke er gengivet af Nixon, den inderste rulle I. Inc. 1606 og 3035 har identisk dekorerede rygfelter.

Inc. 1608. Florus: *Epitoma gestorum Romanorum*, [Parma], uden år.

Rød maroquin. 23 cm x 16,4 cm. Marmorforsats. Kanter, indslag og ryggens top og fod samt de ægte bind er dekoreret med rulle 2. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: -12-.

Inc. 2888. Joh. Nider: *Consolatorium timoratae conscientiae*, Paris 1478.

Rød maroquin. 21,2 cm x 16,2 cm. Marmorforsats. Kanter, indslag og ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med Chapmans rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 8. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: -15-. Dette bind har tidligere været fremlagt i bibliotekets permanente udstilling.³⁰

Inc. 3025. *Panegyrici veteres Latini, a Francisco Puteolano recogniti*, [Venezia], uden år.

Rød maroquin. 22 cm x 16,2 cm. Marmorforsats. Kanter, indslag og ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 4067. I nederste rygfelt papiretiket med trykkested og år (1499). Afklippet hjørne. Pris: -12-.

Inc. 438+341+3183. Augustinus: *De dignitate sacerdotum*, [Paris], ca 1485 + Aristoteles: *De virtutibus*, [Paris] ca 1480 + Petrus de Osoma: *Commentarius in symbolum Athanasii*, Paris uden år.

Rød maroquin. 21 cm x 14,5 cm. Marmorforsats. Kanter, indslag og den smalle glatte rygs top og fod er dekoreret med rulle 2. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Chapman, 2.B.

Inc. 841 + 846. Bossus, Matthaeus: *De instituendo sapientia animo*, Bologna 1495 + Bossus, Matthaeus: *Sermo de passione Christi*, Bologna 1495.

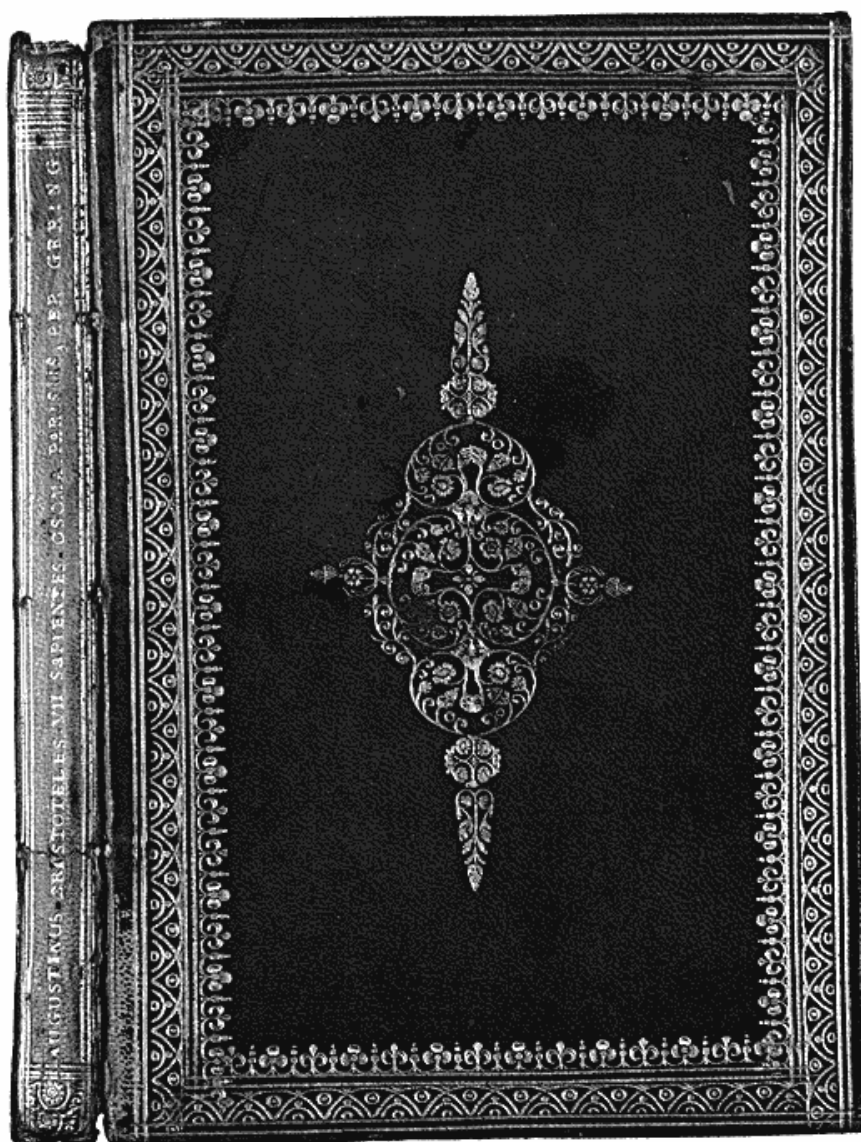
Rød maroquin. 24,5 cm x 15,5 cm. Dekorationen på permer er den samme opbygning som foregående, men de øvre og nedre "nyre-stempler" er vendt om, desuden er den både foroven og forneden suppleret med extra "nyre-stempler". Borten udgøres af agernløvrullen og indenfor denne af den punkterede bueline. Kanter, indslag og ryggens top og fod og de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelter ses bl.a. stempel 1a-1b og 8. Marmorforsats. Svage spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Chapman, 2.C: Inc. 1136 og inc. 1161.

Disse to røde maroquinbind er dekoreret så godt som identisk. Midtornamentets centrale område er foruden hjørnestempler omkranset af lille agernstempel. Rammen på permer består af to ruller, den yderste agernløvrullen, den inderste rulle 1. Kanter og indslag er dekoreret med rulle 3. Rygdekoration er næsten ens, idet dog felternes midtornamenter er forskellige, de ægte bind dekoreret med rulle 2.

Inc. 1136. Cicero: *Epistolae ad familiares*, Rom 1467.

30,4 cm x 20,6 cm. 5 ægte bind. Firkantet nummer-mærkat i nederste rygfelt: 1241. Intet afklippet hjørne. Pris: 10-10-0. På friblad med blæk: D.2., 17.

Ill. 16. Inkunabel 438 + 341 + 3183. Bogbinder: Chr. Chapman. Midtornamentets "nyre"stempel udført med stempel 15a og 15b.

Inc. 1161. Cicero: *De officiis* (m.m.), Rom 1469.

29,6 cm x 20,8 cm. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Pris: 3-3-0.

Chapman, 2.D: Inc. 2716 og kat. 74,2-151 4to

Disse to bind er også dekoreret på næsten identisk vis på permer, ryg, kanter og indslag. Permerens midtornament har et firkløveragtigt udekoreret centrum. Bort er udgøres af to ruller yderst agernløvsrullen og inderst rulle 1. Kanter, indslag, ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. Begges rygfelter er dekoreret med bl.a. stempel 1a-1b og 10. Begge har samme mønster marmorforsats. Begge har afklippet hjørne.

Inc. 2716. Pomponius Mela: *Cosmographia sive de situ orbis*, [Venezia 1477].

20,4 cm x 14,4 cm. Rund nummer-mærkat: 4098. Pris: 1-1-0.

Kat. 74,2-151 4to. Pomponius Mela: *Geographiæ libri tres*, Wien 1512.

22 cm x 15,8 cm. Pris: 7-6. Harley I, s. 273, no. 5487.

Chapman, 2.E.

Inc. 3105. Persius: *Satiræ, cum commentario Bartholomæi Fontii*, Venezia 1484.

Rød maroquin. 29,2 cm x 20,6 cm. Ryggen har fem ægte bind. Rund nummer-mærkat på forperm: 417. På permerens midtdekorationens hjørner ses stempel 13 og 16 og langs siderne stempel 1a-b. Permerens bort er udført med to ruller, yderst agernløvbort, inderst rulle 1. Kanter, indslag og ryggens top og fod er dekoreret med rulle 2. Marmorforsats. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Chapman, 2.F: Inc. 1165, 1315, 1361, 3317, 3322, 3804, 4187 og Pergamenttryk 31.

Alle røde maroquinbind med samme midtdekoration på permer med ganske små variationer og bort af samme ruller bortset fra inc. 1165.

Inc. 1165. Cicero: *De officiis* (m.m.), Milano 1478.

Rød maroquin. 28,1 cm x 19,5 cm. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Kanter, indslag samt ryggens top og fod og de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I midtdekorationens hjørnepunkter er på siderne anvendt stempel 10, og foroven og forneden er afslutningen sammensat af flere stempler. Rammen har kun een rulle. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0. Se *Wanley* (jf. note 6) s. 100 under 27. april 1721.

Inc. 1315. Cyprianus: *Epistolae*, [Venezia] 1471.

Rød maroquin. 34,2 cm x 23,8 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt 687. Kanter, indslag, ryggens top og fod og de seks ægte bind er dekoreret med rulle 3. I rygfelterne ses bl.a. stempel 3 og 16. Permernes bort består af to ruller, yderst agernløvramme, inderst rulle 1. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 1361. *Decreta sabaudie ducalia*, Turin 1477.

Rød maroquin. 28,2 cm x 19,7 cm. Kanter, indslag og ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne er anvendt stempel 6. Permernes bort består som foregående af agernløvrulle og rulle 1. Midtornamentets centrale område er yderligere suppleret med stempel 1a-b. Marmorforsats. På snittet ses spor af rødstækning. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 356. Afklippet hjørne. Pris: 1-15-0.

Inc. 3317. Plinius: *Epistolae*, [Venezia] 1471.

Rød maroquin. 29 cm x 20,6 cm. Marmorforsats. Kanter, indslag og ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne ses stempel 6. Permernes bort består af to ruller, agernløvrulle og inderst rulle 1. Midtornamentets centrale område suppleret med yderligere stempel nr. 1a-b. Ufarvet snit. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 823. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 3322. Plutarchus. *Apophthegmata, per Franciscum Philelphum translata*, [Venezia] 1471.

Rød maroquin. 29,3 cm x 20,9 cm. Text på alle tre snit. Marmorforsats. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Permernes midtornament opbygget som de øvrige i denne gruppe. Permborten udført med 2 ruller, den inderste rulle 1, den yderste består af sammenflettede buer og små cirkler. Kanter, indslag samt ryggens top og fod samt de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 3 og 7. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 3804. Sveton: *Vitae Caesarum*, [Bologna, ca 1477].

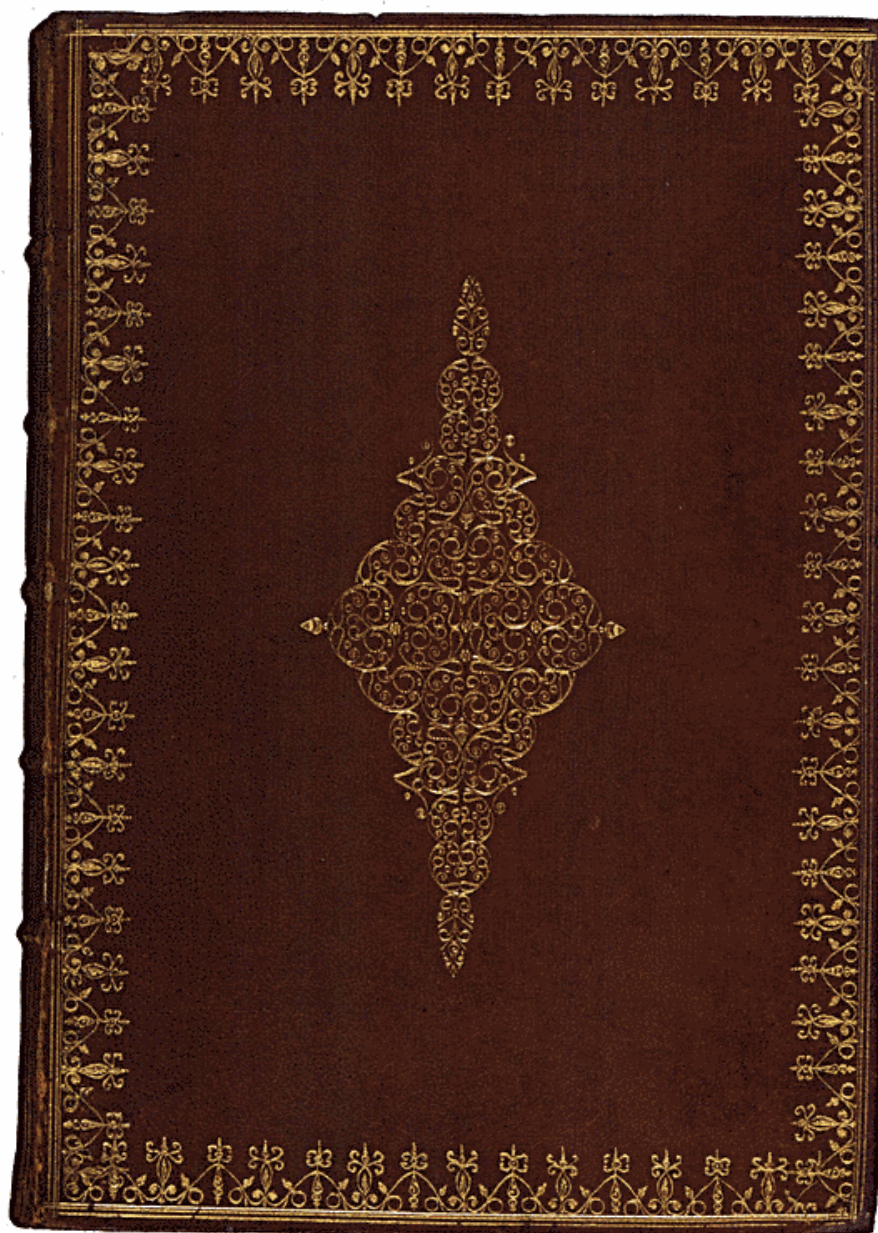
Rød maroquin. 23,4 cm x 15,9 cm. Marmorforsats. Ufarvet snit. Permernes midtornamentets centrale område er også her suppleret med stempel 1a-b. Permernes bort består af agernløvrulle samt inderst rulle 1. Kanter, indslag og ryggens top og fod og de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne er anvendt stempel 3 og 8. Rund nummer-mærkat: 3062. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 4187. *Vitas Patrum. Johannes de Everato: Il prato spirituale*, Milano 1476.

Rød maroquin. 30 cm x 21,8 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 346. Permernes midtornaments centrale område er suppleret med stempel 1a-b. Borten består af yderst agernløvrulle og inderst rulle 1. Kanter, indslag, ryggens top og fod og de fem ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 7. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Perg. nr. 31. Paulus Æmilii: *De rebus gestis Francorum*, Paris [ca 1517].

Rød maroquin. 34,5 cm x 23,3 cm. Marmorforsats. Grafitgråt snit. Spor af nummer-mærkat

III. 17. Inkunabel 1165. Bogbinder: Chr. Chapman. Permbort udført med rulle 4.

i øverste rygfelt eller spor af nummer skrevet med sort blæk. Permernes midtornament opbygget som foregående inc. 1165, 1315, 1361, 3307, 3322, 3804, 4187. Permernes bort består af to ruller, yderst rulle 3 og inderst rulle 1. Kanter, indslag, ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med rulle 2. I rygfelterne er anvendt agernstempel 10 og løvornament. Intet afklippet hjørne. Pris: 5-5-0.

Chapman, 2.G: Inc. 2463, 2493 vol. I, 2977.

Permernes midtornament er ens bortset fra variationer ved stemplerne i rhombens hjørner foroven og forneden.

Inc. 2463. Leo I: *Sermones etc, a Johanne Andrea editi, Rom 1470.*

Rød maroquin. 32,6 cm x 22 cm. Marmorforsats. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Rulle 2 er anvendt på kanter og indslag. Permernes ramme opbygget af to ruller, yderst rulle 3 og inderst rulle 4. Ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med rulle 3. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 3 og 16. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 2493. Livius: *Decades historiae Romanae, Venezia 1470. Vol. I.*

For vol. II se gruppe 3.D. Rød maroquin. 39,3 cm x 27 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 667. Dekorationen på kanter og indslag samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er brugt bl.a. stempel 9. Permernes bort er opbygget med tre ruller, yderst agernløvbort derefter rulle 3 og inderst rulle 1. Midtornamentets øverste og nederste afslutning udført med stempel som gren med fem agern. Intet afklippet hjørne. Pris: 2 vols. 10-10-0.

Inc. 2977. Ovid: *Opera, Venezia 1474.*

Rød maroquin. 34,8 cm x 23,4 cm. Ryggen har to ægte bind, men bemærk dog det store titelfelt, hvorunder anes et måske to bind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 308. Marmorforsats. Permernes midtdekoration opbygget som de to foregående, hjørnestemplerne foroven og forneden er fem agern. Permernes bort består af kun een rulle 5. Kanter, indslag og ryggens top og fod er dekoreret med rulle nr. 2. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Chapman, 2.H.

Inc. 393. Augustinus: *De civitate dei, Venezia 1475.*

Rød maroquin. 30,3 cm x 20 cm. Marmorforsats. Ufarvet snit. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 707. Permernes bort udført med tre ruller, den yderste den samme som kanter, indslag og ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med, nemlig rulle 2, den midterste er agernløvrullen og den inderste rulle 1. Midtdekorationen er bygget op med stempler 14 og 15a-b om centrum, der er dannet med blomsterstempel 6. I rhombens sidehjørner er anvendt agernstempel 10. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 8. Intet afklippet hjørne. Pris: 4-4-0.

Chapman, 2.I: Inc. 161, 2563, 2564, 2994.

Alle fire bind af rød maroquin. Alle med samme dekoration på permer, kanter og indslag. Ryggenes dekoration varierer, dog er inc. 2563 og inc. 2564 ens. På kanter og indslag er anvendt rulle 3. Permernes midtornament er opbygget af stempel 15a-15b omgivet af stempel 1a-1b, 7, 9 og 12. Permernes bort består af yderst dobbelt stregramme dernæst bladbort og inderst rulle 4, sammenlign inc. 3496 af brunt skind med blindtrykt bort af samme type i gruppe 4.A. Ryggens top og fod samt de ægte bind er dekoreret med rulle 2.

Inc. 161. Ambrosius: *Epistolae*, Milano 1490.

32,1 cm x 20,6 cm. Marmorforsats. Titel på bundsnit. Rester af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Ryggen har seks ægte bind. Stemplerne i rygfelter er bl.a. stempel 3. Intet afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 2563. Macrobius: *Opera*, Venezia 1472.

31,8 cm x 22,3 cm. Marmorforsats. Ryggen har fem ægte bind. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 393. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 4. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 2564. Macrobius: *Opera*, Brescia 1483.

32,1 cm x 21,3 cm. Marmorforsats. Spor af text — forfatternavn på forsnit. Ryggen har fem ægte bind og rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 395. Afklippet hjørne. Pris: 1-11-6.

Inc. 2994. Ovid: *Metamorphoses*, Milano 1475.

32,1 cm x 32,5 cm. Marmorforsats. Text-titel på oversnit. Ryggen har seks ægte bind og rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 321. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

*Chapman, 2.K.***Inc. 2836. Cornelius Nepos: *Vitae imperatorum*, Venezia 1471.**

Rød maroquin. 28,8 cm x 20,5 cm. Marmoreret forsats. Ufarvet snit. Forgyltning på kanter, indslag og ryggenes top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 1a-1b, 8 og 10. Permernes bort består af yderst agerløvrullen afgrænset af dobbelt stregramme og inderst rulle 1. Permernes midtornament er udført med "nyre-stempel" med punkterede linier kantet af blomsterstempel 3 og 13, samt spids spiral og stempel, der har lighed med Elliots 15. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Chapman, 2.L.

Inc. 3713. Johannes Simoneta: *Commentarii rerum gestarum Francisci Sphortiae*, Milano [ca 1482]. 33,3 cm x 22,8 cm. Rød maroquin. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 379. Årstalsmærkat i nederste rygfelt: c.1480. Forgylkning på kanter og indslag er udført med Chapmans rulle 3. Ryggens top og fod samt de seks ægte bind er dekoreret med rulle 2. Permernes bort består af dobbelt stregramme, bladort og inderst rulle 4. Midtornamentets centrale område opbygget med fire "nyre-stempler" omgivet af enkeltstempler bl.a. stempel 4. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Chapman, 2.M: Inc. 3586, 3832, 4053.

Alle tre er indbundet i rød maroquin. Dekorationen på permer, kanter og indslag er ens på alle tre. Permernes midtornaments centrale område omgivet af enkeltstempler 3 og 13. Permernes bort består af dobbeltstregramme, bladort og inderst rulle 5. Med hensyn til rygdekorationen er inc. 3832 og 4053 ens, mens inc. 3586 afviger. På kanter og indslag er benyttet Chapmans rulle 3. På ryggenes top og fod er anvendt rulle 2.

Inc. 3586. Sallust: *Opera*, Milano 1479.

27,7cm x 19,1 cm. Marmoreret forsats. Snit stænket rødt og indigo. Ryggen har seks ægte bind og rund nummer-mærkat: 548. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 7. Intet afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 3832. Terents: *Comoediae*, Venezia 1471.

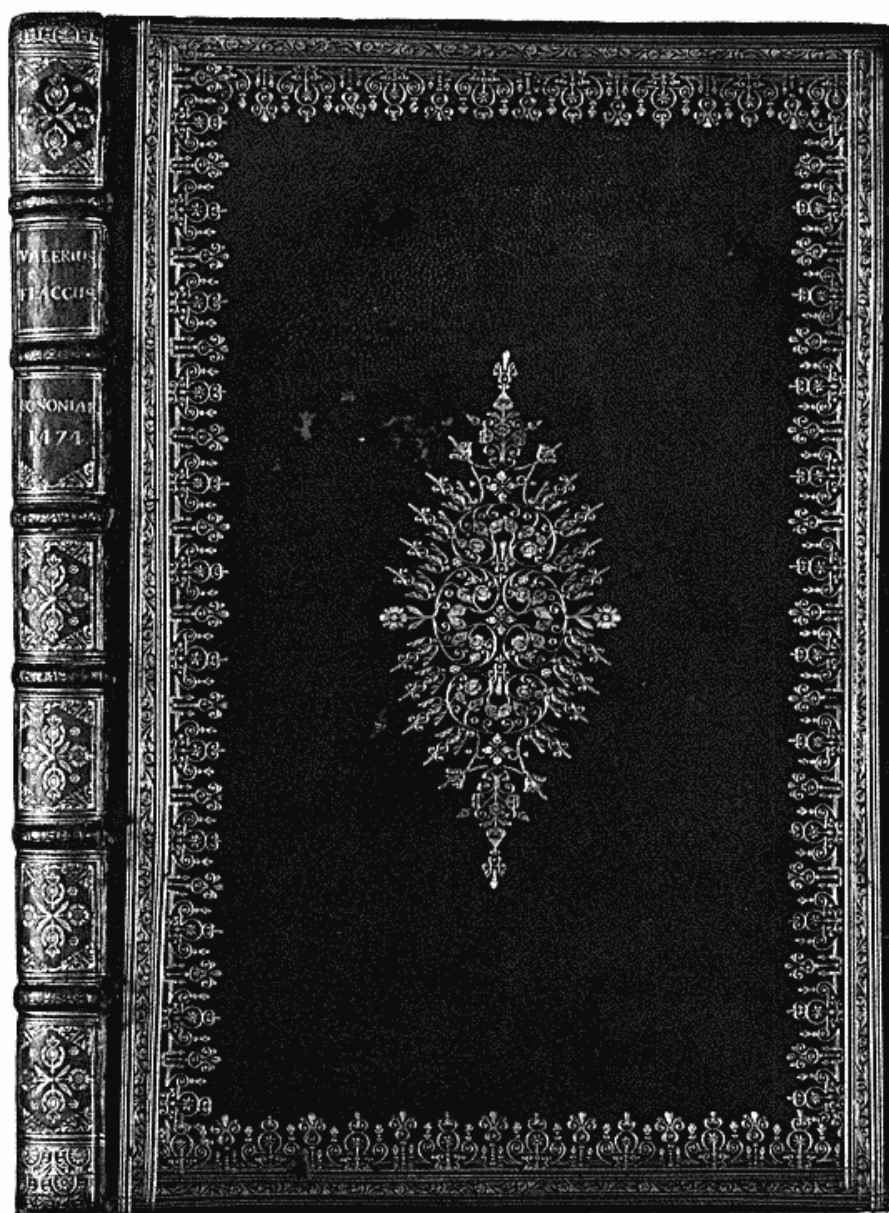
29,2 cm x 20,3 cm. Marmoreret forsats. Ryggen har fem ægte bind og rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 653. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 1a-1b, 7 og 8. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 4053. Valerius Flaccus: *Argonautica*, Bologna 1474.

32,2 cm x 21,2 cm. Marmoreret forsats. Ryggen har seks ægte bind. I rygfelterne er brugt bl.a. stempel 4 og 8. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Chapman, 2.N: Inc. 2491, 2494 (2 bind), 3032.

Fire røde maroquinbind, der alle er ens dekoreret. Kanter og indslag er dekoreret med rulle 3, ryggenes top og fod og de ægte bind med rulle 2. Permernes bort har yderst tredobbelt stregramme dernæst agernløvrullen dernæst tredobbelt stregramme og inderst rulle 4. Permernes midtornaments "nyre-stempler" er omgivet af bl.a. stempel 7 og 11 og i hjørnerne foroven og forneden af stempel 3 og på sider af stempel 16.

Ill. 18. Inkunabel 4053. Bogbinder: Chr. Chapman. Ryg og perm. Inderst i permborten ses rulle 5. I rygfelterne ses stempel 4 og 8 som midtornament.

Inc. 2491. Livius: *Decades historiae Romanae*. (I). Rom [1469].

Hos Harley hører denne bog som vol. I sammen med inc. 2494, der udgør vols. II-III. 42 cm x 29 cm. Marmorforsats. Ryggen har seks ægte bind og muligvis spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Firkantet mærkat i nederste rygfelt: 1615. Titel og tomefelt 1472 vol. I, jf. inc. 2494. Intet afklippet hjørne. Pris 3 vols.: 15-15-0. På friblad med blæk: D.4., 1.

Inc. 2494. Livius: *Decades historiae Romanae*. (II). Rom 1472.

41,7 cm x 29,3 cm. To bind. På ryggen benævnt vols. II og III. På friblad af vol. I D.4., 2 med blæk. På friblad af vol. II D.4., 2*.

Inc. 3032. Papias: *Vocabularium*, Milano 1476.

41,7 cm x 28 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 891. Afklippet hjørne. Pris: 5-.

Chapman, Gruppe 3.

Dekorationen på permer består af borter og midtornament af små stempler hovedsagelig blomsterstempler i mere eller mindre kompakt sammenstilling, hvori "nyre-stemplet" ikke indgår.

Chapman, 3. A: Inc. 129, 3626, 3796, 2819, 3296, 3307.

Alle disse seks inkunabler (syv bind) er indbundet i rød maroquin med samme opbygning af permernes rhombeformede midtornament hvor stempel nr. 6 indgår som det bærende element. På de første tre er det omkranset af et enkelt mindre stempel. På de sidste tre omkranses midtfeltet af stempel 3 og 11.

Inc. 129. Alexander de Villa Dei: *Doctrinale, pars I-IV*, [Venezia 1475].

29,8 cm x 19,4 cm. Rød maroquin. Marmorforsats. Udekoreret snit. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Forgyltning på kanter og indslag er ens udført med rulle 2. Midtdekoration er rhombeformet og foroven og forneden afsluttet af vuggegængestempel samt grenet stempel, der ikke er gengivet hos Nixon. På sidernes hjørner er anvendt stempel 7. Permernes borter består af yderst dobbelt stregramme, dernæst agernbort og inderst rulle 1. Afklippet hjørne. Pris: 0-15-0.

Inc. 3626. Savonarola: *Triumphus crucis*, Firenze 1497.

29 cm x 19,2 cm. Rød maroquin. Marmorforsats. Ryggen har fem ægte bind og rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 201. Forgyltning på kanter og indslag udført med rulle 2. Permernes tvædelte bort er delt af tredobbelt stregramme og består af inderst rulle 1, og yderst den samme rulle, som er anvendt på ryggens top og fod og på de fem ægte bind, nemlig rulle 3. Det rhombeformede midtdekoration er her kantet af dråbeagtigt stempel, der ikke er gengivet hos Nixon. Stemplerne i rhombens hjørner foroven og forneden er stempel 9 og på siderne stempel 16. Afklippet hjørne. Pris: 1-5-0.

Inc. 3796. Sveton: *Vitae Caesarum*, [Venezia] 1471.

Rød maroquin. 30,2 cm x 20,4 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 700. Forfatter på bundsnit. Forgylldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 9. Permerne rhombeformede midtdekoration med fransk lilje i hjørner er kantet af stempel nr. 1a og b. Permerne borter består af to ruller, yderst agernløvrullen kantet af tredobbelt stregramme og inderst rulle 1. Afklippet hjørne. Pris: 3-10-0. Til trods for disse Harleyspor tillægger Madsen den kun Thott-proveniens og ikke Harley-proveniens. Den findes dog nævnt i *Harley I*, s. 229, no. 4709.

Inc. 2819. Boninus Mombritius: *Sanctuarium*, [Milano] uden år.

To røde maroquinbind. 41,7 cm x 28 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat: 5g eller 97. Forgylldning på kanter og indslag er udført med rulle 3. Borter på ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er bl.a. anvendt stempel 1a-1b og 9. Den rhombeformede midtdekoration på permerne er omkranset af stempel 11 samt piggelignende stempel. Permerne bort består af agernløvrullen afgrænset af tredobbelt stregramme og inderst rulle 5. Intet afklippet hjørne. Pris: 14-14-0.

Inc. 3296. Plautus: *Comoediae*, a *Georgio Merula editae*, Venezia 1482.

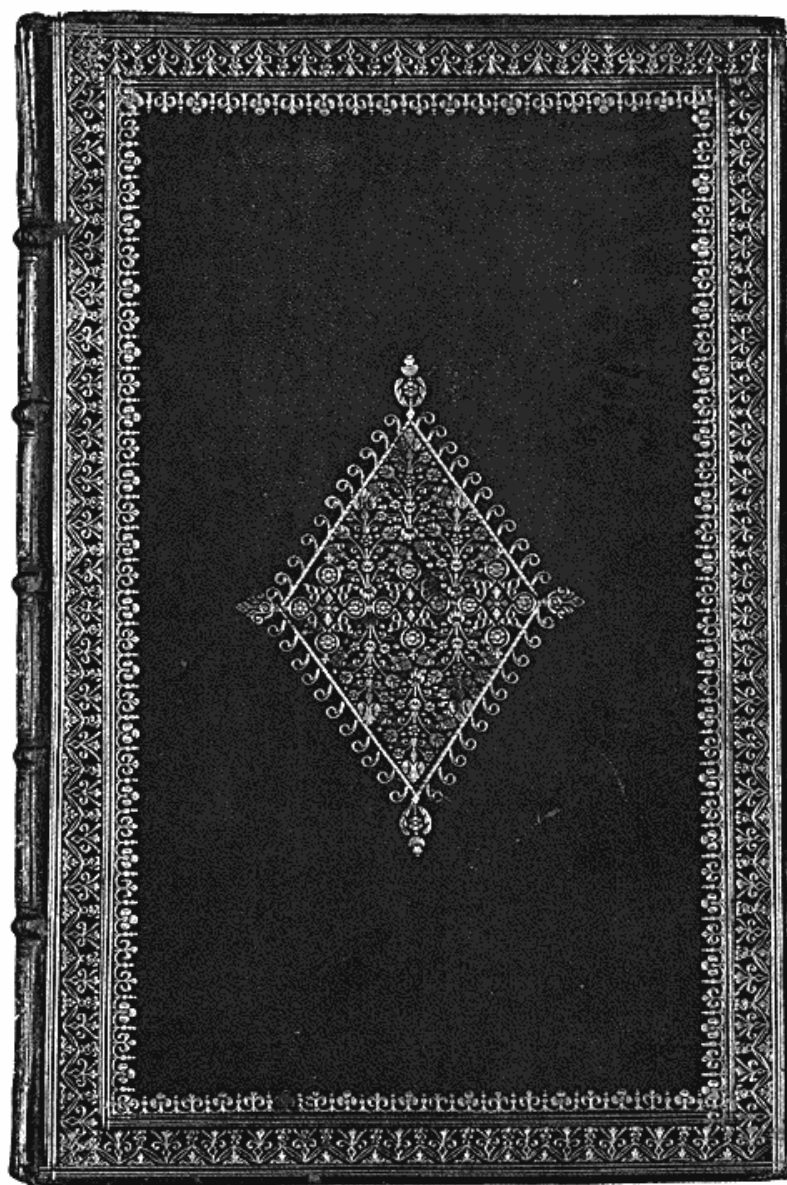
Rød maroquin. 34 cm x 22,7 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 3551. Forgylldningen på kanter, indslag, ryggens top og fod samt på de fem ægte bind er udført med rulle 3. Permerne midtdekorationen er kantet af stempel 3 og 11. Permborten består yderst af tredobbelt stregramme, dernæst sammenflettede buer med små cirkler og inderst rulle 5. Intet afklippet hjørne. Pris: 5-5-0. På friblad skrevet tallet 1714.

Inc. 3307. Plinius: *Historia naturalis*, a *Johanne Andreae edita*, Rom 1470.

Rød maroquin. 41,4 cm x 30 cm. Muligvis spor af rund nummer-mærkat i øverste felt. Marmorforsats og udekoreret snit. Forgylldning på kanter, indslag, ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 3. Rygfelter fuldt dekoreret med bl.a. stempel 3. Permerne midtdekoration er kantet af stempel 3 og 11. Permborten består af agernløvrullen, stregrammer og inderst rulle 5. Afklippet hjørne. Pris: 7-7-0.

Chapman, 3.B.**Kat. 16, 307 fol. Livius: *Decades*, Milano 1505.**

Rød maroquin. 42,2 cm x 28,5 cm. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Forgylldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 4. Permerne borter består af to ruller, yderst agernløvrullen indrammet af tredobbelte stregrammer, inderst rulle 4. Midtdekorationen er tæt rhombeformet med små buestempler og stempler som pigge langs kanten og stempel 5 i hjørner foroven og forneden og stempel 16 i sidehjørner. Afklippet hjørne. Pris: 2-10-0. Se *Harley V*, s. 3, no. 427.

Ill. 19. Inkunabel 3626. Bogbinder: Chr. Chapman. I permborten ses yderst rulle 3, inderst rulle 1. Midtornamentets centrum udført med stempel 6 tre gange i vandrette midtlinie.

Chapman, 3.C: Inc. 3432, 3438, 3820, 4102.

Alle bind er indbundet i rød maroquin dekoreret med forgyldning. På permer rhombeformet midtornament udført med små enkeltstempler i let og åben sammenstilling.

Inc. 3432. Quintilian: *Declamationes, ab Andrea Pontio editae*, [Treviso], uden år.

Rød maroquin. 32,2 cm x 22,7 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 766. Kantet mærkat i nederste rygfelt med trykkested og år. På forsnit titel og muligvis katalogsignatur: F.Q. Forgyldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne ses små agernstempler. Permernes rhombeformede midtornament har som centrum stempel 8, derudenom grene, agern og blomst (stempel 4), yderst kranset af vuggegængestempler og i hjørner foroven og fornedet stempel 9 og på siderne stempel 10. Permernes borter består yderst af agernløvrulle kantet af tredobbelte stregrammer og derindenfor rulle 5 ligesom inc. 3820. Afklippet hjørne. Pris: -15-.

Inc. 3438. Quintilian: *Institutiones oratoriae*, [Venezia, ca 1480].

Rød maroquin. 31,6 cm x 20 cm. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 239. Marmorforsats. På forsnit: spor af titel og muligvis katalogsignatur. Forgyldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 1a-1b og 13. Permernes midtornament er udført med blomster- og grenstempler. Permborten består af tre ruller, den yderste agernløvrulle, den midterste rulle 2 og den inderste rulle 1. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

Inc. 3820. Tacitus: *Opera, a Francisco Puteolano edita*, [Milano], uden år.

Rød maroquin. 31,7 cm x 21,2 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 694. Spor af text på forsnit. Forgyldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl. a. stempel 3. Permernes tvedelte bort består af yderst agernløvrullen indrammet af tredobbelte stregramme og inderst rulle 5 ligesom inc. 3432. Midtdekorationens centrum er udført med stempel 6 og derudenom bl.a. stempel 8 og 11 og yderst bl.a. stempel 1a-1b og grenstempel. I ornamentets hjørner ses foroven og fornedet stempel 9. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 4102. Vergil: *Opera*, [Strassburg, ca 1470].

Rød maroquin. 30,4 cm x 21,1 cm. Marmorforsats. Snit med indexknopper. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Forgyldningen på kanter, indslag, ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 13. Permernes ramme udført med to ruller, yderst sammenflettede buer med små cirkler i, inderst rulle 4. Det rhombeformede midtornament er udført med bl.a. stempel 3 og 11 omgivet af 1a-1b og foroven og fornedet bl.a. vuggegængestempel og i siderne stempel 3. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Chapman, 3.D: Inc. 1131, 1181, 2493, 3304.

Denne gruppe udgør nok Chapmans mest fantasifuldt dekorerede bind i rød maroquin med midtornamentet på permer udført med et væld af enkeltstempler.

Inc. 1131. Cicero: *Opera philosophica*, vol. II, Rom 1471.

For vol. I, se afsnit *Elliott, I.C.* Rød maroquin. 34,6 cm x 23,8 cm. Nummer-mærkat i nederste rygfelt: 1275. Marmorforsats. Forgyldningen på kanter og indslag og på ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt et stjerneformet midtornament ikke publiceret i Nixons materiale. På permer består decorationen af to dekorative borter i guldræk, yderst agernløvbort indrammet af tredobbelte stregrammer og inderst rulle 5. Midtdecoration er opbygget af enkeltstempler bl.a. blomster, agern, f.ex. stempel 3, 11 og 13. Intet afklippet hjørne. Pris: 7-7-0. På friblad med blæk D.3.,2. *Harley* I, s. 246 no. 5033 + 5035. *Thott* VII, no. 1921 + 1936.

Inc. 1181. Cicero: *Orationes*, [Venezia] 1472.

Rød maroquin. 32,3 cm x 21,3 cm. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 774. Forgyldningen på kanter, indslag samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med rulle 2. Rygfelternes midtornament er opbygget af stiliseret bladstempel samt agernstempel nr. 10 og spids spiral. Permernes midtornament er ret lille firdelt og opbygget af blomsterstempler, bl.a. stempel 3 og 8. Permborten består af yderst punkterede buelinier afgrænset af tredobbelte stregramme og indenfor denne rulle 5. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 2493. Livius: *Decades historiae Romanae*, vol. II, Venezia 1470.

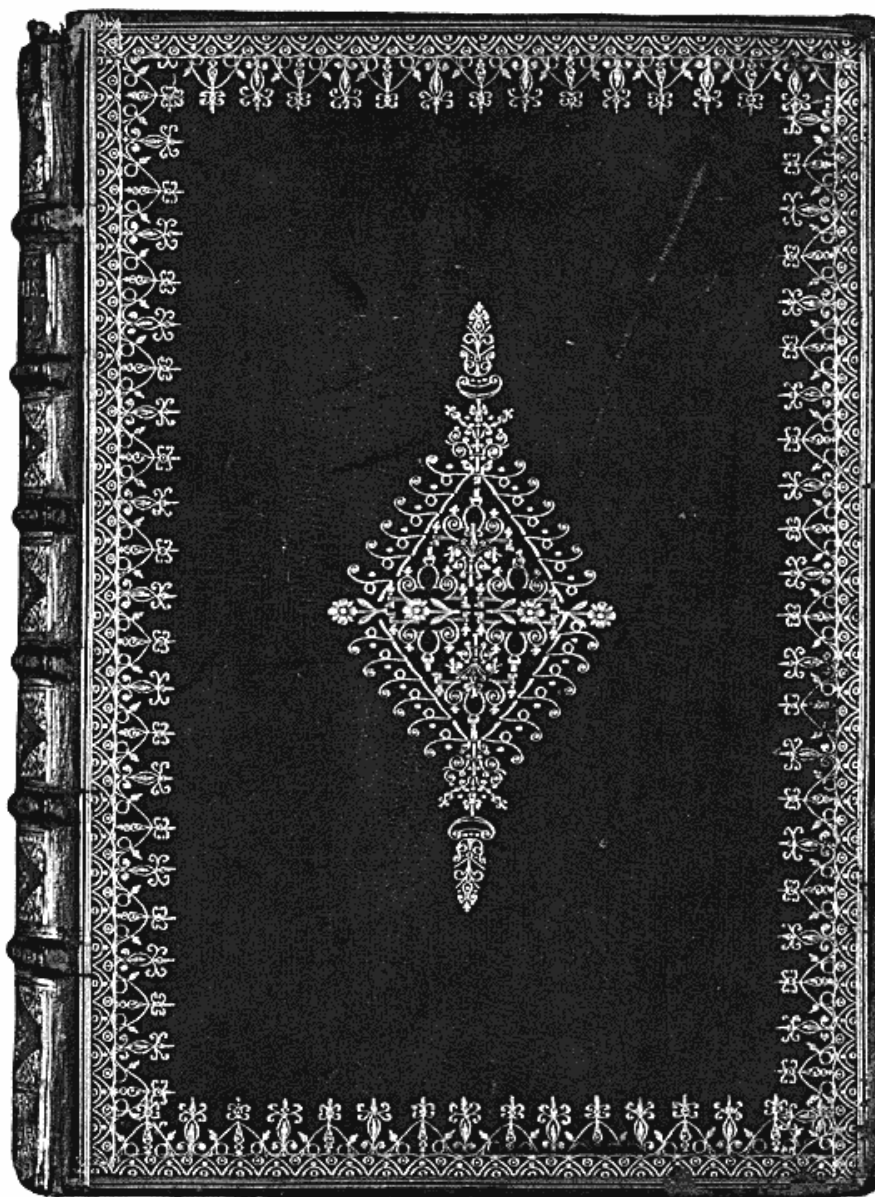
For vol. I, se ovenfor gruppe 2.G. Rød maroquin. 41 cm x 28 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 667. Våben på bundsnit i rødt og hvidt, fisk i det hvide felt og muligvis gul nøgle i det røde felt. Det er Chapmans mest overdådigt dekorerede bind i Det Kongelige Bibliotek. Forgyldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. Dekoration på permer består af stort midtornament med et væld af blomster- og agern-stempler. Permernes tvodelte bort er som de andre i denne gruppe Afklippet hjørne. Pris i bind I (i gruppe 2.G): 10-10-0.

Inc. 3304. *Plenarium*, Venezia 1472.

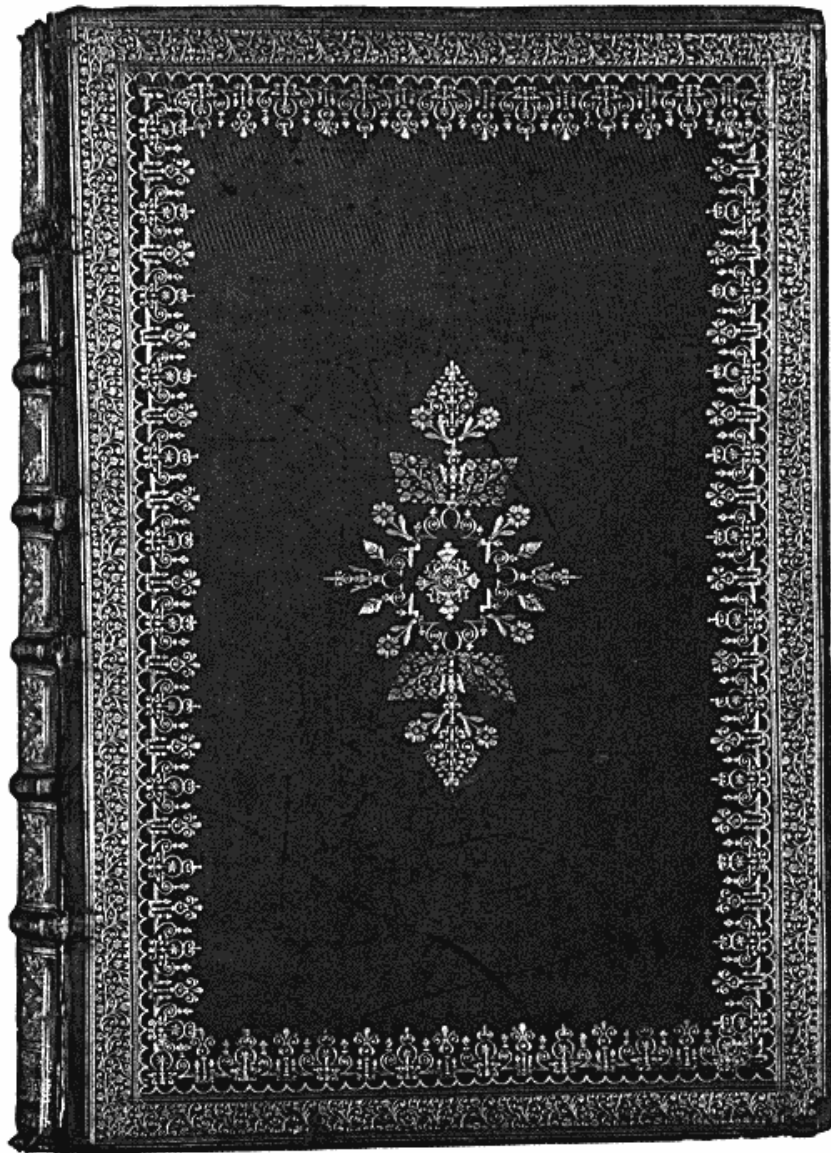
Rød maroquin. 30 cm x 21,7 cm. Marmorforsats. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 295. Forgyldningen på kanter, indslag og ryggens top og fod samt på de fem ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 13. Permernes midtdecoration er ret kantet rhombeformet opbygget af små enkeltstempler af blomster (stempel 3), agern og spids spiral-stempel. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

III. 20. Inkunabel 3820. Bogbinder: Chr. Chapman. Midtornamentet viser eksempler på Chapmans mange enkeltstempler.

III. 21. Inkunabel. 4102. Bogbinder: Chr. Chapman. I midtornamentet ses bl. a. blomsterstemplet 3.

Ill. 22. Inkunabel 1131, vol. 2. Bogbinder: Chr. Chapman. Sammenlign Ill. 4 inkunablens vol. 1 indbundet af Thomas Elliott.

Chapman, gruppe 4

Gruppe 4 består af brune bind, hvis dekoration hovedsagelig kun består af enkel stregramme i guldtryk på permer og rygforyldning. Den eventuelle øvrige dekoration er med blindtrykte borter på permer. Vi søger også her at samle dem efter deres indbyrdes lighed i dekorationen.

Chapman, 4.A: Inc. 670, 3496, 3790

Inc. 670. *Biblia Latina*, Venezia 1476.

Brunt stænket kalveskind. 29,7 cm x 20,7 cm. Rygtitel på rødt skind. Ufarvet forsats og snit. Dekorationen på permer består af dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne to borter i blindtryk, yderst sammenflettede buer med små cirkler og inderst rulle 1. Foryldningen på kanter og ryggens top og fod samt på de fem ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelter er til foryldning anvendt bl.a. stempel 3, 6 og 8. Afklippet hjørne. Pris: 2-20.

Inc. 3496. Rhazes: *Libro III d'Almanzore*, Venezia 1478.

Brunt sortstænket skind. 31,5 cm x 20,5 cm. Rund nummer-mærkat på forperm: 246. Guldsnit. Dekorationen på permer består af dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne to ruller i blindtryk — yderst rulle med sammenflettede buer og cirkler og inderst rulle 4. Til sammenligning kan henvises til inc. 161 af rød maroquin, gruppe 2.I, der har disse borter i guldtryk. Foryldningen på kanter er udført med rulle 2 og på ryggens top og fod og på på de seks ægte bind med rulle 3. I nederste rygfelt ses stempel 3. De øvrige felter er titelfelter. Afklippet hjørne. Pris: -5-.

Inc. 3790. Strabo: *Geographia, per Guarinum Veronensem et Gregorium Tiphernatem translata*, Rom 1473.

Sortstæset kalveskind. 41,5 cm x 28,3 cm. Rygtitel på rødt skind. Ufarvet forsats. Forfatter på forsni. Dekorationen på permer består af dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne tre blindtrykte ruller den inderste rulle 1. De to andre er ikke gengivet i H. M. Nixons publicerede materiale. Desuden er foryldningen på ryg og kanter samt ryggens top og fod og på de seks ægte bind udført med rulle 2. I rygfelterne ses bl. a. stempel 6 som centrum med stempel 3 ved siden. Indslag udekoreret. Afklippet hjørne. Pris: 2-10-.

Chapman, 4.B: Inc. 157 og 1465.

Disse to har næsten identisk dekoration, specielt på ryggen.

Inc. 157. Jacobus Alvarottus: *Super feudis*, Venezia 1477.

Brunt kalveskind. 41,4 cm x 28 cm. Rygtitel på rødbrunt skind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 156 — tallet næsten ukæseligt. Rødt snit. Ufarvet forsats. Dekorationen på permer består som de øvrige i denne gruppe af dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne to ruller i blindtryk,

Ill. 23. Inkunabel 670. Bogbinder: Chr. Chapman. I ryggens felter ses som midtdekoration stempel 3, 6, og 8. Ryggens top og fod dekoreret med rulle 2.

Ill. 24. Inkunabel 2493. Bogbinder: Chr. Chapman. Midtornamentet viser stort udvalg af Chapmans enkeltstempler.

yderst rulle 3, inderst rulle 4. Forgyldningen på ryggens top og fod og på de seks ægte bind er udført med rulle 3 og på kanter med rulle 2. Indslaget er uden dekoration. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 1465. Guilelmus Durandus: *Rationale divinarum officiorum*, Rom 1473.

Brunt stænket skind. 41,5 cm x 28,5 cm. Rygtitel og trykkeår på rødbrunt skind. Rund nummermærkat: 299 i øverste rygfelt. Ufarvet forsats og snit. Dekorationen på permer består også her af dobbelt stregramme i guldtryk. Indenfor denne to ruller i blindtryk, yderst rulle 3 indrammet af tredobbelt stregramme og inderst rulle 4. På ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er anvendt rulle 3 i guldtryk. Rygdekorationen i guldtryk er den samme som på foregående. Desuden er forgyldningen på kanter også her udført med rulle 2, men der er ingen dekoration på indslag. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Chapman, 4.C: Inc. 659, 1066, 1166, 2581, 3884.

Inc. 659. Bessarion: *Adversus calumniatorem Platonis*, Rom [1469].

Brunt kalveskind. 34 cm x 23 cm. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 745. Rygtitel på rødligt skind. Ufarvet forsats og snit. Dekorationen på permer består af yderst dobbelt stregramme i guldtryk og dernæst bort i blindtryk udført med tre ruller — den inderste rulle 1, de to andre ikke gengivet i det af H. M. Nixon publicerede materiale. Forgyldningen på kanter og ryggens top og fod samt på de seks ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1d, 3 og 10 i guldtryk. Ingen dekoration på indslag. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0.

Inc. 1066. Catharina Senensis: *Libro della divina dottrina*, [Napoli] 1478.

Brunt stænket kalveskind. 29,5 cm x 21,6 cm. Ufarvet forsats og snit. Rund nummermærkat: 376 skrevet ovenpå tidligere tal. Dekorationen består af forgyldning på kanter (rulle 2) og kun en dobbelt stregramme på permer. I rygfelterne ses bl.a. stempel 1a-1b og 8 i guldtryk. Der er ingen dekoration på indslag. Afklippet hjørne. Pris: 0-15-0.

Inc. 1166. Cicero: *De officiis* (m.m.), Venezia 1480.

Stænket brunt skind. 30,4 cm x 20,3 cm. Spor af rund nummermærkat i øverste rygfelt. Hvid forsats. Dekorationen på permer består af yderst dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne af en bort i blindtryk bestående af yderst sammenflettede buer og små cirkler og indenfor rulle 4. Forgyldningen på kanter og indslag er udført med rulle 2 og på ryggens top og fod og på de seks ægte bind med rulle 3. I rygfelterne ses bl.a. stempel 10 (agern). Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Inc. 2581. Jacobus Magni: *Sophologium. The book of good manners*, Westminster 1487.

Brunt let stænket kalveskind. 29,7 cm x 19,7 cm. Rygtitel på rødbrunt skind. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 428. Ufarvet forsats og snit. Dekorationen på permer består af yderst dobbelt stregramme i guldtryk og indenfor denne blindtrykt bort udført med rulle 4. Forgyldningen på kanter og ryggens top og fod samt på fem ægte bind er udført med rulle 2. I rygfelterne er anvendt bl.a. stempel 8. Afklippet hjørne. Pris: 1-10.

Inc. 3884. Thomas de Aquino: *Catena aurea*, pars II, Rom 1470.

Mørkt brunt kalveskind. Rygtitel på rødt skind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 272. Ufarvet forsats og snit. Dekorationenen på permer består også her af yderst dobbelt stregramme i gulddtryk og derindenfor af hele tre borter i blindtryk, den inderste udført med rulle 1, de to andre ikke gengivet i det udvalg af stempler, som H. M. Nixon har publiceret. Den yderste er, som vi har set ovenfor, hyppigt forekommende både i guld- og blindtryk bestående af sammenflettede buer og små cirkler. Desuden er der forgyldt dekoration på ryg og kanter men intet på indslag. På kanter og på ryggen top og fod samt på de fem ægte bind ses den så hyppigt anvendte rulle 2 i gulddtryk. Rygfelter dekoreret med fuld forgyldning med små stempler. Afklippet hjørne. Pris: 2-10-0.

Til sidst må vi omtale et bind, der trods lighed med andre Chapman-bind adskiller sig fra disse ved at mangle de kendte Harley-spør: afklippet hjørne og prisangivelse. Madsen tillægger da heller ikke denne bog Harley-proveniensen men henfører den kun til Thott.

Inc. 2539. Lucretius: *De rerum natura*, Verona 1486.

Rød maroquin. 32,3 cm x 21,5 cm. Marmorforsats og guldsnit. Dekoreret med forgyldning på permer, ryg, kanter og indslag. Permernes tredobbelte forgyldte stregramme har blomsterlignende hjørnestempler. Rygdekorationen er ulig de ovenfor omtalte, men rullen på ryggen top og fod og på de seks ægte bind er Chapmans bekendte rulle 2, og dekorationen på kanter og indslag er udført med Chapmans rulle 3. Intet afklippet hjørne og ingen pris. Også Chapman havde andre kunder end Harley, og det er muligt, at Thott har fået dette bind fra en anden engelsk bogsamler end Harley.

Andre bøger

Endelig har vi den gruppe bøger, som Harley enten ikke har ladet ombinde, eller som er i bind, hvor det på nuværende tidspunkt ikke kan afgøres, hvem der har indbundet dem for Harley. Det drejer sig om engelske og franske bind, der enten er samtidige med trykket eller fra 1600-tallet eller 1700-tallet. Adskillige har tidligere ejeres superexlibris eller anden ejermærkning. Det er bind i rød eller blå maroquin, i brunt skind, pergamentbind, fløjlsbind, ruskindsbind og halvbind.

Da det jo er interessant at følge en bogs skæbne, vil vi først se på nogle af de bøger, der kan henføres til en tidligere ejer. I et par tilfælde er det muligt at følge en næsten ubrudt række af ejere. De øvrige, dels uombundne dels uidentificerbare med hensyn til bogbinder, udgør som sagt en meget broget gruppe.

*Andre Bøger, Gruppe 1. Tidligere provenienser kan bestemmes.
Andre Bøger, 1.A. Royale provenienser.*

Perg. 22. *Phébus des deduiz de la chasse des bêtes sauvages & des oiseaux de proie*, Paris, imprime pour Antoine Verard [ca. 1507].

Bind af brun maroquin (27 cm x 20 cm) med rig forgyldning på permer, ryg og kanter. Spor af mærkat i øverste rygfelt: kun tallet 5 kan læses. Intet afklippet hjørne. Pris: 4-40. Bogen er udførlig beskrevet af C. Elberling i *Breve fra en Bogelsker*.³¹ Bogen er indbundet for Henri III af Frankrig (1574-1589). Da bindets forside kun er prydet med St. Michaels-ordenens kæde, slutter Elberling, at eftersom kongen stiftede Helligordenen i 1578, må denne bog være indbundet før dette år. *Harley* III, s. 214, no. 3199. *Thott* VII, s. 63, no. 1287.

Kat. 16,-191 fol. *Isocrates nuper accurate recognitus et auctus*, Venezia 1534.

Også denne bog er udførlig beskrevet af C. Elberling.³² Den er indbundet i rød maroquin (31 cm x 20 cm) og rigt dekoreret med elementer, der hentyder til den franske konge Henri II (1519-1559) og hans elskerinde Diana af Poitiers (1499-1566). Bogen har senere været i J. B. Colberts (1619-83) eje, hvilket fremgår af blæktilskriften på titelbladet (Bibliotheca Colbertina). Senere gik dens vej via Harley til Thott, på hvis auktion den købtes af endnu en betydelig bogsamler, nemlig P. F. Suhm. Da hans bogsamling overlodes Det Kongelige Bibliotek, fik bogen sin forhåbentlig nu endelige plads. Elberling har fundet bogen registreret i auktionskataloget over Colberts samling s. 262, nr. 3785, i *Harley* I, s. 258, no. 5268, og endelig i *Thott* IV s. 14, nr. 186. Af eksemplaret af Thotts katalog i Universitetsbiblioteket fremgår det, at Suhm fik bogen for 1 Rdl. 5 Mk. 8 Sk. På bogens friblad finder vi Osbornes blyantspris: -15 -, og på bagpermens inderside: 6-1-0. Det afklippede hjørne er der spor af, men det synes ved restaurering at være blevet papirudfyldt, så nu er bladet helt. Et herligt eksempel på, hvorledes det kan lykkes at følge en bogs næsten ubrudte vej fra ejer til ejer.

Kat. 4,-70 fol. *L'Office de la Vierge*, Paris 1586.

Fransk helbind af olivenbrun maroquin (28 cm x 19,7 cm) dekoreret med franske liljer og på midten ovalt felt med korsfæstelsen. Indbundet for Henri III af Frankrig af Clovis Eve, virksom 1584-1635. På forsatsen er skrevet J. Johnson med blæk. Edward Harleys egenhændige påskrift E.H. på friblad er omtalt af H. P. Rohde (note 15), s. 161; se desuden Hobson: *French and English Collectors*, 1953, s. 57. *Harley* I, s. 86, no. 1628. Til sammenligning med denne kan nævnes:

Perg. 25. *Heures à l'usage du Mans*, Paris 1510.

Bind af brunt skind (23,4 cm x 15,3 cm) dekoreret med tredobbelt stregramme i guld samt med samme midtornament som *L'Office de la Vierge*, så den er muligvis også indbundet for denne konge som

³⁰ Se *Katalog til Det kongelige Biblioteks Permanente Udstilling*, 1916. (Nr. 655).

³¹ C. Elberling: *Breve fra en Bogelsker*, 1985 (1. udg. 1909), s. 141-2.

³² C. Elberling 1985, s. 112-17.

gave til en af de i Rohdes artikel omtalte religiøse foreninger. Intet afklippet hjørne. Pris på friblad: 1-1-0. Molbech nævner kun, at Thott har købt bogen i London, og ikke at det skulle være Harleys eksemplar. Thott købte jo givetvis også fra andre samlinger i London. *Thott VII*, s. 144, no. 465.

Andre Bøger, I.B. Adelige og borgerlige provenienser.

Nicolas Joseph Foucault, 1643-1720. Fransk bog samler. Harley købte bøger og håndskrifter fra dennes bogsamling i 1720.

Perg. 8 = inc. 2729. *La Mer des Histoires*, Paris 1488.

Brunt skindbind (43 cm x 30 cm) dekoreret med superexlibris i guld på permer samt med rygfor-gyldning og forgyldte kanter. Ryggen har syv ægte bind og titel på sortgrønt skind i 2. felt. Guldsnit. Rund nummer-mærkat: 950. Intet afklippet hjørne. Pris: 10-10-0. Bogen har som sagt Foucaults superexlibris på forperm og hans exlibris på spejl. Molbech henviser til *Harley III*, s. 225, no. 3257 og *Thott VII*, s. 108 no. 2192 og gør opmærksom på, at de steder er bogen fejlagtigt anført under titlen *Les quatre Ages du Monde*.³³

Perg. 20. *Heures à l'usage de ...*, Paris 1504.

Bind af brunt kalveskind (21,6 cm x 13,6 cm) med forgyldning på ryg og kanter. Forsats af marmorpapir i sneglemarmor. Også her ses Foucaults superexlibris på forperm og hans exlibris på spejl. Ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 2-10-0 udstreget og rettet til 1-11-1. Molbech henviser til *Harley IV* s. 779, No. 18334 og *Thott VII*, s. 143, no. 463. Se også *Wanley* s. 89 under 23. febr. 1720-21.

Hector le Breton. Sieur de la Doimnerie (Touraine), tjenestegørende under Henri IV og Louis XIII af Frankrig.

Inc. 2663. Martial de Paris: *Les vigiles de la mort du roi Charles VII*, Paris, uden år.

Bind af brunt kalveskind (27,6 cm x 19,2 cm) fra 1600-tallet med dobbelt stregfor-gyldning på permer og forgyldte ornamentter i rygfelter. Ryggen har titel i guld i 2. felt og fem ægte bind. På permer desuden våbenskjold og ejernavn i guld. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Louis Henri de Loménie, comte de Brienne, 1635-1698. Hans bogsamling, der for størstedelens vedkommende var indbundet af den franske bogbinder Augustin Dusseuil (1673-1746), solgtes 28. april 1724 i London af boghandleren James Woodmann (d. 1728). For superexlibris (våbenskjold) på alle de følgende fem bind henvises til E. Olivier et al.: *Manuel de l'amateur de reliures armoriées françaises*. Paris (1924-34), planche 1077.

³³ Molbech 1830, s. 11.

Inc. 2390. Justinus: *Epitome in Trogi Pompeji historias*, Rom 1472.

Fransk bind af rød maroquin (33,2 cm x 22,7 cm) med forgyldning på ryg, permer, kanter og indslag. Ryggen har seks ægte bind og titel på grønt skind. Marmorforsats. Guldsnit. Firkantet nummer-mærkat i nederste rygfelt: 1612. Intet afklippet hjørne. Pris: 10-10-0. På friblad med blæk D.3.,10.

Inc. 3514. Rodericus Zamorensis: *Speculum vitae humanae*, Paris 1475.

Fransk, ikke som Madsen siger engelsk, bind af rød maroquin (29,7 cm x 21,1 cm) med forgyldning som ovenstående. Marmorforsats. Guldsnit. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

De følgende tre bind i rød maroquin er som de to inkunabler indbundet i Frankrig i 1600-tallet. Dekoreret med samme forgyldning på ryg, permer, kanter og indslag. Alle bind har Osbornes prisangivelse på friblad: 1-1-0 og afklippet hjørne. *Harley I*, s. 560-61, no. 9284. Alle blev på auktionen efter Thott købt af overbibliotekar Moldenhawer enten til Det Kongelige Bibliotek eller til hans egen bogsamling. I det eksemplar af Thotts auktionskatalog, der findes på Universitetsbiblioteket, er i margin indført navnet på køber af de enkelte bøger. Udover Thotts håndskrifter og palæotyper, som biblioteket modtog som testamentarisk gave, erhvervedes yderligere et stort antal bøger trykt efter 1530 på auktionen. Efter Moldenhawers død i 1823 modtog biblioteket desuden en del håndskrifter og trykte bøger fra hans egen bogsamling, før resten solgtes på auktion i 1824.

Kat. 14,-116 fol. André du Chesne: *Histoire genealogique de la Maison des Chasteigners*, Paris 1634.

33,4 cm x 20,8 cm. Nummer-mærkat på ryg: 1529. *Thott V,1*, s. 205, no. 4340.

Kat. 14,-117 fol. André du Chesne Tourangeau: *Histoire genealogique de la Maison Royale de Dreux*, Paris 1631.

35,5 cm x 22,8 cm. *Thott V,1*, s. 205, no. 4346.

Kat. 14,-118 fol. André du Chesne Tourangeau: *Histoire genealogique des Maisons de Guines, d'Ardres, de Gand, et de Coucy ...*, Paris 1631.

34,5 cm x 20,5 cm. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. *Thott V,1*, s. 205, no. 4353.

J. Johnson, (ejer på et eller andet tidspunkt i 1600-tallet). Håndskrevet ejer-mærke.

Inc. 1726. Johannes Gerson:

De vita, aegritudine et morte animae spirituali duaeque lectiones super Marcum, Gouda 1480.

Bind af brunt læder (20,8 cm x 13,5 cm) over permer af træ, dekoreret på bagsiden med blindtrykte ruller og stempler: 1. grif (firkantet stempel) og 2. ræv (rundt stempel). Forsiden ny. Rester af et spænde på forkant. Ryggen har fire ægte bind og håndskreven titel. Intet afklippet hjørne. Pris: -5-

Endnu tre bøger har Johnson-proveniensen, nemlig inc. 286 (denne har Madsen glemt i sit proveniensindex), se afsnit om Chapman gruppe I.C, og inc. 1860, se afsnit om Elliot gruppe 3.C, samt *l'Office de la Vierge*, se ovenfor under royale provenienser.

*Andre Bøger, I.C. Andre provenienser, hvor der kun tilskrives een bog per ejer.
Andre Bøger, I.C.1. Joh. Anthonius Beya.*

Inc. 1206. Claudianus: Opera. Vicenza 1482.

Bind af lyst brun kalveskind. 29,8 cm x 20,6 cm. Permer helt glatte og uden dekoration. Forgyldning kun på ryg og kanter, intet på indslag, på kanter zigzagbort. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummer-mærkat: 464 — tallet svært læseligt. Rødt snit. Ufarvet forsats. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Andre Bøger, I.C.2. To tidligere ejere: William Baylee og Wh. Kennett.

Inc. 1543. Expositio hymnorum secundum usum Sarum, [London] 1498.

Sortbrunt engelsk skindbind (19,8 cm x 14,5 cm) dekoreret med forgyldning på ryg og spor af forgyldning på kanter. Blindtrykt dekoration på permer bestående af dobbelt stregramme og perlebort. Ryggen har fire ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummer-mærkat: 3114 — tallet svært læseligt. Ufarvet forsats, rødstænket snit. Afklippet hjørne. Pris: -5-.

Andre Bøger, I.C.3. Tidligere ejermærke: "ex libris clerici Antonij de Zampellis fil. Pantaleones".

Inc. 2076. Imitatio Christi. Johannes Gerson: De contemptu mundi, Venezia 1491.

Ifølge Madsen engelsk bind af fåreskind fra 1700-tallet (19,7 cm x 15 cm) dekoreret med brun marmorering af permer. Kun forgyldt titel på ryggen på rødt skind. Rødstænket snit. Den blindtrykte dekoration på kanter kan sammenlignes med inc. 470 og 3582 (jf. ndf., gruppe 2.B). Rund nummer-mærkat på forperm: 3104. Intet afklippet hjørne, pris: -3-.

Andre Bøger, I.C.4. To tidligere ejermærker: Jacques Poille og "Monasterii Sancti Juliani Turonensis Congregationis S. Mauri 1685".

Perg. 14 = inc. 2209. Jacobus de Voragine: Legenda Aurea, Paris [ca. 1493].

Fransk fanfarebind fra ca. 1600. 33,8 cm x 22 cm. Afslidt nummer-mærkat i øverste rygfelt: 896 — tallet svært læseligt. Pris: 10-10-0. *Harley* III, s. 222, no. 3231. *Thott* VII, s. 37, no. 837.

Andre Bøger, 1.C.5. Thomas Baker.

Inc. 2759. Mirror of the World, translated by William Caxton, [Westminster, ca. 1486].

Engelsk bind af lyst brunt kalveskind. 27,7 cm x 20 cm. Permerne er dekoreret med bort udført med en rulle, der har stor lighed med Bonners rulle 2 — se nedenfor gruppe 2.A. — og hjørnecornamenter i blindtryk og sort farve. Snittet er svagt rødstænket. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Andre Bøger, 1.C.6. To tidligere ejere: Kateryn Hastyngh og Frances Wolfreton.

Inc. 4168. R. de Vineis: *The life of Saint Catherine. The revelations of Saint Elizabeth of Hungary. Translated by J. Montanus, [Westminster ca. 1491/92].*

Samtidigt engelsk bind af brunt læder over permer af træ (29,5 cm x 20 cm) dekoreret med blindtrykte diagonallinier og rombeformede stempler i to størrelser. Rund nummer-mærkat 253. Påklæbet papirmærkat med håndskreven titel. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Andre Bøger, 1.C.7. To tidligere ejermærker: 1) dateret: 1632 — Thom. Martino og 2) dateret: 1725 Petr. le Neve Norroy.

Perg. 29. *Die ghetijden van onser lieuer vrouwe met vele schoone louen ende orciën, Paris 1516.*

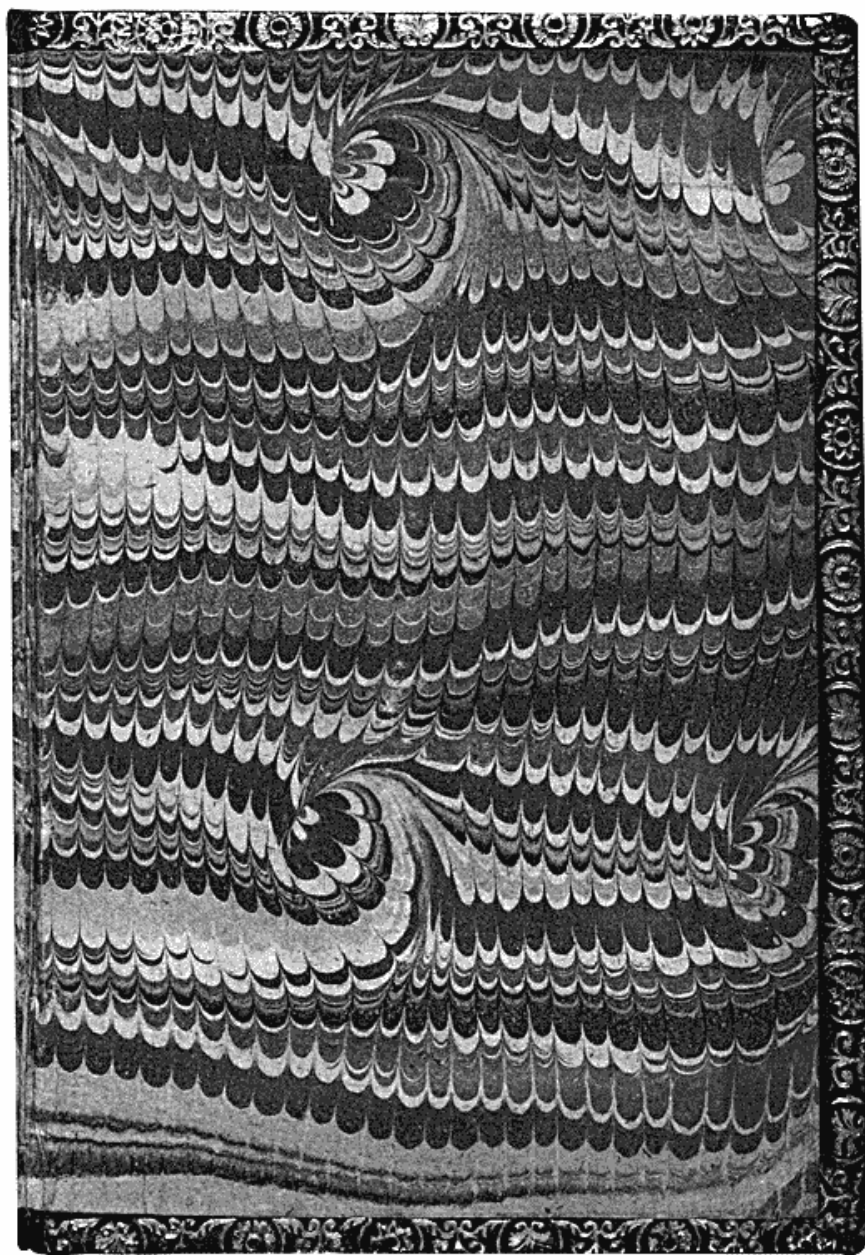
Bind af violet fløjl. 19 cm x 11 cm. Pris: 1-11-6. Molbech kommenterer: "Uagtet det ei er at finde i den Harleyske Catalog (saa lidt som hos Van Praet) skriver det sig dog uden Tvivl fra England og fra Osbornes Magazin, da Prisen foran er sat til 1 L. 11 sh 6 d."³⁴ *Thott VII*, 242, no. 220.

Andre Bøger, gruppe 2. Bøger, der ikke blev ombundet for Harley, eller bøger, hvor bogbinderen p.t. er uidentificerbar.

Andre Bøger, gruppe 2.A. Et tilskrivningsforsøg.

Der er en lille gruppe bind, der udviser et vist fælles præg. Et gennemgående træk er en rulle anvendt på kanter og til tider på indslag og på ryggens top og fod, som vi ikke har truffet på de andre undersøgte bind. Ved første gennemgang tillagdes disse bind enten Elliot eller Chapman. Men ved senere gennemgang viste de et fællespræg, der berettiger dem til selvstændig behandling. I *The Book Collector*, London 1973, s. 494-496 og i H. M. Nixons artikel *Harleian Bindings* s. 183-184 omtales William Bonner. Han skulle

³⁴ Molbech 1830, s. 17.

III. 25. Inkunabel 890=pergamenttryk 6. Bogbinder muligvis W. Bonner. Indslag: dekoreret med Bonners rulle 1.

have indbundet for Harley-biblioteket i årene 1727-1732 ifølge regninger udstedt til Edward Harley. Den omtalte rulle synes identisk med den i *The Book Collector* gengivne rulle. Bøgerne er indbundet i rød maroquin eller i brunt skind med dekoration i guldtryk.

Andre Bøger, 2.A.1: Inc. 228, Perg. 6, inc. 3797.

Disse tre udviser på flere punkter lighed med Elliotske stempler og ruller.

Inc. 228. Antoninus Florentinus: *Confessionale: Curam illius habe ...*, Bologna 1472.

Rød maroquin. 21,6 cm x 14,9 cm. Forgyldning på kanter og indslag er tilsyneladende udført med rulle 1 gengivet i *The Book Collector* 1973, plate ii, (efter s. 494). Permedekorationen består af bort dannet af to ruller, der har stor lighed med Elliots rulle 3 og 4 og inderst enkeltstempler. Marmorforsats. Ryggen har seks ægte bind og rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 54. Afklippet hjørne. Pris: 2/3. Dette bind kan sammenlignes med inc. 1860 af brunsort skind, specielt ryggen, se afsnit Elliott, gruppe 3.C.

Perg. 6 = inc. 890. *Breviarium Augustanum. 1-2*, Venezia 1485.

Rød maroquin. 17,4 cm x 11,8 cm. Forgyldning på permer, ryg, kanter og indslag. Permedekorationen er som foregående inc. 228. Dekorationen på kanter og indslag er ens udført som foregående med rullen gengivet i *The Book Collector*, 1973, plate ii (efter s. 494). Ryggen har fem ægte bind. Forsats af kammarmor. Snit ufarvet men med indexknuder. På bd. I er der spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0. Molbech har i sin førnævnte fortegnelse over Det Kongelige Biblioteks pergamenttryk (jf. note 24) på s. 10 følgende herlige kommentar bl. a. om hærværk mod Det Kongelige Biblioteks bøger, som tilsyneladende er sket efter bibliotekets åbning for publikum: "Er Harley s fortræffelige Exemplar ... Desværre har en Niddings Tyvehaand berøvet det Hovedprydelsen, eller den nederste, brede, og formodentlig skønneste Deel af Randlisten om Forsiden Fol.1. Vol.1. hvorved tillige nogle Linier af Texten ere bortskaarne. Der er Rimelighed for, at dette er skeet, siden Bogen kom af Thotts Eie; og det Kongelige Bibliothek fremviser flere lignende Exempler paa en ligesaa nedrig, som forbyderisk Spoliation". Han henviser desuden til *Harley IV*, s. 784, no. 18382. *Thott VII*, s. 243, no. 241.

Inc. 3797. Sveton: *Vitae Caesarum*, Rom 1472.

Ruslæder. 32,5 cm x 22,5 cm. Ryggen har seks ægte bind. Marmorforsats. Den forgyldte permedekorationen består af yderst dobbeltstrogramme og derindenfor bort med udadvendte hjørnestempler, og inderst tredobbelt strogramme. Borten er udført med rulle, der har stor lighed med Elliots rulle 5. Kanter og indslag er dekoreret med rulle som gengivet i *The Book Collector*, 1973, plate ii. I rygfelterne ses agerstempler, der har stor lighed med Chapmans stempel 10. Bindet kan sammenlignes med inc. 3644 af brunt ruslæder med forgyldning specielt borten på permer, kanter og indslag afsnit Elliott, gruppe 4.A. Intet afklippet hjørne.

Ingen pris. På friblad med blæk D.3, I3. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen og ikke Harley. Men se *Harley I*, s. 229, no. 4709.

Andre Bøger, 2.A.2. Inc. 665, 2467, 3316, 4228

Inc. 665. *Biblia Latina, Venezia 1475.*

Brunt skind. 20 cm x 20,5 cm. Forgyldning på ryg og kanter: Rullen på kanter er lig Bonners (*Book Collector*: London 1973, plate ii), men på ryggens top og fod er anvendt en rulle af anden variation lig den anvendt på kanter og indslag af de følgende tre. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Ufarvet forsats, rødstænket snit. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-10-0. Madsen tillægger den kun Thott-proveniensen og ikke Harley. Men se *Harley I*, s. 4, no. 42.

De næste tre har en rulle anvendt på kanter og indslag, som ikke helt ligner hverken Elliotts, Chapmans eller Bonners. Men den øvrige dekoration har stor lighed med Elliotts ruller og stempler.

Inc. 2467. Leonardo de Utino: *Sermones quadragesimales de legibus, Paris [1477].*

Brunt stænket kalveskind. 39,6 cm x 27,8 cm. Forgyldning på permer (tredobbelt stregramme) samt på ryg og kanter. På permer desuden to ens blindtrykte borter, der svarer til Elliotts rulle 4. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødbrunt skind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 80. Ufarvet forsats og snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-10-0.

Inc. 3316. Plinius: *Historia naturalis, tradotta in Fiorentina per Christophoro Landino, Venezia 1489.*

Brunt skind tilsyneladende behandlet med sort. 32,4 cm x 21,3 cm. Forgyldningen på permer består af dobbelt stregramme. Desuden er der forgyldt dekoration på ryg og kanter. Den blindtrykte bort på permer er udført med rulle, der ligner Elliotts rulle 4. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummermærkat: 433. Ufarvet forsats og snit. Afklippet hjørne. Pris: -15-.

Inc. 4228. Wernerus, abbas S. Blasii: *Deflorationes patrum, Basel 1494.*

Brunt stænket skind. 29,8 cm x 21 cm. Forgyldning på permer (dobbelt stregramme) samt på ryg, og kanter, hvor den dog er meget afslidt. Dekorationen på kanter kan være udført med Bonners rulle. Dekorationen på indslag er i blindtryk. Ryggen har seks ægte bind og titel og tryk på rødt skind. Afklippet hjørne. Pris: -15-.

Andre Bøger, 2.A.3.

Inc. 3789. Strabo: *Geographia, per Guarinum Veronensem et Gregorium Tiphernatem translata, [Venezia] 1472.*

Brunt stænket kalveskind. 39 cm x 28,3 cm. Forgyldning på ryg og svage spor på kanter, der kan være udført med Bonners rulle. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Spor af nummer-mærkat. Ufarvet forsats og rødt snit. Afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blæk 3K.9,Æ#. På ryggens titelfelt er Ptolomaeus anført som forfatter.

Kat. 16,-303 (B318) C. Julii Caesaris quæ extant ..., London, Jac. Tonson, 1712.

Brunt skind. 51 cm x 34 cm. Forgyltning med bred bort på permer med bl.a. kroner. Forgyltning desuden på ryg og kanter. Kanternes dekoration er meget afslidt men tilsyneladende dekoreret med Bonner's rulle. Der er ingen dekoration på indslag. Ryggen har syv ægte bind og titel på rødt maroquin. Marmorforsats, rødstænket snit. Firkantet nummer-mærkat på forperm: 309. Intet afklippet hjørne. Pris: 15-15-0. Ifølge Harald Ilsoes undersøgelser i Rigsarkivet og i Det Kongelige Biblioteks arkiv (E 20 s. 26-51) er denne bog ikke indgået via Thott, men er allerede ca. 1745 købt af B. Möllmann (1702-78) for 62 rigsdaler.³⁵ *Harley I*, s. 223, no. 4614.

Kat. 19,-529 fol. (A 49) Joh. Bern. Fischer: Entwurff einer Histor. Architectur in Abbildung ..., Wien 1721.

Bind af brunt kalveskind. 43,3 cm x 62,8 cm. Dekoration i blindtryk på permer og kanter. Kanternes dekoration peger mod Bonner som bogbinder, mens permernes borter snarere minder om Chapmans ruller og stempler. *Harley II*, s. 937, no. 14502, *Thott III*, s. 24, no. 431.

Kat. As. 3125 fol. E. Kemper. History of Japan 1-2. London 1728.

Brunt skind. 36,1 cm x 22,7 cm. Rødt snit. Ufarvet forsats. Forgyltning på ryg og kanter. Permerne er dekoreret i spejl — inderste felt og ydre ramme stænket — med to tredobbelte stregrammer, inderst bort med halvbuer og blomst. Kanterne er tilsyneladende dekoreret med Bonners rulle i guld. Ryggen har seks ægte bind og titel og tome-tal i 2. og 4. felt. I 3. felt ses Johan Theodor Holmskjolds (1731-93) våben på sort skind. Afrevet hjørne. Pris: 2-7-6. *Harley II*, s. 704, no. 11595 og *Harley III*, s. 191, no. 2738, og *Thott V*, 1 s. 430, no. 7146-47. Holmskjolds bogsamling sættes på auktion i 1793, hvor Det Kongelige Bibliotek må formodes at have erhvervet dette værk.

Kat. 9,-451 fol. (B64). Vitruvius Britannicus Vol. 4, London 1739.

Rød maroquin. 55,8 cm x 37 cm. Forgyltning på permer, ryg og på kanter og indslag. Dekorationen på kanter og indslag samt yderste rulle i permens bort har stor lighed med Bonners rulle. Ryggen har syv ægte bind og titel på grønt skind. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats. Ufarvet snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 2-2-0. Kun bd. 1-3 anført i *Thott V*, 1, no. 3519-21 med Universitetsbiblioteket som køber. Det er usikkert, hvorledes dette bind 4 er indgået i Det Kongelige Bibliotek. *Harley II*, s. 938, no. 14536.

Andre Bøger, gruppe 2.B.

Skindbind, uombundne og uidentificerbare med hensyn til bogbinder. Inc. 470 og inc. 3582: Disse to inkunabler er så lig, at de må stamme fra samme værksted. De kan muligvis også tages som eksempler på bøger, hvor Harley ikke ofrede ombinding men blot fik dem forsynet med rygtitel, en ting han lagde megen vægt på, at hans bøger blev udstyret med.

³⁵ Harald Ilsoe: *Det Kongelige Bibliotek i Støbeskeen*, 1999, s. 131-32.

Inc. 470. Ausonius: *Opera*, [Venezia ca 1472/1473].

Sortstænket brunt kalveskind. 27,2 cm x 18,4 cm. Forgyldning på permer med stregramme, på ryg streger i guld mellem enkelte felter. Få kanter dekoration i blindtryk. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Det røde titelfelt er dekoreret med hjørnestempler i guldtryk, ufarvet forsats. Rødstænket snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 3582. Sallust: *Opera*, [Venezia] 1471.

Brunt stænket kalveskind. 26,3 cm x 19 cm. Forgyldning på permer med stregramme og på ryg streger mellem felter. På kanter dekoration i blindtryk. Ryggen har seks ægte bind og titel på rødt skind. Det røde titelfelt også her dekoreret med hjørnestempler i guldtryk. Ufarvet forsats. Rødstænket snit. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-1-0. Tidligere ejer: Delle padri Cappuccini di Palermo.

Inc. 1191. Cicero: *Disputationes Tusculanae*, Venezia 1472.

Sortbrunt læderbind. 26,5 cm x 18,5 cm. Dekoreret med blindtryk på permer med to stregrammer, den inderste med udadvendte hjørnestempler samt rhombeformet midtornament. På ryggen blindtrykte streger mellem felter. Ryggen har fem ægte bind og påklæbet håndskreven titelmærkat. Intet afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 2058. Walter Hylton: *Scala perfectionis*, Westminster 1494.

Lyst brunt kalveskind. 25,1 cm x 17,5 cm. Forgyldning på kanter og på ryg med enkelt linie. På permer dobbelt stregramme i blindtryk. Ryggen har fire ægte bind og titel og trykár på rødt skind. Spor af rund nummermærkat. Ufarvet forsats og rødstænket snit. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 2978. Ovid: *Opera*, Venezia 1474.

Lyst brunt kalveskindsbind. 30,4 cm x 19,7 cm. Forgyldning på kanter. På permer to blindtrykte stregrammer, den inderste med udadvendte hjørnestempler. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummermærkat: 248. Afklippet hjørne. Pris: 2-2-0.

Inc. 2980 + 2981. Ovid: *Opera, a Barnabo Celsano emendata*, Vicenza 1480 + Venezia 1484.

Lyst brunt kalveskind. 31,3 cm x 20,8 cm. Dekorationen på permer består af to dobbelte stregrammer, den inderste suppleret med en punkteret ramme med udadvendte hjørnestempler i guldtryk og inderst bort i blindtryk. Desuden forgyldning på ryg og kanter. Ryggen har seks ægte bind og titel på mørkt olivengrønt skind. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 618. Marmorert forsats. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0.

Inc. 3393. Prudentius: *Opera*, [Deventer], uden år.

Brunt stænket skind. 21,7 cm x 14,3 cm. Forgyldningen på ryg og kanter udført med rulle, der ligner Chapmans rulle 3. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Spor af blindtrykt dobbelt stregramme på permer. Rødstænket snit. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Inc. 3594. Sallust: *Opera. Cicero: Orationes in Catilinam*, Paris 1478.

Rødt fransk maroquinbind. 20,7 cm x 14,1 cm. Forgyldning på permer, ryg og kanter. Ryggen har fem ægte bind og titel på grønt skind. Ufarvet forsats og snit. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Perg. 19. *Hore beate virginis Marie*, Paris [ca. 1505].

Brunt stenket kalveskind. 22,3 cm x 15,8 cm. Ufarvet forsats og rødstenket snit. Rygforgyldning. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0. Molbech kommenterer: "Er Harleys Exemplar IV p. 522. No. 10176" og henviser til *Thott* VII, s. 144, no. 467.

Perg. 26. *Heures à l'usage de Cleremont*, Paris 1510.

Bind af sort læder. 18 cm x 11,5 cm. Dekoreres med stregramme og udadvendte hjørnestempler i blindtryk. Ryggen har fem ægte bind og titel i 2. felt. Rund nummer-mærkat i øverste felt: 1104. Afklippet hjørne. Ingen pris. Molbech: "Er det Harleyske fortrinlige Exemplar. Vol. IV p. 783. No. 18371." Han har desuden fundet bogen i *Thott* VII, s. 243, no. 231.

Kat. 170,-455 8vo. *Valerius Flaccus: Argonautica*, Firenze 1517.

Brunt glatpoleret skind. 15,7 cm x 9,2 cm. Forgyldning på ryg, kanter og indslag. Blindtryk stregramme på permer. Marmorforsats. Giselceret guldsnit. Glat ryg. Titel i 2. felt på rødt skind. Nederst på ryg kantet nummer-mærkat: 128. Rund nummer-mærkat på perm: 1073. Afklippet hjørne. Pris: -5-. *Harley* I, s. 190, no. 3959. *Thott* vol VII, s. 260, no. 638.

Perg. 32. *Gauguin: Chronique de France*. Paris, uden år og kat. 14,-114 fol. *Christophle Justel: Histoire genealogique de la maison d'Auvergne*. Paris 1645.

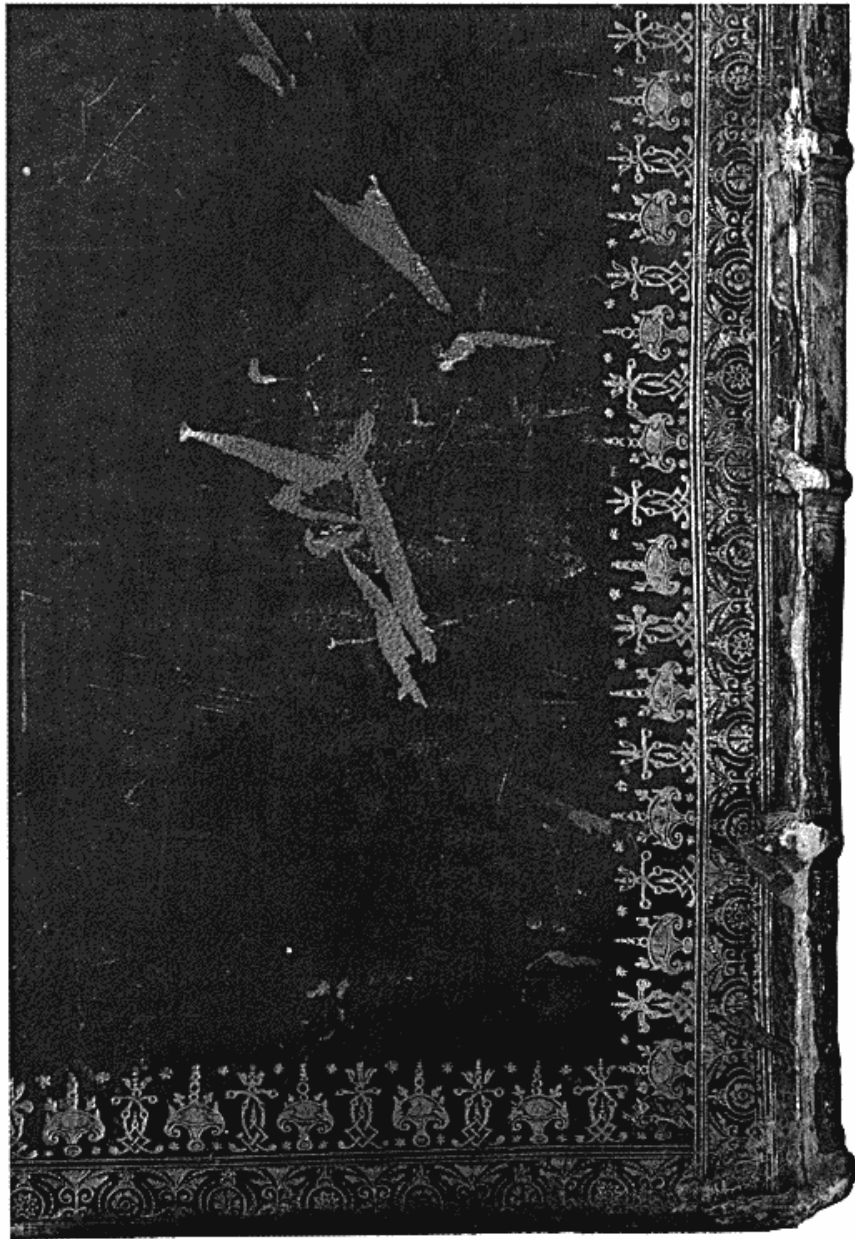
To franske bind af rød maroquin, der ikke er blevet ombundet for Harley. Dekoreres med samme type stempler i forskellig sammenstilling i guldtryk.

Perg. 32. *Robert Gauguin: Chronique de France*, Paris, uden år (1518).

Fransk bind af rød maroquin. 32 cm x 20,4 cm. Forgyldt dekoration på permer bestående af tredobbelt stregramme og fuld forgyldning på ryg. Samme forgyldte dekoration på kanter og indslag. Marmorforsats. Guldsnit med spor af blå farve på forsnittet under guldet, dog intet genkendeligt mønster. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. Molbech har følgende kommentar: "Er det Harleyske expl. T. III. p. 219. No. 3219, hvilket Van Praet anfører (B. III. p. 14. No. 17) som det eneste paa Pergament: men uden at bemærke, at det er i den Thottske Catalog. Det er af udmærket Skønhed, og har 3 store og 10 mindre, fortrinlig vel udførte Miniaturer." *Thott* VII, s. 115, no. 2349.

Kat. 14,-114 fol. *Christophle Justel: Histoire genealogique de la maison d'Auvergne*, Paris 1645.

Bind af rød maroquin. 41,2 cm x 27,4 cm. Dekoreres med forgyldning på permer bestående af tredobbelte stregrammer, den inderste med udadvendte hjørnestempler. Fuld rygforgyldning som lige omtalte pergamenttryk 32. Mulige spor af forgyldning på kanter og indslag. Marmorforsats og Guldsnit. Afklippet hjørne. Pris: 1-1-0. *Harley* III, s. 161, no. 2174.

III. 26. Vitruvius Britannicus vol. 4. London 1739. Udsnit af perm, hvis bort yderst muligvis udført med Bonners rulle 1.

Perg. 34. *Officium beate Marie virginis, secundum usum Romanum, cum missa eiusdem &c*, Paris 1518.

Fransk bind af olivengrøn maroquin. 18,7 cm x 11,2 cm. Forgyldning med dobbelt stregramme på permer og på midten bladkrans, hvori sammenslyngede initialer. Disse er gentaget i hjørnerne og i de enkelte rygfelter, Ufarvet forsats og snit. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 5122 eller 24. Intet afklippet hjørne. Pris på spejlet: 10-6. Molbech henviser til *Harley* IV. s. 781. no. 18357 og *Thott* VII, s. 243, no. 233.

Perg. 37. *Horæ divinæ virginis Mariæ secundum usum Romanum*, Paris 1520.

Fransk bind af brunt skind. 17,7 cm x 11,2 cm. Rødt snit, rygforgyldning og forgyldning på kanter. På friblad tidligere ejertilskrivning og oplysning om, at bogen er indbundet i 1695. Intet afklippet hjørne og ingen pris. Molbech siger: "Heller ikke kan vort Exemplar være noget af de Harleyske no. 18374-75. Tom. IV. p. 783."³⁶ Se også *Harley* II, s. 783, no. 18369. *Thott* VII, s. 243, no. 232. Se også et uidentificeret tryk omtalt af Wanley i 1723 s. 245, no. 17.

Perg. 39. *Heures à l'usage d'Orleans tout au long sans rien requerir*, Paris 1520.

Samtidigt sortbrunt skindbind. 19,1 cm x 13,3 cm. Med forgyldt midt- og hjørnecornament samt lille blomsterstempel over hele permenfladen. Slidt guldsnit. Nummer-mærkat i øverste rygfelt: 5122. Intet afklippet hjørne. Pris på titelbad: 1-10-0. Molbech siger: "Formodentlig Harleys Exemplar Tom. IV. p. 780. No. 18346."³⁷ *Thott* VII, s. 144, no. 466.

Kat. 13,-38 fol. *R. Higden: Polycronycon*, Southwerke, Peter Treveris, London 1527.

På titelblad og bagest ses flere samtidige påtegninger, delvis overstreget. Helbind af brunt skind fra første halvdel af 1700-tallet. 28,4 cm x 19,3 cm. Dekoreret med dobbelt stregramme. Ryggen har fem ægte bind, i 2. felt titel på rødt skind, de øvrige felter forgyldt med små stempler. Afklippet hjørne. Pris: 1-16-0. *Harley* III, s. 25, no. 371.

Kat. 4,-65 fol. -rev.nr. 448. *Antiphonarium juxta Breviarium Romanum*, Paris 1674.

Brunt skindbind. 41 cm x 26,2 cm. Dekoreret med blindtrykt stiliseret blomsterbort med udadvendte hjørnestempler. Ryggen har syv ægte bind og titel i guldtryk i 2. felt. Spor af rund nummer-mærkat i øverste rygfelt. Afklippet hjørne. Pris -15- rettet til 7-6. *Harley* I, s. 86, no. 1628. *Thott* VI, s. 30, no. 788.

Denne gruppe vil vi afslutte med at omtale et bind, der illustrerer, hvor let proveniensmærker kan forsvinde og vor viden om en bogs skæbne derved forringes, dersom vi ikke mens tid er noterer os de os overleverede oplysninger.

³⁶ Molbech 1830, s. 20.

³⁷ Molbech 1830, s. 20.

Kat. 20,-224 4to. *The Holy Bible. Translated into the Indian Language, Cambridge 1661-63.*

Bogen, der er indbundet i engelsk mørkeblåt eller sort maroquin, 19,3 cm x 15,1 cm, med rig, forgyldt dekoration, er indgående beskrevet i Palle Birkelunds artikel: *To indianerbibler i Det kongelige Bibliotek i Fund og Forskning*, 1954, s. 138-156. Birkelund har fundet bogen registreret i Thotts auktionskatalog I,1, s. 104, nr. 2354, og af notater i exemplaret i Universitetsbiblioteket fremgår det, at Det Kongelige Bibliotek købte bogen for 2 mark. Birkelund fører derefter bogen tilbage til Harleys bibliotek (*Harley III*, s. 398, no. 7109), idet han på bibelens friblad finder blyantsprisen -12-, som han bestemmer til at være den Thomas Osbornske pris i Harleybøgerne (s. 150). I det følgende beskriver Birkelund andre notater på fribladene (s. 152). Men idag finder vi ikke blyantsprisen i bogen, mens de andre notater stadig er bevaret. Bogen har været til restaurering i 1970'erne, og på det tidspunkt må dette afgørende Harley-kendemerke være forsvundet. Havde vi idag ikke Birkelunds artikel, var der intet ved exemplaret, der kunne give os mistanke om, at den på et tidspunkt havde stået i den Harleyske bogsamling. Et eksempel på hvor lidt der skal til, før en bogs historie forsvinder i mørket.

Andre Bøger, gruppe 2.C.

Bind af stof, pergament, ruskind og halvbind

Perg. 38 4to. *Heures à l'usage de Rome, Paris 1520.*

Bind af rødt fløjl med snitmønster og rester af beslag. 18,5 cm x 12 cm. Spejl af grøn silke. Muligvis rester af farver på snit. Spor af nummer-mærkat i øverste rygfelt. Pris på spejl og titelblad: 1-10. Molbech kommenterer denne bog således: "Kan være Harleys Exemplar (som anføres blandt Octaverne) Catal. vol. IV. p. 783. No. 18374. Dog er Bindet kun gammelt rødt Fløiel; og Harleys var "most richly and elegantly bound."³⁸ Fløjlsbindet kan dog vel have været mere imponerende ca. 80 år tidligere. Thott VII, s. 143, no. 460.

Inc. 1651. Gaguinus, Robertus: *Compendium de origine et gestis Francorum, Paris 1500.*

Uforet og udekoreret pergamentbind med rester af grønne bindebånd. 27 cm x 20,1 cm. Intet afklippet hjørne. Pris: -5-. På friblad med blæk VII.D.20. Dette kan være Wanleys oprindelige katalogsignatur. Man kan sammenligne skriften og katalogsignaturens sammensætning på foto af Wanleys katalog over trykte bøger, i *The Book Collector* 11, no. 2, 1962, s. 158-174 plate C.

Inc. 2734. *Merveilles du monde, [Lyon], uden år.*

Uforet og udekoreret pergamentbind. 26,1 cm x 19,8 cm. Rund nummer-mærkat på forpermen: 2182. Afrevet hjørne. Pris: 1-11-6.

Perg. 15 = inc. 3986. *Tristan, Chevalier de la table ronde. 1-2, [Paris ca 1496].*

To pergamentbind, 34,6 cm x 22,8 cm, med forskellig forgyldt dekoration på ryg og permer. Ryggens top og fod på vol. 2 synes udført med Bonners rulle. Ryggen har seks ægte bind og

³⁸ Molbech 1830, s. 20.

rødt titelfelt. Hvid forsats. På ryggen af bind 1 rund nummer-mærkat: 2102. Intet afklippet hjørne. Pris: 10-10-0. *Harley* III, s. 222, no. 3233, *Thott* vol VII, s. 101, no. 2063-64.

Perg. 45. Quinte Curse Historiographie: *Les belliqueu faitz d'Armes .. du ... roy Alexandre le Grand, Paris 1530.*

Hvid pergament. 32,4 cm x 21,6 cm. Forgyldning på ryg og permer. Ryggen har seks ægte bind og rødt titelfelt. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 2058. Ufarvet forsats. Ufarvet snit. Afklippet hjørne. Pris: 3-3-0. På friblad ved siden af afklipning med blæk No 22. *Harley* III, s. 219, no. 3218, *Thott* VII, s. 110, no. 2234.

Inc. 3282. Platea, Franciscus de: *Opus restitutionum, usurarum et excommunicationum, Paris 1476.*

Bind af lyst brunt ruskind (27,4 cm x 19 cm) dekoreret på permer med tredobbelt stregramme i blindtryk. Ryggen har fire ægte bind og rygfelter med stregrammer i blindtryk, 2. felt har været titelfelt men skind med titel er forsvundet. Rødstænket snit. Intet afklippet hjørne. Pris: -15-1. Prisen ikke skrevet med sædvanlig hånd. Et firkantet afklip ser ud til at være papirudfyldt senere.

Kat. 14,-175 fol. Rob. Fabyan: *Cronicle of England and France, Uden år og sted.*

I katalogen er tilføjet følgende: "Editio perantiqua sine capite et calce". (Meget gammel udgave uden begyndelse og slutning). Engelsk helbind af brunt ruskind fra 1700-tallet (28,5 cm x 19,8 cm) dekoreret i spejl, tulipaner i den indre rammes hjørner. Ryggen har fem ægte bind og titel på rødt skind. Rødligt snit. Rund nummer-mærkat: 18 eller 15 i øverste rygfelt. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-11-6. Harley havde flere udgaver af dette værk, se f. ex. *Harley* II, s. 28, no. 402-404.

Inc. 3299. Plautus: *Comoediae, a Georgio Merula editae, Venezia 1495.*

Rygfelt: Plautus 1485. Bind af grønligt pap og ryg af skind. 21,1 cm x 15,8 cm. Ryggen har fire ægte bind og titel på rødt skind. Rund nummer-mærkat: 10073. Afklippet hjørne. Pris: 3-6.

Inc. 2431. Lactantius: *Opera, Venezia 1478.*

Halvbind med skindryg og marmorovertrækspapir. 28,5 cm x 19,5 cm. Ryggen har fem ægte bind og titel på grønt skind. Rund nummer-mærkat i øverste rygfelt: 364. Intet afklippet hjørne. Pris: 1-1-0. Se *Wanley* s. 100 under 27. april 1719/20.

Kat. 4,-219 fol. J. Capgravius: *Nova Legenda Angliæ, London, Wynkyn de Worde, 1516.*

Første blad mangler. Halvbind fra 1700-tallet af sort skindryg og overtrækspapir af marmorpapir, rygtitelfelt i rød maroquin. 26,6 cm x 18,5 cm. Ryggen har fem ægte bind og rund mærkat med nr. 0891. Afklippet hjørne. Pris: 10-6.

Andre Bøger, gruppe 3. Mulige Harley provenienser.

Følgende tre bøger er fundet af afdelingsbibliotekar Susanne Budde ved hendes arbejde med katalogisering til REX af bibliotekets ældre bøger. Jeg skylder hende

tak for hendes aldrig svigtende interesse og hjælpsomhed. Hun har bl.a. også henledt min opmærksomhed på Livius-udgaven Milano 1505 (Afsnit Chapman, gruppe 3.B) og Fischer: *Entwurf* ..., Wien 1721 (Afsnit Andre Bøger, gruppe 2.A.3.)

De illustrerer, at de Harley-bøger trykt senere end ca. 1530, som eventuelt kan findes i Det Kongelige Biblioteks magasiner sandsynligvis kun i sjældne tilfælde vil være indbundet i det røde maroquin, som man normalt associerer med Harleys bibliotek. Den røde maroquin synes at have været forbeholdt håndskrifter, nogle inkunabler og enkelte andre bøger af speciel interesse. Det vil således kun være muligt at finde yderligere Harley-bøger, hvis man støder på dem i forbindelse med andet arbejde, og man er opmærksom på de kendte Harley-spor såsom afklippede hjørner af friblad, hvor den Harleyske ejermærkning har stået, eller den Osborneske pris stadig er at finde på fribladet.

Kat. 102,-396 8vo. Lanfranco da Oriano: *Practica Lanfranci. Aurea et excellens iudicibus*, Lyon 1525.
18,1 cm x 12 cm. Engelsk lysebrunt kalveskinsbind fra ca. 1700 dekoreret på permer med blindtrykt firedobbelt stregramme med både udadvendte og indadvendte hjørnestempler. Forgyldte kanter. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: muligvis 80/. Afklippet hjørne men ingen pris.

Kat. AS 2113 4to. G. Marini: *Histoire nouvelle et curieuse de royaumes de Tunquin*, Paris 1666.
Brunt skindbind med rygforgyldning. 24 cm x 17,6 cm. Rund nummermærkat i øverste rygfelt: 3188. Intet afklippet hjørne. Pris: 3-6.

Kat. 154,-95 8vo. Robert Sheringham: *De Anglorum gentis origine disceptatio*, Cambridge 1670.
Brunt engelsk skindbind (18 cm x 11,8 cm) dekoreret med to blindtrykte stregrammer på permer, den inderste med udadvendte hjørnestempler. Forgyldt dekoration på kanter. Afklippet hjørne. Pris: 1-6. Harley havde tilsyneladende flere eksemplarer af dette værk, se *Harley* IV, s. 577, no. 11617 og s. 578, no. 11618 og *Harley* V, s. 415, no. 14052. *Thott* V, 3, s. 254, no. 30196.

Madsens problematiske Harley-provenienser

De følgende fire bind fremviser et vist fællespræg, således at man fristes til at tro, at de stammer fra samme bogbinderværksted. Vi finder en række enkeltstempler og nogle borter, der går igen i forskellige kombinationer. De har dog ingen lighed med de Elliottske eller de Chapmanske bind, og skulle de virkelig have tilhørt Harley og være indbundet for ham, må det være sket i et andet af de af ham benyttede værksteder. I sin inkunabelkatalog tilskriver Madsen dem til både Harley-biblioteket og til Thott, uden at disse iøvrigt fremviser nogen af de traditionelle Harley-spor — afklippet hjørne eller Osborneske pris — mens han ved en række lignende bind kun giver dem Thott-proveniensen. Ved sine proveniensangivelser henviser Madsen altid

præcist til bind og nummer i Thott-katalogen, mens andre provenienser blot noteres som f.ex. "Robert Harley" uden reference til Harley-katalogen. De fire bind er indbundet i rød eller blå maroquin med rig dekoration i guldtryk. Permdekorationen består af bort og ovalt midtornament udført med små enkeltstempler. Vi ved, at Harley også fik indbundet bøger i blå maroquin.

Inc. 1665. A. Gellius: *Noctes Atticae*, Rom 1472.

Blå maroquin. 34 cm x 23,2 cm. Ryggen har seks ægte bind, titel på rødt skind og spor af rund nummermærkat i øverste felt. Ufarvet forsats. Stænket snit. Forgyltning på ryg, permer og kanter men ikke på indslag. Intet afklippet hjørne. Ingen pris.

Inc. 2347. Josephus: *De antiquitate judaica. De bello judaico*, [Lübeck ca. 1475].

Rød maroquin, mørkere i farven end ellers hos Harley. 39,9 cm x 28,7 cm. Ryggen har seks ægte bind og firkantet nummermærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats af det sædvanlige mønster i Harley-bøger. Stænket snit. Forgyltning på ryg, permer og kanter men ikke på indslag. Intet afklippet hjørne. Ingen pris.

Inc. 3330. Plutarchus: *Vitae virorum illustrium, pars 2*, Rom, uden år.

Rød maroquin. 41 cm x 28 cm. Marmorforsats med samme mønster som ellers i Harley-bøger. Stænket snit. Forgyltning på ryg, permer og kanter men ikke på indslag. Ryggen har seks ægte bind men intet spor af nummermærkat i rygfelt. Intet afklippet hjørne. Ingen pris. På friblad med blyant 1558.

Inc. 3434. Quintilian: *Institutiones oratoriae ab Omnibono Leonicensi emendatae*, [Venezia] 1471.

Rød maroquin. 33,6 cm x 22,4 cm. Ryggen har fire ægte bind og muligvis spor af rund nummermærkat i øverste rygfelt. Marmorforsats, stænket snit. Forgyltning på ryg, permer og kanter men ikke på indslag. Intet afklippet hjørne. Ingen pris.

Ingen af dem har som sagt de ellers kendte Harley-provenienser, og bindene har ingen lighed med de kendte Harley-bind. En gennemgang af alle de af Madsen anførte Thott-provenienser, der angives at være i bind fra 1700-tallet af kalveskind eller af rød eller blå maroquin, evt. med angivelse af, at de er engelske, resulterede i en række bind, der udsmykningsmæssigt havde stor lighed med de fire nys omtalte. Der fandtes enkeltstempler og ruller anvendt til borter på permer, kanter og på ryg, som var identiske med, hvad man kunne finde på de fire. Heller ingen af disse havde de kendte spor af Harley-provenienser, og Madsen havde heller ikke tillagt dem en sådan proveniens (inc. 391, 399, 968, 1392, 2088, 2884+1732, 2495, 3288, 3292, 3297, 3320, 3561, 3651, 3749, 3818, 3967, 4061, 4073, 4090, 4155, 4158). Så hvorfor pludselig de fire? Som vi har set ovenfor, kan den Osborneske pris være slettet af vanvare. Så enten har den været der på Madsens tid, eller også har Madsen fået blandet sine notater ved

forberedelsen af det endelige manuskript. De i dette afsnit omtalte bind — både de fire madsenske samt de andre ved undersøgelsen fundne tillige med de blå og røde maroquinbind Harald Ilsøe omtaler i sin artikel 'Hvordan så Otto Thotts bøger ud?' — udviser så store ligheder i stempelmateriel, at man fristes til at tilskrive dem samme bogbinderværksted. Men hvilket? Har grev Thott selv ladet dem indbinde, eller har han købt dem alle fra en anden bogsamler — dansk eller engelsk — som de da var blevet indbundet for?

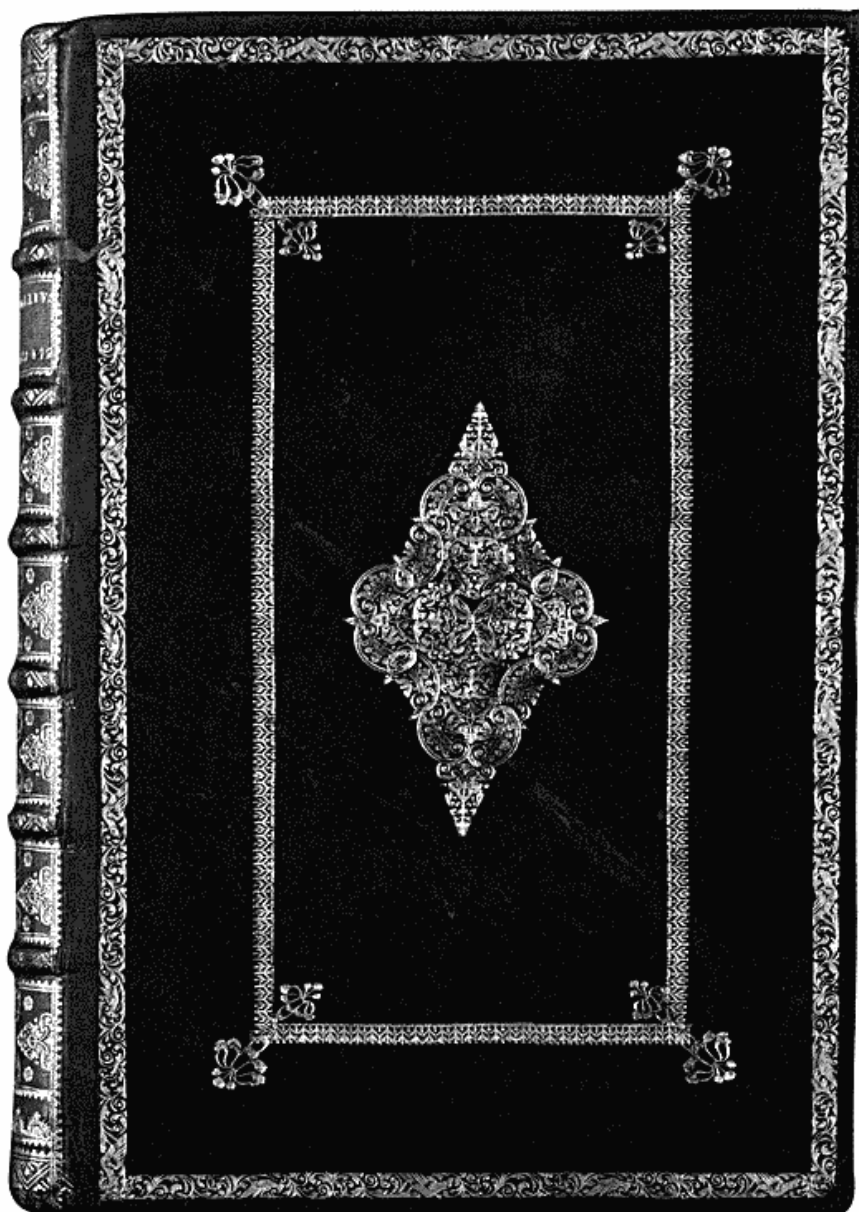
Endnu et problem og eksempel på hvordan misforståelser kan opstå. I Det Kongelige Biblioteks inkunabelsamling har man engang i 1900-tallet givet en række inkunabler et beskyttende kardusomslag. På nogle af disse omslag er der med samme hånd med blæk skrevet "Harley". Fjerner man så omslaget, møder ens blik et af de røde Harley-bind enten udført af Elliott eller af Chapman. Men i eet tilfælde får man en overraskelse, nemlig ved:

Inc. 968. Caesar: *Commentarii*, Rom 1469.

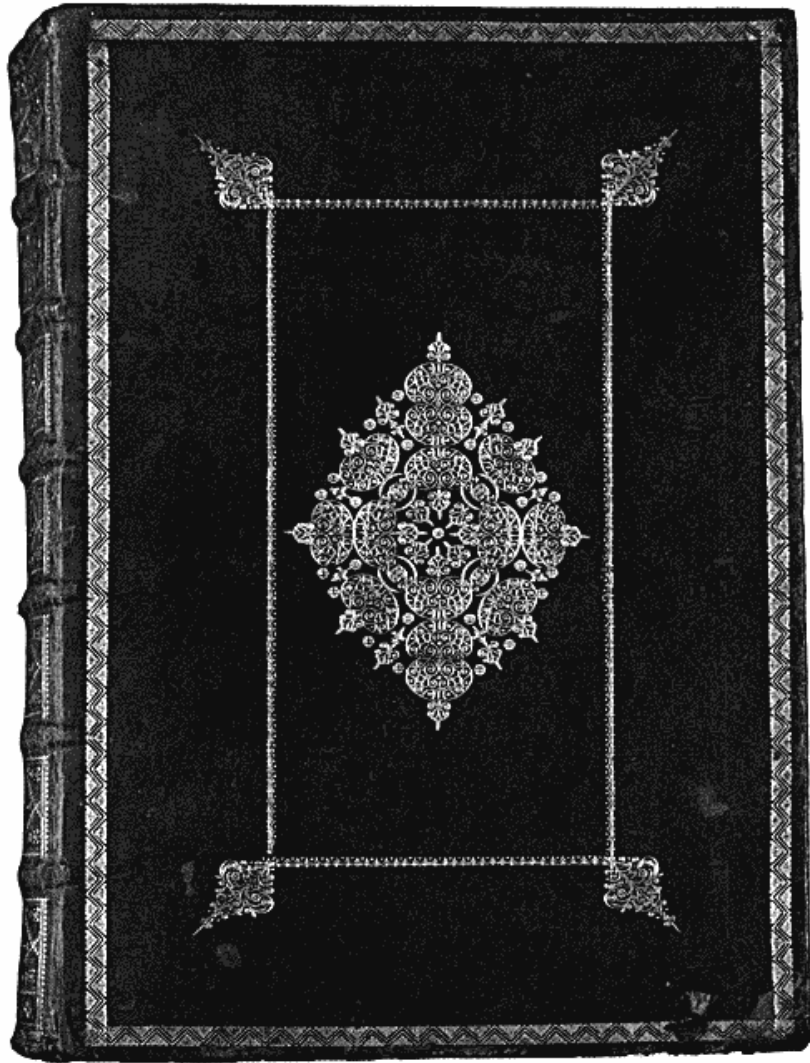
I stedet for det klart røde maroquinbind ser vi et i smukt rødbrunt maroquin dekoreret med en kniplingsagtig bort i guldtryk og med forgyldning i alle ryggens felter. Men der er ingen lighed med den Elliotske eller Chapmanske dekoration. Desuden er der intet andet ved bogen, der peger mod en Harley-proveniens, hvilket man skylder Madsen at sige, at han heller ikke siger.

III. Afsluttende bemærkninger.

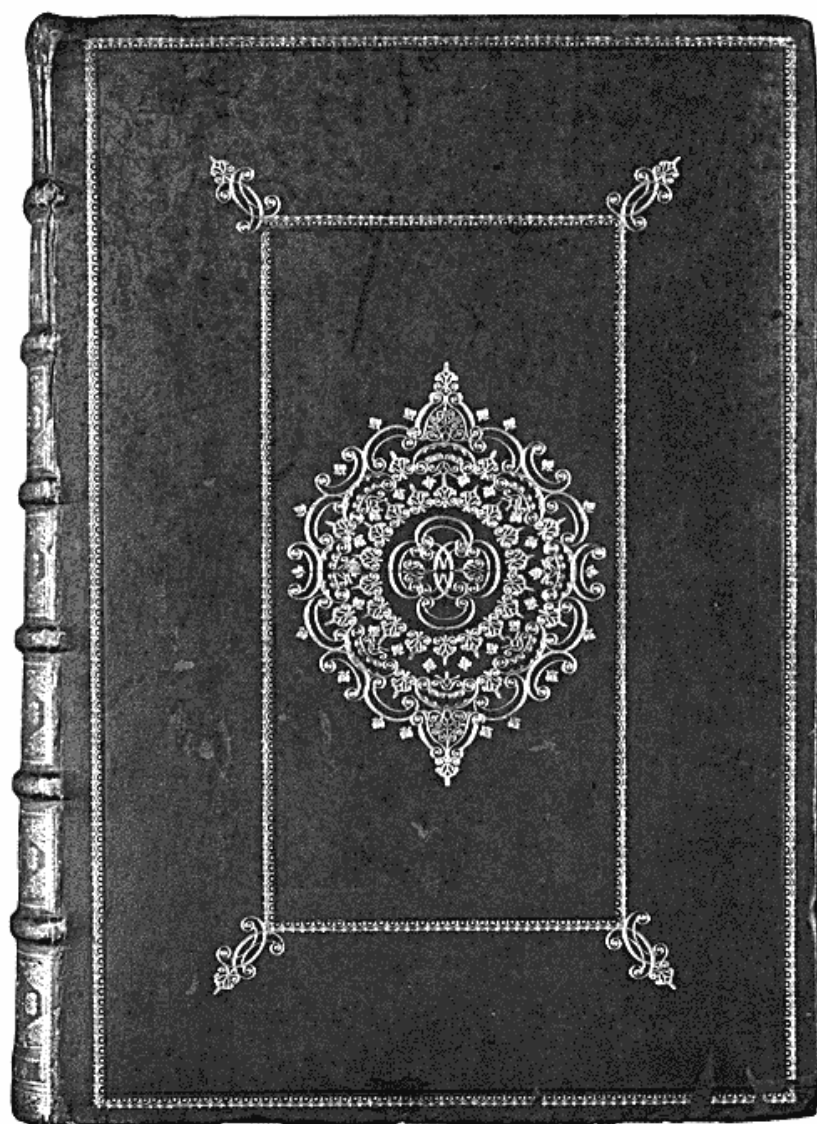
Ved gennemgangen af de enkelte bind er som nævnt i indledningen foruden de kendte Harley-tegn — afklippet hjørne og pris — også nævnt kendetegn som påklæbte nummer-mærkater og blæksignaturer på friblade. De første har vist sig at være særdeles hyppige, det synes at være undtagelsen, dersom der ikke er en sådan eller spor af en. Det er desuden noget, man finder andetsteds rundt i bibliotekets magasiner. Tallene på de her omtalte bind synes ikke at kunne sættes i forbindelse med hverken Harleys eller Thotts bogsamlinger. Ikke heller kan de sættes i forbindelse med Bøllings inkunabelnumre. De må stamme fra en aktion i Det Kongelige Bibliotek engang i 1800-tallet. Hvad angår blæksignaturerne på fribladet er disse knap så hyppige. De synes heller ikke at kunne henføres til Harley-samlingen. Om de kan have forbindelse med Thotts bibliotek, eller om de også er et forsøg på ordning af bøger foretaget på et tidspunkt i Det Kongelige Biblioteks regi, er også uvist. Om de kan sættes i forbindelse med planen over bibliotekssalen gengivet i Werlauff må stå ubesvaret indtil videre. Medens nummer-mærkaterne findes både på inkunabler og på tryk efter 1500, synes blæksignaturerne at være begrænset til inkunablerne. Dog har Ingrid Ilsøe under sine bogbindsstudier i 1700-tallets danske bogbind fundet eksempler på tryk fra 1700-tallet med lignende

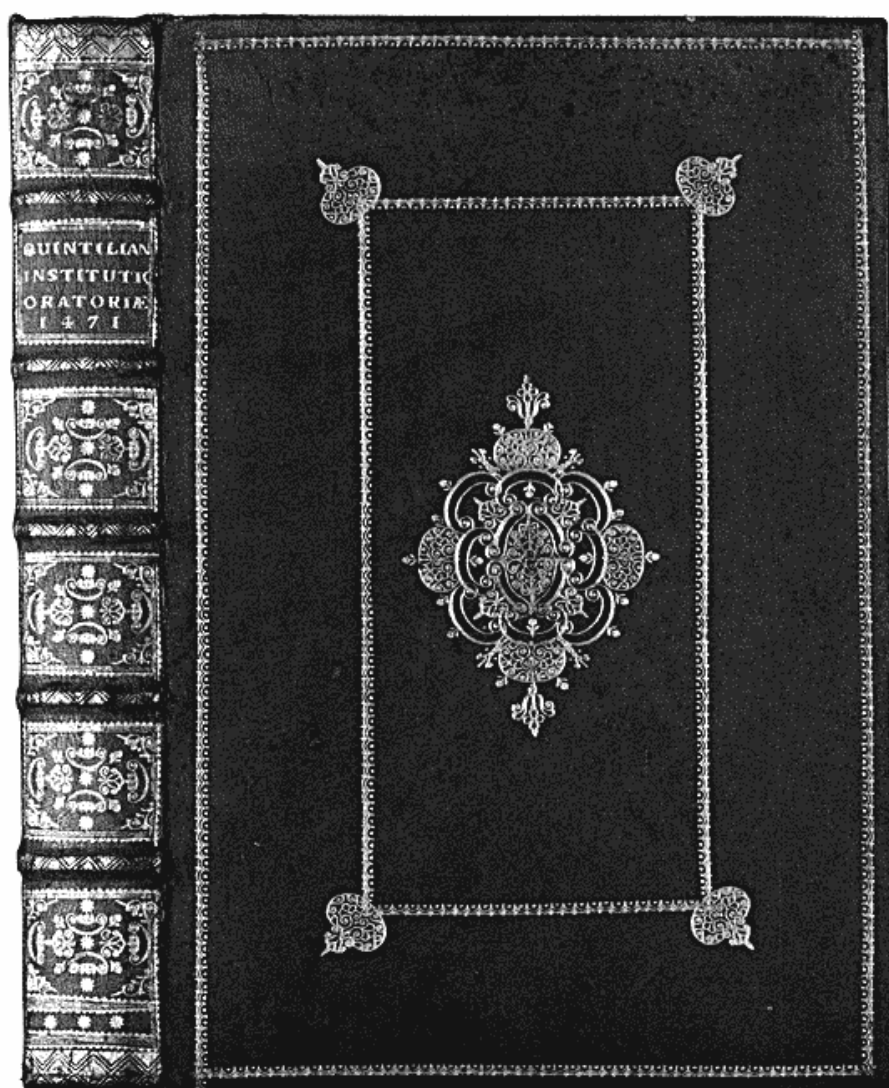
III. 27. Inkunabel 1665. Bogbinder ukendt. Tillægges Harleyproveniens af V. Madsen.

III. 28. Inkunabel 2347. Bogbinder ubekendt. Tillegges Harleyproveniensen af V. Madsen.

Ill. 29. Inkunabel 3330. Bogbinder ukendt. Tillegges Harleyproveniensen af V. Madsen.

Ill. 30. Inkunabel 3434. Bogbinder ubekendt. Tillægges Harleyproveniensen af V. Madsen.

blæksignatur, f.ex. *Tutte le opere di Giovan Giorgio Trissino, Verona 1729*, på hvis friblad der står "Xx,8.,4."

De behandlede bøger — ca. 225 bind — udgør kun en del af de 500 palæotyper som Thott ifølge Kall og Werlauff skulle have købt på Harleys auktion. En del kan senere være udskilt som dubletter fra Det Kongelige Bibliotek. Eller måske dækker tallet trods alt over alt, hvad Thott købte efter Harley, altså ikke bare tryk før 1530. Dersom dette sidste er tilfældet, er der stadig mulighed for at finde bøger fra Harley-biblioteket i Det Kongelige Biblioteks vidtstrakte magasiner.

Som det er fremgået af det foregående, har Harley-biblioteket haft et ligeså broget og varieret udseende som enhver anden stor bogsamling. Det har langt fra bestået af de ens røde maroquinbind, som man ifølge gængse opslagsværker kunne få indtryk af. For Harley som for Thott og for andre, der tiltrækkes af bøger, har de været enkeltindivider med hver deres særpræg i deres indre som i deres ydre og ikke en bataljon ens uniformerede størrelser. De har ikke købt bøger i metermål men skaffet sig bog for bog. For dem som for os andre har det drejet sig om mangfoldigheden i bøgernes verden.

*Appendix: Bøger med blæksignatur på
friblad.*

(Det første tal er Det Kongelige Biblioteks inkunabel-signatur; fx 970. Dernæst følger blæksignaturen, fx D,3,,11).

Inc. Haun.

970. D,3,,11.
1130 vol. 1 D,4,5.
1130 vol. 2 D,4,7.
1130 vol. 3 D,4,4.
1130 vol. 4 D,4,6.
1131 vol. 1 D,3,,1.
1131 vol. 2 D,3,,2.
1136 D,2,,17.
1137 D,3,,4.
1328 X,x,5,,15.
1330 Xx,9,,17.
1386 B,2,,12.
1651 VII.D.,20.
Denne stammer muligvis fra Wanleys katalogisering.
2390 D,3,,10
2491 D,4,,1.
2494 vol. 1 D,4,2.
2492 vol. 2 D,4,3.
2675 R,3,,6.
3118 Xx,8,,8
3119 Xx,8,,11.
3129 3I,7,,14.
3343 J,2,,19.
3644 C,3,,22.
3680 B,2,,19.
3752 D,1,,17.
3789 3K,9,,Æ#.
3797 D,3,,13.
3834 D,1,,20.
Tutte le opere di Giovan Giorgio Trissimo. 1131
Verona 1729. Xx,8,,4.

*Fortegnelse over omtalte bind.
Inkunabler*

(Det første tal er Det Kongelige Biblioteks inkunabel-signatur. Dernæst følger henvisning til det afsnit i nærværende artikel, hvori bogen er omtalt)

Inc.

129 Chapman 3.A.
157 Chapman 4.B.
161 Chapman 2.1.
178 se 673.
228 Andre Bøger 2.A.1.
286 Chapman 1.C.
341 se 438.
390 Elliott 1.D.
391 Madsens
problematisk provenienser.
393 Chapman 2.H.
399 Madsens
problematisk provenienser.
438 + 341 + 3183 Chapman 2.A.
470 Andre bøger 2.B.
659 Chapman 4.C.
665 Andre Bøger 2.A.2.
670 Chapman 4.A.
672 Elliott 3.A.
673 + 178 Chapman 1.C.
782 Elliott 3.B.
841 + 846 Chapman 2.B.
850 Elliott 2.A.
890 = Perg. 6 Andre Bøger 2.A.1.
968 Madsens
problematisk provenienser.
970 Elliott 4.D.
971 Chapman 1.D.
1066 Chapman 4.C.
1130 Elliott 4.A.
1131 Elliott 1.C og
Chapman 3.D.

1136	Chapman 2.C.	1922+1924	Elliott 2.A.
1137	Elliott 4.E.	1986	Elliott 2.A.
1139	Chapman 1.B.	2002	Elliott 1.A.
1142	Elliott 1.D.	2058	Andre Bøger 2. B.
1161	Chapman 2.C.	2076	Andre Bøger 1. C.3.
1165	Chapman 2.F.	2088	Madsens
1166	Chapman 4.C.		problematiske provenienser.
1181	Chapman 3.D.	2209 =	Perg. 14. Andre Bøger 1.C.4.
1182	Jane Steele.	2347	Madsens
1191	Andre Bøger 2.B.		problematiske provenienser.
1201	Elliott 4.B.	2349	Elliott 3.A.
1206	Andre Bøger 1.C.1.	2370	Elliott 1.E.
1207	Jane Steele.	2389	Elliott 4.C.
1209 = Perg. 3	Elliott 1.E.	2390	Andre Bøger 1.B.
1314	Elliott 1.D.	2397	Elliott 1.C.
1315	Chapman 2.F.	2431	Andre Bøger 2.C.
1328	Elliott 4.C.	2463	Chapman 2.G.
1330	Elliott 2.B.	2467	Andre Bøger 2.A.2.
1361	Chapman 2.F.	2491	Chapman 2.N.
1386	Elliott 2.B.	2493	Chapman 2.G. + 3.D.
1387	Elliott 4.B.	2494	Chapman 2.N.
1392	Madsens	2495	Madsens
	problematiske provenienser.		problematiske provenienser.
1426	Elliott 2.C.	2563	Chapman 2.I.
1440	Elliott 1.D.	2564	Chapman 2.I.
1465	Chapman 4.B.	2581	Chapman 4.C.
1521	Elliott 1.A.	2589	Chapman 4.D.
1543	Andre Bøger 1.C.2.	2628	Chapman 1.B.
1606	Elliott 3.B.	2630	Elliott 4.F.
1608	Chapman 2.A.	2663	Andre Bøger 1.B.
1621	Thott vol. VII, no. 2070.	2664	Elliott 1.B.
	Mangler ved revision 1962.	2675	Elliott 4.B.
1651	Andre Bøger 2.C.	2677	Chapman 1.C.
1665	Madsens	2716	Chapman 2.D.
	problematiske provenienser.	2729 = Perg. 8.	Andre Bøger 1.B.
1666	Chapman 1.B.	2734	Andre Bøger 2.C.
1726	Andre Bøger 1.B.	2759	Andre Bøger 1.C.5.
1732 sc 2884.		2778	Elliott 2.B.
1800 = Perg. 5.	Elliott 1.E.	2819	Chapman 3.A.
1860	Elliott 3.C.	2836	Chapman 2.K.
1893	Chapman 1.A.	2868	Elliott 1.E.

2884+1732	Madsens problematiske provenienser.	3514	Andre Bøger 1.B.
		3561	Madsens
2888	Chapman 2.A.		problematiske provenienser.
2977	Chapman 2.G.	3581	Chapman 1.B.
2980 + 2981	Andre Bøger 2.B.	3582	Andre Bøger 2.B.
2994	Chapman 2.N.	3586	Chapman 2.M.
3025	Chapman 2.A.	3594	Andre Bøger 2.B.
3032	Chapman 2.N.	3595	Chapman 1.D.
3105	Chapman 2.E.	3626	Chapman 3.A.
3118	Elliott 4.C.	3644	Elliott 4.A.
3119	Elliott 4.C.	3651	Madsens
3129	Elliott 1.A.		problematiske provenienser.
3183	se 438.	3680	Elliott 4.C.
3282	Andre Bøger 2.C.	3702	Chapman 1.D.
3288	Madsens	3711	Elliott 2.A.
	problematiske provenienser.	3713	Chapman 2.L.
3292	Madsens	3749	Madsens
	problematiske provenienser.		problematiske provenienser.
3296	Chapman 3.A.	3752	Elliott 4.C.
3297	Madsens	3789	Andre Bøger 2.A.3.
	problematiske provenienser.	3790	Chapman 4.A.
3299	Andre Bøger 2.C.	3796	Chapman 3.A.
3304	Chapman 3.D.	3797	Andre Bøger 2.A.1.
3307	Chapman 3.A.	3804	Chapman 2.F.
3310	Madsens	3818	Madsens
	problematiske provenienser.		problematiske provenienser.
3316	Andre Bøger 2.A.2.	3820	Chapman 3.C.
3317	Chapman 2.F.	3821	Elliott 4.C.
3322	Chapman 2.R.	3832	Chapman 2.M.
3330	Madsens	3834	Elliott 2.B.
	problematiske provenienser.	3835	Chapman 1.C.
3343	Elliott 2.C.	3850	Elliott 1.C.
3393	Andre Bøger 2.B.	3884	Chapman 4.C.
3432	Chapman 3.C.	3931 = Perg. 2.	Jane Steele.
3433 + 3439.	Elliott 1.B.	3967	Madsens
3434	Madsens		problematiske provenienser.
	problematiske provenienser.	3986 = Perg. 15	Andre Bøger 2.C.
3438	Chapman 3.C.	4024	Elliott 3.B.
3439	Elliott 1.B.	4025	Elliott 3.A.
3496	Chapman 4.A.	4053	Chapman 2.M.
3510	Elliott 1.D.		

4061	Madsens	<i>Bøger trykt efter år 1500 på papir,</i>
	problematiske provenienser.	<i>kronologisk ordnet.</i>
4073	Madsens	
	problematiske provenienser.	(Efter årstal, forfatter, titel, trykkested
4083	Chapman 1.B.	(+ evt. trykker) og KB-signatur følger
4090	Madsens	henvisning til det afsnit i nærværende
	problematiske provenienser.	artikel, hvori bogen er omtalt)
4102	Chapman 3.C.	
4155	Madsens	s.a. Rob. Fabyan: Cronicle of England
	problematiske provenienser.	and France, s.l. KB kat. 14,-175 fol.
4158	Madsens	Andre Bøger 2.C.
	problematiske provenienser.	
4168	Andre Bøger 1.C.6.	1505. Livius: Decades. Milano 1505. KB
4187	Chapman 2.F.	kat. 16,-307 fol. Chapman 3.B.
4228	Andre Bøger 2.A.2.	
4255	Elliott 1.A.	1512. Pomponius Mela: Geographiæ
		libri tres. Wien 1512. KB kat.74 II-151
		4to. Chapman 2.D.
<i>Pergamenttryk</i>		
Perg. 2 = inc. 3931	Jane Steele.	1516. Capgravius: Nova Legenda
Perg. 3 = inc. 1209	Elliott. 1.E.	Angliæ. London, Wynkyn de Worde,
Perg. 5 = inc. 1800	Elliott. 1.E.	1516. KB kat. 4,-219 fol.
Perg. 6 = inc. 890	Andre Bøger 2.A.1.	Andre Bøger 2.C.
Perg. 8 = inc. 2729	Andre Bøger 1.B.	
Perg. 14 = inc. 2209	Andre Bøger 1.C.4.	1517. Valerius Flaccus: Argonautica.
Perg. 15 = inc. 3986	Andre Bøger 2.C.	Firenze 1517. KB kat. 170,-455 svo.
Perg. 19	Andre Bøger 2.B.	Andre Bøger 2.B.
Perg. 20	Andre Bøger 1.B.	
Perg. 22	Andre Bøger 1.A.	1521. [Guillaume de Lorris et Jean de
Perg. 25	Andre Bøger 1.A.	Meung]: Le Romant de la Rose. Paris,
Perg. 26	Andre Bøger 2.B.	"par le veufue feu Michel Noir", 1521.
Perg. 29	Andre Bøger 1.C.7.	KB kat. 18,-115 fol. Elliott 3.C.
Perg. 31	Chapman 2.F.	
Perg. 32	Andre Bøger 2.B.	1525. Lanfranco da Oriano: Practica
Perg. 34	Andre Bøger 2.B.	Lanfranci. Aurea et excellens iudicibus.
Perg. 37	Andre Bøger 2.B.	Lyon 1525. KB kat. 102,-396 svo.
Perg. 38	Andre Bøger 2.C.	Andre Bøger 3.
Perg. 39	Andre Bøger 2.B.	
Perg. 45	Andre Bøger 2.C.	1527. Polycronycon. Southwerke, Peter
		Treveris, London 1527. KB kat. 13,-38 fol.
		Andre Bøger 2.B.

1533. Marci Tullii Ciceronis Tusculanarum Quaest. libri quinque ... Paris 1533. KB kat. 16,-361-fol. Jane Steele.
1534. Isocrates nuper accurate recognitus et auctus. Venezia 1534. KB kat. 16,-191 fol. Andre Bøger I.A.
1534. Institutionum Fl. Justiniani Caesaris libri IIII. Paris 1534. KB kat. 100,-135 8vo. Chapman I.A.
1535. Marci Hieronymi Vidae Cremonensis Albae Episcopi Christiados libri sex. Cremona 1535. KB kat. 75,1-211-4to. Jane Steele.
1549. The Byble. London, Thomas Raynalde & William Hyll, 1549. KB kat. 1,-104 fol. Elliott 2.A.
1586. l'Office de la Vierge. Paris 1586. KB kat. 4,-70 fol. Andre Bøger I.A.
1631. André du Chesne Tourangeau. Histoire genealogique de la Maison Royale de Dreux. Paris 1631. KB kat. 14,-117 fol. Andre Bøger I.B.
1631. André du Chesne Tourangeau. Histoire genealogique des Maisons de Guines, d'Ardres, de Gand, et de Coucy —. Paris 1631. KB kat. 14,-118 fol. Andre Bøger I.B.
1634. André du Chesne. Histoire genealogique de la Maison des Cha-steigners. Paris 1634. KB kat. 14,-116 fol. Andre Bøger I.B.
1645. Christophle Justel. Histoire genealogique de la maison d'Auvergne. Paris 1645. KB kat. 14,-114 fol. Andre Bøger 2.B.
1661. The Holy Bible. Translated into the Indian Language. Cambridge 1661-63. KB kat. 20,-224 4to. Andre Bøger 2.B.
1666. G. Marini: Histoire ... des royaumes de Tunquin. Paris 1666. KB kat. AS 2113 4to. Andre Bøger 3.
1670. Robert Sheringham: De Anglorum gentis origine disceptatio. Cambridge 1670. KB kat. 154,-95 8vo. Andre Bøger 3.
1674. Antiphonarium juxta Breviarium Romanum. Paris 1674. KB kat. 4,-65 fol. Andre Bøger 2.B.
1712. G. Julii Cæsaris quæ extant. London, Jac. Tonson, 1712. KB kat. 16,-303 fol. (B318). Andre Bøger 2.A.3.
1721. Joh. Bern. Fischer. Entwurff einer Histor. Architedur in Abbildung. Wien 1721. KB kat. 19,-529 fol. (A 49) Andre Bøger 2.A.3.
1728. Engelbert Kemper. History of Japan 1-2. London 1728. KB kat. As-3135 fol. Andre Bøger 2.A.3.
1739. Vitruvius Britannicus. Vol IV. London 1739. KB kat.9,-451 (B64). Andre Bøger 2.A.3.

SUMMARY

RUTH BENTZEN: *Lord Harley and Count Thott. An account of some books and bindings from Harley's and Thott's libraries in the Royal Library, Copenhagen.*

The Danish book-collector count Otto Thott (1703-85) bought extensively at the auctions of the Harleian library. Thott bequeathed his manuscripts and early printed books (imprints through 1530) to the Royal Library, Copenhagen. The library also made acquisitions at the sale of the remainder of the large Thott-library. Thus a large number of his Harley-books, many in their original bindings, passed to the Royal Library, which, consequently, probably has the largest collection of Lord Harley's books outside Great Britain. The present article sketches the history of the Harleian library, but concentrates on the bookbindings. Making use of the material (esp. the plates illustrating the binders' tools) published by Howard M. Nixon in his important article 'Harleian Bindings' in *Studies in the book trade in honour of Graham Pollard* (Oxford 1975), the books are described and attributed to the Harleian binders Jane Steele, Thomas Elliott, and Christopher Chapman. The article also describes a number of books which Lord Harley did not have rebound, but which are still in their original bindings, some with the earlier owners' super exlibris on the binding. A number of incunabula, which according to Victor Madsen's catalogue of incunabula in the Royal Library are not from the Harley-library but only has Thott as a previous owner, are described on account of their similarity to the bindings of Elliott and Chapman. Finally four incunabula, which were assigned to the Harleian library by V. Madsen although they have no outward signs of having ever belonged to that library, are described.